ШТОТЫДНЁВАЯ
ГРАМАДСКА-АСВЕТНІЦКАЯ
ГАЗЕТА

КУЛЬТУРА

№ 44 (357)
21 — 27 лістапада
1998 г.
КОШТ
6000 РУБЛЁЎ

Удзельнікам і гасцям V Міжнароднага кінафестывалю краін Садружнасці Незалежных Дзяржаў і Балтыі "Лістапад"

Дарагія сябры!

Сардэчна вітаю вас на беларускай зямлі і выказваю надзею, што форум, які адкрываецца сёння ў Мінску, стане святам кінематаграфістаў, яшчэ адным мастом сяброўства паміж народамі, яшчэ адным крокам да іх духоўнага ўзаемаўзбагачэння.

Гэты восеньскі фестываль, што стаў ужо традыцыйным, працягвае развіваць закладзеныя ў ім прынцыпы пазітыўнага асэнсавання рэчаіснасці, сцвярджэння высокіх гуманістычных ідэалаў, спрыяе паглыбленню прафесійных сувязей творчых работнікаў і развіццю кінамастацтва краін СНД і Балтыі.

Перакананы, што вялікая сіла кінематографа будзе спрыяць стварэнню адзінай культурнай прасторы краін — удзельніц фестывалю і ўмацаванню стасункаў ва ўсіх сферах міжнароднага супрацоўніцтва.

Жадаю ўдзельнікам і гасцям кінафестывалю творчых дасягненняў, добрага здароўя, асабістага шчасця, набыцця новых сяброў.

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр ЛУКАШЭНКА

21 лістапада 1998 г.

Алег Янкоўскі

З 21 па 28 лістапада — усе на фестываль!

СТОМЛЕНЫЯ СОНЦАМ ВЫБІРАЮЦЬ "ЛІСТАПАД"!

І гэта так. Бо Міжнародны кінафестываль краін СНД і Балтыі "Лістапад" вось ужо пяць гадоў збіраецца ў Мінску! Перад вамі паласа, складзеная з нашых архіўных фотаздымкаў. На ёй — "зоркі" кінематографа, якія ў розныя гады ўшаноўвалі Мінск сваёй прысутнасцю на "Лістападзе".

Сёлета ў конкурснай праграме фестывалю возьмуць удзел восем краін: Беларусь, Расія, Украіна, Літва, Латвія, Эстонія, Малдова, Арменія. Будуць прадстаўлены дваццаць стужак рэжысёраў К.Шахназарава, Р.Балаяна, Валерыя і Пятра Тадароўскіх, Л.Бабровай, С.Урсуляка, А.Сурыкавай, В.Чалдраняна, Я.Стрэйча, Д.Месхіева...

Фестывальныя стужкі, а сёлета гэта, у прыватнасці, "Краіна глухіх", "Дзеці панядзелка", "У той краіне", "Дзень поўні", "Два месяцы і тры сонцы", "Князь Юрый Даўгарукі", "Маленькі баец", "Госпадзі, злітуйся!" і інш. па традыцыі ацэньваюцца трыма журы (кінематаграфістаў, кінапрэсы і гледачоў).

Урачыстае адкрыццё Міжнароднага кінафестывалю "Лістапад-98" адбудзецца сёння, 21 лістапада, у сталічным кінатэатры "Кастрычнік".

Фота Андрэя БЯРЭЗІНА і Віктара ЗАЙКОЎСКАГА

Армен Мядзведзеў

Міхаіл Ульянаў

Яўген Матвееў

Карэн Шахназараў

Валерый Тадароўскі

Сяргей Макавецкі

Уладзімір Грамацікаў

Станіслаў Гаварухін

Марк Рудзінштэйн

Мікалай Бурляеў

Аляксей Булдакоў

Данатас Баніёніс

Лідзія Федасеева-Шукшына

Мікалай Алялін

Алена Якаўлева

Уладзімір Сцяклоў

Зваротная сувязь

ПЫТАННЕ — АДКАЗ

"Паважаная рэдакцыя!

Звяртаюся да вас з просьбай растлумачыць дзеянне загаду міністра культуры за № 192, пункт 3.7 ад 22.07.96 г.

Сутнасць справы ў наступным. Я працую педагогам музычнай школы і па сумяшчальніцтве кіраўніком народнага фальклорнага ансамбля "Лявоніха". Званне "народны" "Лявоніха" атрымала ў 1969 г., а мой стаж працы з калектывам 6 гадоў. Згодна з загадам міністра, я магу прэтэндаваць на атрыманне вышэйшай катэгорыі. У раённым аддзеле культуры (Ермакоў К.П.) і абласным упраўленні культуры (Падольская А.С.) мяне запэўніваюць, што на мяне гэты загад не распаўсюджваецца, бо званне "народны" атрымана да майго прыходу ў калектыў. Але ж у загадзе дакладна і ясна сказана, што праца з калектывам, які носіць званне "народны", з'яўляецца дастатковай падставай для атрымання катэгорыі. Калі маю рацыю я, дык як дамагчыся выканання гэтага загаду?

Мінская вобл.,
г.Беразіно.
Чарапаха Раман Іосіфавіч"

Як нам паведамілі ў Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь, у загадзе за № 192 "Аб атэстацыі педагагічных работнікаў сістэмы Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь" няма пункта 3.7. Ён з'яўляецца пунктам Палажэння "Аб атэстацыі педагагічных работнікаў сістэмы адукацыі (акрамя ВНУ) Рэспублікі Беларусь", зацверджанага загадам міністра адукацыі і навукі за № 456 ад 7.12.95 г. У гэтым пункце, у прыватнасці, гаворыцца, што кіраўнікі самадзейных калектываў, якія атрымалі званне ўзорнага ці народнага, вызваляюцца ад абавязковай здачы кваліфікацыйных экзаменаў.

Паколькі Вы, Раман Іосіфавіч, прыйшлі ў ансамбль "Лявоніха" 6 гадоў таму, гэта значыць пасля таго, як калектыў атрымаў званне "народны", дык на Вас гэты пункт не распаўсюджваецца. Чарговую катэгорыю Вы можаце атрымаць толькі пры ўмове здачы кваліфікацыйных экзаменаў. У той жа час раённы аддзел культуры можа разгледзець персанальна Ваша пытанне, але толькі ў тым выпадку, калі калектыў у час Вашага кіраўніцтва ін займее перамогі і прызавыя месцы ў конкурсах, фестывалях, аглядах.

У музычнай школе, дзе Вы працуеце, таксама можаце разлічваць на атрыманне чарговай катэгорыі толькі ў тым выпадку, калі Вашы вучні, гэтак жа, як і самадзейны калектыў, удала выступяць у адпаведных конкурсах, фестывалях, аглядах.

Дарэчы, ансамбль "Лявоніха" не фальклорны, а вакальна-этнаграфічны, і званне "народны" атрымаў не ў 1969, а ў 1970 годзе.

Ліст у рэдакцыю

ХТО ЗОЙМЕЦЦА НАШЫМ ЛЁСАМ?

Сутнасць нашай праблемы ў тым, што мы, дзесяць чалавек — сябры Саюза мастакоў Беларусі (многія з творчым стажам больш за 30 гадоў), напярэдадні 60-годдзя Саюза мастакоў Беларусі засталіся выкінутымі на вуліцу ў літаральным сэнсе гэтых слоў. Ужо тры гады будынак, дзе знаходзяцца нашы майстэрні (уласнасць Саюза мастакоў Беларусі), у Мінску па вуліцы Дзімітрава, 3, адрэзаны ад сеткі ацяплення і пазбаўлены самых элементарных санітарных нормаў (адсутнічаюць прыбіральні, вада).

Такім чынам, мы, вядомыя ў краіне прафесійныя мастакі, не маем умоў не толькі творча працаваць, але страцілі і адзіную ў нашай прафесіі магчымасць зарабляць на сціплы кавалакхлеба,каб выжыць. Тое,што мы стварылі на працягу творчай дзейнасці, цяпер знаходзіцца ў прамерзлых, вільготных памяшканнях майстэрняў і, як вынік, — незваротна гіне.

У будынку па вуліцы Дзімітрава, 3, з часу заснавання Саюза мастакоў працавалі многія народныя і заслужаныя мастакі Беларусі, у гэтых майстэрнях прайшло творчае жыццё не аднаго пакалення мастакоў. Гэты дом заслугоўвае асаблівай увагі і адпаведнага стаўлення да сябе і як унікальная гістарычная каштоўнасць.

Цяпер майстэрні па Дзімітрава, 3, — у аварыйным стане. Лёсам будынка, як і лёсам мастакоў, якія вымушаны працаваць у аварыйных і антысанітарных умовах, фактычна ніхто не займаецца. Саюз мастакоў у сваім афіцыйным адказе на сёлетнюю публікацыю ў газеце "Звязда" з прычыны названых праблем узяў на сябе адказнасць за вырашэнне гэтых пытанняў, але не выканаў сваіх абяцанняў.

Мы не можам мірыцца з такім становішчам, бо, фактычна, пазбаўлены асноўных правоў чалавека — на працу і працоўнае месца. Хто зоймецца нашым лёсам?

Сябры Беларускага Саюза мастакоў В.Маркавец, М.Апіёк, М.Назарчук, С.Адашкевіч, А.Шатэрнік, В.Хадаровіч, А.Курачкін, С.Малішэўскі, У.Шнарэвіч, В.Губараў.

РАДЗІМА ПАЧЫНАЕЦЦА З ЦАЦКІ

Здаўна цацка дапамагала дзіцяці пазнаваць навакольны свет, служыла важным сродкам разумовага, эстэтычнага і фізічнага выхавання. Яна заўсёды несла на сабе адбітак сацыяльнага ладу грамадства, узроўню яго культуры. З якімі цацкамі і ў якія гульні сёння гуляюць нашы дзеці? Адказаў можа быць мноства. І не дзіва: як у айчынны, так і ў замежнай цацачнай прадукцыі недахопу няма. Аднак, з другога боку, на Беларусі катастрафічна нестае нацыянальнай цацкі, якая б навучала і выхоўвала, адлюстроўвала мастацкую народную творчасць.

Алесь Лозка і ягоны цацачны клопат.

Для запаўнення гэтага вядавочнага прагалу ў айчынай цацачнай індустрыі яшчэ ў 1992 годзе ў сістэме Міністэрства адукацыі быў створаны Беларускі навукова-метадычны цэнтр гульні і цацкі. На яго базе пачала працаваць міжведамасная Рэспубліканская камісія па цацках, прызначаная для таго, каб зацвярджаць на сваіх паседжаннях узоры-эталоны цацак перад атрыманнем сертыфіката і масавым выпускам. Аднак "масавы выпуск" заяўленых новых цацак так і застаўся па сённяшні дзень на паперы.

— Наш цэнтр падтрымлівае сувязі з усімі айчыннымі прадпрыемствамі, якія вырабляюць гульні і цацкі, — кажа дырэктар Алесь Лозка. — Але пры ўсім жаданні мы не маем магчымасці скіраваць іх працу на стварэнне высакаякаснай гульнёвай прадукцыі для педагагічных мэтаў. Атрымліваецца, што цэнтр гульні і цацкі, быццам нейкая гандлёвая арганізацыя, павінен не толькі прапаноўваць прадпрыемству свой заказ, але і адразу цалкам аплачваць яго. Вядома, што такіх вялікіх грошай у нас, ды і ў Міністэрстве адукацыі няма. У адрозненне ад вытворчасці падручнікаў і дапаможнікаў, не выдзяляецца для гэтай мэты ніякіх дзяржаўных датацый, хаця цацка для дашкольніка з'яўляецца тым жа букваром. На сённяшні дзень у нас ужо багата назбіралася розных цікавых распрацовак, але большасць з іх пакуль застаецца незапатрабаванымі.

І ўсё ж нельга сказаць, што эксперыментальна-вытворчая лабараторыя цэнтра, у якой сярод іншых працуюць і вядомыя народныя майстры Марына і Андрэй Сярэбранікавы, "працуе ў стол". Маленькім наведнікам сталічнага дзіцячага садка № 376 проста пашчасціла: у яго сценах не толькі "кінуў якар" сам цэнтр, але і з'явіліся невялікія музейныя і гульнёвыя залы. Тут можна ўбачыць найбольш старажытныя і пашыраныя на Беларусі гліняныя цацкі-свістулькі ў выглядзе птушак і жывёл, "жывыя" драўляныя цацкі — з імітацыяй руху ці дзеяння, вырабы з саломкі і ільну, лялькі-персанажы першага беларускамоўнага мультфільма "Ліса, мядзведзь і мужык", зробленыя рэжысёрам-мультыплікатарам Наталляй Лось, калядна-святочную атрыбутыку — "Дзяніцу", "Жураўля"... Усяго і не пералічыць. Аднак самыя ганаровыя экспанаты музея — некалькі макетаў "Батлейкі". Дарэчы, як заўважыў А.Лозка, у свой час камісія па цацках зацвердзіла "Батлейку", былі знойдзены неабходныя сродкі для яе вытворчасці, аднак ніводная фабрыка не ўзялася гэта рабіць, бо не мела адпаведных тэхналогій. І вось зараз майстры цэнтра ўласнаручна ствараюць макеты гэтага знакамітага лялечнага тэатра для навучальных устаноў — і не толькі нашай краіны. Безумоўна, шырока паказаны ў музеі і сучасныя, як айчынныя, так і замежныя цацкі.

Гаворка аб тым, каб стварыць музей цацак як асобную культурную ўстанову, доўжыцца ўжо амаль сем гадоў. Па вядомых гора-прычынах, відаць, ёй і ў бліжэйшы час не наканавана будзе набыць нейкія рэальныя абрысы. А тым часам цесныя музейныя залы ў сценах садка папаўняюцца новымі экспанатамі. Шкада, што, за выключэннем рэдкіх выстаў, яны становяцца здабыткам толькі невялікага кола дзяцей.

Алесь ФІЛІПОВІЧ

ВОСЬ ТАКАЯ КАРЦІНА... або ЗАЙШОЎ ЧАЛАВЕК У БІБЛІЯТЭКУ

Нашы бібліятэкі... Па дарозе ў адну з іх — а менавіта № 10 імя М.Мінковіча — узгадваў, як шмат гадоў ідэолагі партыі тлумілі ўсім галовы, нібыта Савецкі Саюз — самая чытаючая краіна ў свеце. І ўсе мы наіўна верылі ў тое. А на паверку аказалася, што гэта ўсяго толькі міф, які развеяўся падобна ранішняй смузе. І што ж мы сёння маем? Варта толькі ўважліва прыгледзецца, якую (буду шчырым — даволі кідка афармленую) "чытаніну" прапаноўваюць у апошнія не меней як дзесяць гадоў усялякія камерцыйныя кіёскі, ды і ў кнігарнях і бібліятэках даброцця таго хапае. А варыянт атрымліваецца такі: калі людзі яшчэ і чытаюць нешта, дык асноўным прадуктам духоўнай ежы з'яўляецца эрзацлітаратура: вестэрны, "левай нагой" напісаныя дэтэктывы, да таго ж непісьменна перакладзеныя, кнігі жахаў накшталт твораў Альфрэда Хічкока, эратычныя выданні.

Зразумела, у бібліятэцы дастаткова добрых, так бы мовіць, нармальных кніг. Сам пераканаўся. І людзі там працуюць адданыя сваёй справе — справе выхавання духоўнасці. Гэта загадчыца бібліятэкі С.Сакалова, яе калегі і падначаленыя — Л.Александровіч, В.Люкевіч, І.Зенчык, А.Біруля, В.Шавялёва. Робяць яны сапраўды шмат. Найперш, адзначу тыя тры асноўныя накірункі, па якіх працуе калектыў. У першую чаргу, гэта павышэнне ролі ўстановы як інфармацыйна-асветніцкага цэнтра, арыентацыя на максімальнае забеспячэнне чытачоў патрэбнай ім літаратурай і сродкамі масавай інфармацыі; па-другое, змяненне тактыкі працы бібліятэкі з улікам змен у сістэме рыначных адносін; і, нарэшце, актывізацыя выхаваўчага ўздзеяння з мэтай фарміравання і развіцця адпаведных патрэб чытачоў. Выкарыстанне розных форм праявдзення масавых мерапрыемстваў дало магчымасць павялічыць аўдыторыю чытачоў, а запрашэнне на сустрэчы пісьменнікаў, журналістаў, мастакоў, акцёраў, спевакоў, а таксама навукоўцаў зрабіла імпрэзы больш цікавымі і павучальнымі.

Асобна варта сказаць пра літаратурна-драматычныя гасцёўні, якія рэгулярна праводзяцца ў бібліятэцы, пра стэнды і выставы на тэму "Край мой, беларускі край", "Выратавальны круг паэзіі", "Увага! Навінкі беларускай літаратуры", "Скарбы сусветнай літаратуры", "Праз народную творчасць — да нацыянальнай годнасці", "Бацькаўшчына — ты багацце маё і любоў", "Вечна жывое мастацтва", "Мове роднай пакланюся", "Вяртанне з нябыту", "У краіне чароўных казак", "Каляндар юбілейных і памятных дат", "Юбіляры года". Напрыканцы кожнага месяца праводзяцца дні інфармацыі з аглядамі новых беларускамоўных паступленняў.

Колькі слоў хацелася б сказаць і пра кантынгент чытачоў. Калі летам чытальная зала практычна пустуе (не лічачы сталых аматараў пачытаць свежыя газеты), дык з пачаткам новага навучальнага года ў школах, каледжах, ліцэях, ВНУ яна практычна цалкам запаўняецца кожны дзень. Моладзі сярод наведнікаў бібліятэкі — болей за палову, а ўсяго тут запісана каля 11 тысяч жыхароў мікраараёна (маю на ўвазе бульвар Шаўчэнкі, вуліцы Веры Харужай, Асіпенкі, Кахоўскую, Чарвякова, Арлоўскую, Гая і інш.). Таму і вырашыў пазнаёміцца з фармулярамі менавіта вучняў бліззлеглых школ №№ 35, 37, 61, 95, 104, 175, 180. Што ж усё-такі чытае тая моладзь, якая мае яшчэ патрэбу ў гэтым? Які працэнт сярод кніг, што яна выбірае, належыць творам беларускіх пісьменнікаў, і менавіта на роднай мове, а не ў перакладзе?

Карціна атрымалася такая. Найперш, зразумела, у фармулярах фігуравалі прозвішчы тых пісьменнікаў, якія вывучаюцца па школьнай праграме: Я.Купала, Я.Колас, М.Багдановіч, М.Танк, П.Панчанка, Я.Брыль, А.Куляшоў, І. Мележ, І.Шамякін, В.Быкаў, У.Караткевіч, А.Макаёнак... Сярод знакамітых рускіх майстроў друкаванага слова — Ф.Дастаеўскі, М.Гогаль, М.Салтыкоў-Шчадрын, А.Чэхаў, І.Бунін, М.Шолахаў, В.Распуцін, А.Салжаніцын... З замежных аўтараў: А. дэ Бальзак, Т.Драйзер, Ч.Дзікенс, Р.Бёрнс, А.Азімаў... І гэта фармуляры выпускнікоў школ, выбарка з добрых паўтара-двух дзесяткаў абанементных картак. Але ж, напэўна, не ўсе школьнікі могуць пахваліцца і такой калекцыяй прачытаных кніг.

І вось што тут не можа не турбаваць. Грамадства дайшло да той мяжы, калі словы пра духоўнасць гучаць ледзь ці не абсурдам. На якое адраджэнне мы можам разлічваць, калі пакаленне, што ідзе нам на змену, не цікавіцца роднай літаратурай, грэбуе яе набыткамі, як і ўсёй беларускай культуры ўвогуле. Хто ў гэтым вінаваты? Бацькі? Школа? Ды, напэўна, усё грамадства. Лягчэй за ўсё махнуць на гэта рукой, маўляў, хай моладзь сама выбірае патрэбнае ёй. Але ж будзем крытычнымі: дастаткова, і нават болей, чым хацелася б, у нас хлопцаў і дзяўчат, якія ўвесь свой вольны час аддаюць прагляду "відзікаў", бязмэтнаму бадзянню па вуліцы альбо "тусоўцы" ў адным з аблюбаваных для гэтага месцаў. У прыватнасці, у памяшканні касы і на прыступках кінатэатра "Кіеў" увесь час "тусуюцца" падлеткі, якія да таго ж бравіруюць сваёй нецвярозасцю...

Шкада гэтую частку моладзі, якая стала на шлях, што вядзе да бездухоўнасці.

І, баюся, адным школам ды бібліятэкам справы не паправіць. Да таго ж, бібліятэкі зараз знаходзяцца ў цяжкім матэрыяльным становішчы. Той жа бібліятэцы № 10 давялося перайсці на платныя паслугі, здаваць у арэнду частку памяшканняў, браць пеню за затрымку кніг звыш пазначанага абавязковага карыстання імі. А яшчэ ўводзіць залогавую вартасць на каштоўныя выданні, каб не згубіць фонд...

Ёсць пра што падумаць.

Валерый ШЫХАНЦОЎ

"СТУКАЙЦЕСЯ Ў ДЗВЕРЫ — І ВАМ ДАПАМОГУЦЬ..."

Гэтыя словы многія прадстаўніцы прыгожага полу чулі з вуснаў цікавага, няўрымслівага чалавека — дырэктара Цэнтра сацыяльнай падтрымкі Беларускага саюза жанчын Таццяны Камароўскай.
Невялікі экскурс у гісторыю. Пасля развалу СССР аўтаматычна перастаў дзейнічаць і Камітэт савецкіх жанчын — знакамітая, уплывовая арганізацыя, якая мела свае аддзяленні ва ўсіх рэспубліках. На базе менавіта такога аддзялення і ўтварыўся ў 1991 годзе Беларускі саюз жанчын. За гады, што прайшлі з таго часу, ім зроблена шмат.

Найперш варта ўспомніць школу бізнесу, якая дзейнічала ў 1992—1993 гадах і ў якой прайшлі навучанне 120 жанчын. Неўзабаве была праведзена міжнародная канферэнцыя "Статус мужчыны і жанчыны ў сям'і і грамадстве". Менавіта па ініцыятыве Саюза ўпершыню 14 кастрычніка 1995 года святкаваўся Дзень маці. Указам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ён з таго часу зацверджаны як нацыянальнае свята. Напрыканцы таго ж года адбылася сустрэча актывістаў БСЖ з жонкамі прадстаўнікоў дыпламатычнага корпуса з мэтай, каб праз іх наладзіць кантакты з рознымі жаночымі арганізацыямі свету. У 1996 годзе нарадзіўся Клуб дзелавых жанчын, у які ўвайшлі кіраўнікі прадпрыемстваў, прадстаўніцы бізнесу, жанчыны-вучоныя, работнікі культуры.

Але галоўнае, на чым хацелася б акцэнтаваць увагу, — гэта стварэнне зноў-такі 14 кастрычніка таго ж года Цэнтра сацыяльнай падтрымкі, чаму садзейнічаў Аляксандр Лукашэнка.

Толькі, перш чым перайсці да дзейнасці Цэнтра, хацеў бы ўзгадаць словы, сказаныя аднойчы Валянцінай Ладыжэнка, начальнікам аддзела сям'і і гендэрных праблем Міністэрства сацыяльнай абароны Рэспублікі Беларусь. Яна, у прыватнасці, зазначыла, што з жалем канстатуе: вызначылася тэндэнцыя павелічэння долі жанчын у агульнай колькаці беспрацоўных. Жанчыны не толькі хутчэй губляюць працу, але і цяжэй атрымліваюць яе зноў. Асабліва складаная сітуацыя з працаўладкаваннем жанчын з вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыяй: педагогаў, інжынераў, работнікаў культуры і навукі. Назіраецца феномен "інтэлектуальнага" беспрацоўя. Тыповым беспрацоўным у Мінску з'яўляецца жанчына з вышэйшай альбо сярэдняй адукацыяй ва ўзросце ад 30 да 40 гадоў са стажам 11—15 гадоў, якая шукае працу на працягу 6—12 месяцаў.

Было гэта сказана паўтара гады таму. І можна з упэўненасцю сцвярджаць: на жаль, мала што, па вялікім рахунку, змянілася за час, які мінуў. І гэта нягледзячы на тое, што ў канцы 1996 года была зацверджана Праграма сацыяльна-эканамічнага развіцця Рэспублікі Беларусь на 1996—2000 гады, дзе ёсць цэлы раздзел "Сацыяльная палітыка". У гэтым дакуменце ішла таксама гаворка і пра сацыяльную абарону грамадзян. Пацвярджалася, што дзяржава і надалей будзе аказваць неабходную падтрымку сацыяльна неабароненым групам насельніцтва (пенсіянерам, інвалідам, беспрацоўным). Тады ж быў прыняты Нацыянальны план дзеянняў па паляпшэнні становішча жанчын на 1996—2000 гады.

Вось чаму амаль тое ж самае, што і Валянціна Ладыжэнка, гаварыла і Таццяна Камароўская. А менавіта, што на жанчынах больш за ўсё адбіваюцца многія праблемы, народжаныя сацыяльна-эканамічным крызісам. Слушная выснова. Заўважым, што большасць тых, хто заняты некваліфікаванай і нізкааплатнай працай, — таксама жанчыны. Многія з іх ледзьве вытрымліваюць цяжар псіхалагічнай нагрузкі, губляюцца, страчваюць надзеі на лепшае жыццё. Гэтая нестабільнасць не можа не адбіцца на сям'і. А ёсць жа яшчэ і багата маці-адзіночак!

І таму, зыходзячы менавіта з гэтых абставін, актывісты Беларускага саюза жанчын і вырашылі пайсці на стварэнне Цэнтра сацыяльнай падтрымкі, каб неяк дапамагчы іншым жанчынам, скажам, у набыцці пэўнай спецыяльнасці, якую можна было б выкарыстоўваць у хатніх умовах. Спачатку, паводле слоў той жа Таццяны Камароўскай, былі адкрыты курсы народна-прыкладной творчасці па некалькіх накірунках. Потым расшырылі іх. Гэта — ручное і машыннае вышыванне, асобная школа шытва для маладых маці, якія засталіся ў адзіноце, курсы цырульнікаў і масажыстаў. Апошнія вельмі прыдатныя для шматдзетных і адзінокіх жанчын, якія могуць, не выходзячы з дому, бясплатна пастрыгчы сваіх дзяцей, зрабіць ім, калі спатрэбіцца, амаль што прафесійны масаж.

Вядзецца таксама работа па адукацыі жанчын, якія засталіся без працы. Гэты курс пачалі летась, і разлічаны ён на 14 месяцаў. Асобна трэба сказаць пра курс лекцый па арганізацыі здаровага ладу жыцця жанчын, іх псіхалагічнай адаптацыі. Пастаянныя стрэсавыя сітуацыі адмоўна ўздзейнічаюць на псіхічнае здароўе некаторых маці, а гэта не можа не адбіцца на мікраклімаце ў сям'і. У Цэнтры добра разумеюць гэта, таму і пайшлі на стварэнне менавіта такога курса. З той жа мэтай дзейнічаюць кансультацыйныя службы — рэгулярна вядуць прыём псіхолагі і юрысты. У прыватнасці, псіхолаг Алена Швед упэўнена заяўляе: "У нас жанчыны заўсёды знойдуць падтрымку, каб лягчэй прайсці працэс адаптацыі". З ёю згодна і псіхолаг Тамара Аверына. І гэта пацвярджаюць словы адной з наведніц Цэнтра Людмілы Крывуленка: "Мы згубілі працу і прыйшлі сюды. Тут мы зноў знайшліся, паверылі ў сябе".

Вядомыя і такія выпадкі: у Цэнтр, у прыватнасці, да юрыстаў, звяртаюцца і... мужчыны, патрабуючы абароны правоў сваіх жонак. Крыху дзіўна, але — факт...

Валер ЯТРОВІЧ

СУПОЛЬНІЦТВЫ ЗА "КРУГЛЫМ СТАЛОМ"

У Беларусі дзейнічае Рэспубліканскі цэнтр нацыянальных культур, які каардынуе дзейнасць разнастайных культурных таварыстваў нацыянальных супольнасцяў. І вось з 3 па 6 лістапада пад эгідай цэнтра і Міністэрства культуры Беларусі на базе Беларускага інстытута праблем культуры быў праведзены семінар па навучанні формам і метадам клубнай работы для кіраўнікоў нацыянальна-культурных аб'яднанняў. На семінар прыбылі прадстаўнікі Саюза палякаў на Беларусі, Таварыства польскай культуры на Лідчыне, Мінскага таварыства рускай культуры "Русь", Беларускага таварыства немцаў "Відэргебурт", Гродзенскага абласнога культурна-асветнага таварыства ўкраінцаў "Барвінак", Украінскага грамадска-культурнага таварыства Брэсцкай вобласці, Беларускага аб'яднання габрэйскіх арганізацый і супольніцтваў, Брэсцкага габрэйскага супольніцтва "Тарбут", Беларускага аб'яднання татар-мусульман "Аль-Кітаб".

У апошні дзень семінара адбылася сустрэча за "круглым сталом, у якой бралі ўдзел начальнік упраўлення устаноў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Беларусі Тадэвуш Стружэцкі, намеснік старшыні Дзяржкамітэта па справах рэлігіі і нацыянальнасцей Іван Яновіч, рэктар Беларускага інстытута праблем культуры Арнольд Міхневіч, дырэктар Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур Віктар Мацюшэнка, метадыст гэтага цэнтра Ірына Лемцюгова.

Так, на Беларусі няма праяў нацыянальнага экстрэмізму, але ж праблемы ў нацыянальных супольнасцей існуюць. У асноўным бытавыя. Вось, напрыклад, рускаму хору з Брэста патрэбны кіраўнік, а дакладней стаўка кіраўніка. Бо людзі збіраюцца, жадаюць спяваць, ёсць рэпертуар, а вось акладу для кіраўніка — няма. Падобная праблема ўзнікае і ва ўкраінскага таварыства ў Гродне — як добра было б знайсці аклад для настаўніка ўкраінскай мовы ў школе выхаднога дня. Праўда, праблемамі адукацыі павінна займацца адпаведнае Міністэрства, але ж, на жаль, прадстаўнік яго на "круглы стол" не прыйшоў, хаця і быў запрошаны.

Было ўзнята на семінары і больш істотнае пытанне — адсутнасць даху ў Рэспубліканскага цэнтра нацыянальных культур. Калектывам народнай творчасці проста няма дзе збірацца і няма дзе прымаць гасцей. Такая ж праблема стаіць і перад абласнымі філіямі гэтага цэнтра. Мала таго, калі прадстаўнікі з Брэсцкай філіі вырашылі звярнуцца да прадстаўнікоў мясцовай улады, дык ім прапанавалі плаціць арэнду за памяшканне па коштах, што ўстаноўленыя для камерцыйных прадпрыемстваў. Факт не вельмі прыглядны, бо мала таго, што людзі хочуць падтрымліваць сваю культуру, дык з іх за гэтае жаданне і за іх законнае права яшчэ і грошы намагаюцца выцягнуць.

Збянтэжыла прысутных і прызнанне прадстаўніка Таварыства польскай культуры на Лідчыне Аляксандра Колышка, што з-за пэўных правалочак у раёне іх таварыства не можа атрымаць ліцэнзію па выданні кніжак на польскай мове.

Засмуціў таксама расказ Аркадзя Бляхера з Брэсцкага габрэйскага супольніцтва "Тарбут" пра становішча з музеем ахвяр гітлераўскага генацыду. Нядаўна прыязджалі былыя брэстаўчане з ЗША і Ізраіля, гатовыя ўкласці ў стварэнне такога музея свае грошы, была нават падрыхтавана экспазіцыя. Але ж справа так і не зрушылася з месца, і нават экспазіцыя ўжо разабраная. А падобныя ж музеі адкрытыя ў Прыбалтыцы, у Маскве. Дык у чым справа?

Нагадаю слушнае выказванне: па тым, як мы ставімся да сваіх гасцей, суседзяў, сужыхароў, можна меркаваць, як мы ставімся да саміх сябе.

Серж МІНСКЕВІЧ

ЗВЫЧАЙНЫ САТАНІЗМ: ШТО ГЭТА І АДКУЛЬ?

На нядаўніх Пятых Свята-Еўфрасіннеўскіх педагагічных чытаннях, што адбыліся ў Мінску, з дакладам аб дзейнасці сатанінскіх сектаў на Беларусі выступіў супрацоўнік Інстытута сацыялогіі Нацыянальнай Акадэміі навук, старшыня Беларускага фонду дапамогі асобам, якія пацярпелі ад псіхічнай агрэсіі, Ігар Котаў. Сваё выступленне ён распачаў жудасным паведамленнем: 2 лістапада ў лясным масіве пад Мінскам, у раёне Калодзішчаў быў знойдзены абязвечаны труп 15-цігадовай мінчанкі Веры Карчаковай. На яе целе было выяўлена 289 колатых ран.
Сатанізм... Сёння гэты міфалагічны тэрмін набыў цалкам рэальныя абрысы. Становіцца відавочным, што сатанізм ужо нельга расцэньваць як праяўленне падлеткавага самадурства, акты вандалізму на могілках і ў царкоўных асяродках — як выпадковыя хуліганскія выхадкі п'янаватых шукальнікаў прыгод, а распаўсюджаныя па краіне шматлікія секты — як нефармальныя маладзёжныя гурткі па інтарэсах. Бо нярэдка гэтыя "інтарэсы" аказваюцца замешанымі на людской крыві...

Паўтара гады таму Вера ўступіла ў адну сталічную сатанінскую секту. Разам з сябрукамі яна апантана захаплялася сатанінскай праграмай "Храм Сета", якая гуляла па Інтэрнеце. Асабліва падабалася падлеткам здзяйсняць віртуальныя ахвярапрынашэнні, пачуццёвая рэакцыя была пры гэтым такая, быццам дзеянне адбывалася наяве. І ўсё ж перад вачамі дзяўчынкі цякла падманная кроў. А наяве ёй рабілася млосна і агідна, калі паплечнікі-сатаністы разрывалі на кавалкі сабаку альбо кошку і потым усе рытуальна выпівалі па глытку іхняй крыві. Нярэдка, успамінаюць яе сяброўкі, Веру ванітавала і яна страчвала прытомнасць. І праз год дзяўчынка, якой ужо было нададзена "ганаровае" званне "ведзьма", вырашыла сысці ад гэтых "адмарожаных" сектантаў, не зважаючы альбо не верачы ў тое, што за здраду — па законах секты — яе могуць пакараць.

Дзень 20 кастрычніка, калі Веры патэлефанаваў хтосьці са знаёмых і прапанаваў сустрэцца, быў сапраўды нейкім д'ябальскім. На арэне Дзяржаўнага цырка выступаў адзін з самых вядомых у пэўным сэнсе слова рок-гуртоў з характэрнай назвай "Кэнібал корпс", аб чым, дарэчы напярэдадні наперабой "трубілі"-рэкламавалі многія айчынныя СМІ. На канцэрт "кэнібалаў" з'ехаліся шматлікія фаны з усёй Беларусі. Гэта было нешта накшталт шабашу.

Вера выйшла з дому і — знікла...

Як адзначае І.Котаў, усё сведчыць пра тое, што забойства мела рытуальны характар. Хутчэй за ўсё, гэта была нейкая сатанінская акцыя: на грудзях ахвяры была выразана пентаграма, а мяркуючы па тым, што ўдары наносіліся ў пэўнай паслядоўнасці і толькі па пярэдняй частцы цела, можна дапусціць, што дзяўчынка ляжала на спіне (яе рукі былі звязаны, а рот заклеены), а каля яе стаялі забойцы і, перадаючы нож з рук у рукі, здзяйснялі сваю "чорную месу". І адпомсціўшы ёй такім чынам, звязалі адзін аднаго крывавай клятвай. Першапачаткова следства адмаўляла рытуальны характар забойства, у чым, дарэчы, упэўнена і маці загінуўшай, — і хутчэй схілялася да таго, што Вера Карчакова трапіла ў рукі маньяка. Хаця некалькі сатаністаў неўзабаве было арыштавана. "Усё-такі многія з нас па-ранейшаму не жадаюць зняць шоры з вачэй, — гаворыць І.Котаў, — і ўсвядоміць, што гульні, у якія гуляюць сатаністы, гэта не "казакі-разбойнікі". Нежаданне адпаведных органаў зразумець гэта толькі падштурхоўвае сектантаў да новых і новых крывавых "подзвігаў".

Дзякуючы пэўнаму збегу акалічнасцей, аб дадзеным жудасным здарэнні стала вядома шырокаму колу людзей. А колькі злачынстваў, якія таксама могуць быць звязаны з дзейнасцю сатанінскіх сектаў, "асядае" ў кабінетах следчых органаў, застаецца толькі гадаць. Канешне, не маючы належнай базы інфармацыі аб сектанцкай дзейнасці, асаблівасцях сатанінскіх рытуалаў, вельмі цяжка бывае дакапацца да ісціны і знайсці сапраўдных злачынцаў. Напрыклад, паводле інфармацыі з крыніц МУС, за вясну—лета гэтага года ў мінскіх смеццевых кантэйнерах, на звалках, у падвалах было знойдзена дзевяць трупаў немаўлят. Шэсць з іх — падчас сатанінскіх святаў, якія прыпадаюць на 1 мая, 22 чэрвеня, 7 ліпеня, 8 красавіка, 2 лютага ("Вальпургіева ноч", "Дзень летняга сонцастаяння", "Купалле", "Грамніцы"...), а таксама на ўсе асноўныя праваслаўныя і каталіцкія святы — у ноч на гэтыя даты сатаністы абавязкова праводзяць шабаш, неад'емнай часткай якога з'яўляецца ахвярапрынашэнне. Канешне, дадзеныя супадзенні не могуць служыць яўным аргументам пры расследаванні гэтых злачынстваў, аднак і ігнараваць іх, пэўна ж, не варта.

Назіраючы тую актыўнасць, якую апошнім часам набывае на Беларусі сатанінскі рух, вярбуючы ў свае легіёны ўсё новых членаў, ствараючы новыя секты, цяжка паверыць, што гэта адбываецца стыхійна. Якія ж сілы стаяць за беларускімі фанатыкамі Цемры? Па версіі І.Котава, што прагучала на чытаннях, беларускія секты як матэрыяльна, так і духоўна падсілкоўваюцца трыма магутнымі замежнымі крыніцамі. Па-першае, гэта цэрквы сатаны ў Маскве, якія маюць моцную фінансавую базу. Па-другое, — у ЗША, прычым з тамтэйшымі арганізацыямі беларускія сектанты сёння кантактуюць напрамую. Раней сувязь адбывалася праз адпаведныя цэнтры ў Польшчы. Нездарма першыя сатанінскія арганізацыі на Беларусі з'явіліся ў Брэсцкай і Гродзенскай абласцях. Поўдзень і поўнач краіны ў меншай ступені падпалі пад сатанінскую навалу. Па-трэцяе, поўнач Еўропы — скандынаўскія краіны. Там найбольш моцна развіты сатанізм на базе неапаганства. Напрыклад, з Нарвегіі на Беларусь пастаўляецца літаратура, аўдыё- і відэакасеты, атрыбутыка, ідзе матэрыяльная дапамога.

Як спыніць гэтую навалу? Як давесці наваяўленым сектантам-падлеткам, што, зрабіўшы свой выбар, яны ўласнаручна ставяць перавернуты сатанінскі крыж у першую чаргу на сваёй душы, псіхіцы, а некаторыя і на сваім жыцці? Самагубствы, якія здзяйсняюцца на гэтай глебе, — ужо не рэдкасць. Вар'яцтва — тым больш. На сённяшні дзень на лячэнні ў псіхіятрычнай бальніцы "Навінкі" знаходзіцца каля ста сатаністаў. Нямала іх "сутаварышаў" адбываюць пакаранні ў турмах і калоніях.

Нельга недаацэньваць тое разбуральнае псіхічнае ўздзеянне, пад якое падпадаюць падлеткі-сатаністы. Неяк прадухіліць вярбоўку новых членаў секты на сённяшні дзень практычна немагчыма: належнай растлумачальнай работы з моладдзю не вядзецца. Але як быць тым, якія на ўласным горкім вопыце адчулі, што апынуліся звычайнымі марыянеткамі ў чыіхсьці руках, і жадаюць вырвацца з гэтага зачараванага кола-пентаграмы? Дзейнасць новастворанага рэспубліканскага фонду дапамогі асобам, якія пацярпелі ад псіхічнай агрэсіі, у першую чаргу скіравана на тое, каб дапамагчы былым сектантам вярнуцца да нармальнага паўнацэннага жыцця. Заснавальнікі фонду — вопытныя ўрачы-псіхіятры і псіхатэрапеўты, дзеячы культуры, свяшчэннаслужыцелі. Залішне казаць, што патрэба ў такой арганізацыі наспела даўно. Але, як гаворыцца, лепш пазней, чым ніколі.

Алесь ФІЛІПОВІЧ

Multum in parvo

ВОСЕНЬ У МУЗЫЦЫ — ЯШЧЭ НЕ ВОСЕНЬ,

а цэлы фестываль "Беларуская музычная восень". Фестываль да болю традыцыйны, але менавіта гэта традыцыйнасць і прывяла яго сёлета да чвэрцьстагодняга юбілею.

Нельга сказаць, каб 25-годдзе адзначалася буйным "ушанаваннем юбіляра". Але сёлета фестываль і сапраўды мае некаторыя асаблівасці. У прыватнасці, мінімальная колькасць гастралёраў: іх акурат столькі, каб фестываль пацвердзіў статус міжнароднага, і не больш за гэта. Затое якія!

Знакамітага маладога піяніста Барыса Беразоўскага (Расія — Вялікабрытанія) многія маглі пачуць ужо 20 лістапада, калі ён саліраваў у Другім фартэпіянным канцэрце С.Пракоф'ева падчас адкрыцця фестывалю. Сёння — яганы сольны канцэрт, што ўваходзіць у цыкл "Рускае піяністычнае мастацтва на мяжы XX — XXI стагоддзяў" і складзены з твораў М.Равеля, М.Мусаргскага, А.Барадзіна, М.Метнера і А.Лядава.

Прыязджаюць да нас вядомыя маскоўскія музыканты, народныя артысты Расіі, прафесары Іван Мазгавенка (кларнет) і фаготыст Валерый Папоў, а таксама флейтыстка Марыя Каўфман (Балгарыя — Францыя). Вільнюскі квінтэт акардэністаў "Канцэрціна", які, да таго ж, прадэманструе ігру на літоўскім нацыянальным інструменце — бірбіне. Намаганнямі Міністэрстваў культуры Беларусі і Польшчы пры дапамозе Польскага інстытута ў Мінску адбудзецца выступленне струннага квартэта "Cracovie" — візіт у адказ на летнія кракаўскія гастролі групы беларускіх кампазітараў і піяніста А.Крымера. Разам з квартэтам з Польшчы да нас прыязджаюць кампазітары Марэк Стахоўскі, Крысціна Машуманьска-Назар, музыказнаўцы Ежы Станкевіч, Малгажата Вожна-Станкевіч, якія выступяць з лекцыямі, правядуць майстар-класы.

У астатнім фестываль стане справаздачай беларускіх калектываў. Канцэрты ў Камернай зале філармоніі пройдуць пад знакам драўляных духавых і ансамбля салістаў "Класік-Авангард" на чале з Уладзімірам Байдавым, сваё 10-годдзе адзначыць Дзяржаўны камерны хор пад кіраўніцтвам Ігара Мацюхова, Ірына Шумліна правядзе вечар фартэпіяннай музыкі памяці прафесара Р.Шаршэўскага. У канцэртнай зале выступяць і сімфанічны аркестр на чале з Г.Праваторавым, і камерны (дырыжор А.Галанаў), і Дзяржаўны ансамбль танца, і народны хор імя Г.Цітовіча, і Камерны канцэртны аркестр народных інструментаў пад кіраўніцтвам Віктара Валатковіча. Упершыню на "Беларускай музычнай восені" адбудзецца канцэрт майстроў эстрады: ад народнага артыста Беларусі Віктара Вуячыча да групы "Чацвёртае вымярэнне" і ансамбля "Чараўніцы".

Але ж... курانт звычайна лічаць па восені. Таму — да сустрэч у філарманічных залах і на старонках нашага штотыднёвіка: у якасці фестывальнай кадэнцыі.

Наш кар.

"Культура" вітае блюз" — так можна назваць акцыю, якую вырашыла правесці наша газета, каб падтрымаць маючы адбыцца ў снежні блюзавы фестываль. "Культура" вітае блюз — гэта значыць, што з кожнага нумара, што папярэднічае фестывалю, вы даведаецеся пра штосьці новае з гісторыі беларускага блюза і пра яго ных лепшых прадстаўнікоў сёння. "Культура" вітае блюз, бо

STAR CLUB

"БЛЮЗ ЖЫВЕ Ў МІНСКУ"

... І каб гэта давесці, мінскі блюз-рокавы клуб "Starclub" ужо трэці год наладжвае фестывалі пад такой назвай. Два гады таму — міжнародны, год таму — з удзелам беларускіх выканаўцаў. Якім будзе наступны, трэці — пакуль невядома, усё залежыць ад фінансавай і арганізацыйнай падтрымкі фестывалю, наяўнасць якой пакуль адчуваецца мала. На цяперашні момант вядомы толькі час і месца дзеяння: 18 — 19 снежня, кінатэатр "Кастрычнік".

Не дзеля таго каб проста "пагудзець", прэзідэнт "Starclub" Генадзь Старыкаў і ягоныя паплечнікі, якіх вабіць энтузіязм разам з фанатызмам, наладжваюць гэтыя мерапрыемствы. Блюзавая традыцыя мае на Беларусі сваю гісторыю, тут ёсць музыканты вельмі высокага ўзроўню. І недапушчальна ператвараць іх у "сыравіну" для далёкага і блізкага замежжа. Мяркую, пачатак беларускага блюзавага руху варты таго, каб пра яго расказаць — бо многія гэтага не ведаюць, а хтосьці ўжо і не памятае.

Калі б у 60-я гады мінскія музыканты, што заснавалі блюзрокавыя традыцыі (тады гэта называлася "біг-біт") у сценах БПІ, РТІ і іншых ВНУ, не былі, паводле мясцовага звычаю, "невыязнымі", дык, як лічыць Г.Старыкаў, невядома, чые б імёны цяпер называліся сярод "зорак" еўрапейскага блюза. Бо студэнты-"тэхнары" (а ў перыяд "адлігі" кожны інстытут лічыў сваім абавязкам мець спартыўную каманду і музычны ансамбль) рабілі з блюзам прыкладна тое, што і англічане: бралі амерыканскі ўзор і, не выназходзячы нічога новага, тым не менш, дадавалі да яго штосьці сваё, разумеючы першапачатковае "зярнятка".

Яны былі вольныя ў мастацкім пошуку, і іхняя інтэрпрэтацыя заходняга блюз- і рок-матэрыялу набывала характар самастойнай творчасці. Часам музычныя знаходкі былі сапраўды істотнымі, і на рэпетыцыі лепшых інстытуцкіх груп прыходзілі з мэтай пераймання вопыту вядомыя эстрадныя выканальнікі (некаторыя з іх дасюль з удзячнасцю ўзгадваюць удзельнікаў ансамбляў з забаўнымі назвамі "Алгарытмы", "2 плюс 2", "Дойліды", "Грыфы", "Факіры", "Вясёлыя лісы"). Апаратуру і інструменты хлопцы канструявалі самі ў супрацоўніцтве з інжынерамі, шукаючы "свой гук". Штосьці магло мець і гістарычныя наступствы: напрыклад, Г.Старыкаў перыядычна бачыцца сны ў лічбах, і ідэя лічбавага запісу нарадзілася ў яго значна раней, чым яе прапанавалі японцы. Але з той прычыны, што сувязі з музычнай індустрыяй не было, усё абышлося.

Генадзь Старыкаў.

Такім чынам на Беларусі былі закладзены традыцыі рытмэнд-блюза. Але хваля падтрымкі кіраўнікамі ВНУ маладых энтузіястаў знікла пасля жніўня 1968 года (уводзенне войскаў у Чэхаславакію), і усе біт-групы перамясціліся на ўскраіну Мінска ў рэпетыцыйныя «Дамы культуры». Пачалася эра падпольных канцэртаў. А на іх месца прыйшлі ўжо добра ўсім вядомыя ВІА, заахвочваемыя дзяржавай. І перад былымі "бітнікамі" цяпер паўстаў выбар: альбо працягваць іграць "сваю" музыку, але ў самадзейным падполлі, для сябе, альбо выходзіць на прафесійную сцэну і стварыць "пад замову", альбо — рэстаран. Разышліся. І многія дасюль узгадваюць, як напрыканцы 70-х гадоў кожную суботу ў рэстаран "Папараць-кветка" з'язджаліся музыканты і, сунуўшы начному вартаўніку — бабцы Веры — "трояк", наладжвалі сейшн, дзе "адводзілі душу" за ўсю тую шрасць, якую былі вымушаны "выконваць" на працы.

Гэтыя ўспаміны і падштурхнулі Г.Старыкава да думкі аб'яднаць тых, у кім не згас яшчэ мяцежны дух 60-х і 70-х, і, безумоўна, — моладзь, якая гатовая працягнуць гэтую працу. Утварыўся "Starclub" са сваім, незаўважным для шырокіх пластоў насельніцтва, клубным жыццём. Вось ужо чацвёрты год запар ён наладжвае свае вечарыны, іншы раз "захопліваючы" і вялікія залы. Але ганаровае месца ў беларускай культуры "Starclub" заслужыў тым, што два гады таму арганізаваў Міжнародны фестываль "Блюз жыве ў Мінску", які сабраў велізарную колькасць гледачоў у мінскім кінатэатры "Масква" і прайшоў, паводле ацэнак музыкантаў з Масквы, Польшчы і Літвы, на вельмі высокім прафесійным узроўні.

Блюз жыве ў Мінску — і таму, незалежна ад удзелу ў маючым адбыцца фестывалі замежных выканальнікаў, яму наканаваны поспех, бо арганізатары — ужо могуць, а музыканты — яшчэ хочуць.

Ганна АЛАДАВА
Фота Аляксандра САМАВАРАВА

"МЕСІЯ" Ў БЕРАЗІНО

У раённым Доме культуры г. Беразіно Мінскай вобласці з канцэртам выступілі камерны хор і аркестр "Санорус" (мастацкі кіраўнік — Аляксей Шут) і камерны хор з Германіі "Унтэрмайн". Дырыжыраваў хорам гасцей мастацкі кіраўнік калектыву Готфрыд Кернер. Падчас канцэрта прагучалі асноўныя часткі араторыі Ф.Гендэля "Месія".

Алесь БЫЧКОЎСКІ
г.Беразіно

НОВЫ МІЖНАРОДНЫ — У ГРОДНЕ

І Міжнародны фестываль джаз-фолк-рок музыкі "Grodno-Union-Fest" адбудзецца ў Гродне 27 — 29 лістапада. Будуць выкарыстаны тры памяшканні ў гарнізонным Доме афіцэраў: канцэртная зала, дыскаклуб і кафэ "Эпалет", акрамя гэтага, у Фарным касцёле адбудзецца паказ фільмаў арт-дырэктара фестывалю Войцеха Чайкоўскага (Варшава).

Праграма фестывалю ўражвае. Удзельнікамі яе будуць музыканты з Мінска (вакальная група "Камерата", джаз-рок група "Apple Tea", джаз-квартэт "Дыляжанс", трыо "Тройца"), Гродна (ансамбль сучаснай харэаграфіі "ТАД", Modern ballet group "Галерэя", шоу-балет "Райскі сад", рок-група "Кальян" і іншыя), Магілёва (соул-група "Вясёлка"), Вільнюса (джаз-квартэт "KJOVK"), Польшчы ("Kiniог SAM", джаз-квартэт "Dream's factory" і іншыя). Адбудзецца трохдзённы семінар "Асновы джазавай імправізацыі" пад кіраўніцтвам Сігідаса Гідрайціса (Вільнюс), джэм-сейшн і джаз-дыскатэкі.

Арганізатары фестывалю — польскія фірмы "Free Cooperation" і "LDM", Саюз палякаў на Беларусі, Гродзенская абласная філармонія. Ганаровы патрон мерапрыемства — консул Рэспублікі Польшча ў Гродне.

Наш кар.

ПАСТАНОВА САВЕТА МІНІСТРАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

ад 2 лістапада 1998 г.

За вялікую работу па падрыхтоўцы і правядзенні Першага фестывалю народнага мастацтва Беларусі "Беларусь — мая песня" Савет Міністраў Рэспублікі Беларусь пастанаўляе:

Узнагародзіць Ганаровай граматай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь работнікаў органаў і ўстаноў культуры рэспублікі:

Верамюк Валянціну Мікалаеўну — мастацкага кіраўніка народнага ансамбля песні і танца "Прыбужжа" нацыянальнай мастацкай гімназіі № 3 г.Брэста;

Гілю Уладзіміра Мікалаевіча — мастацкага кіраўніка народнага ансамбля музыкі, песні і танца "Магілёўцы", дырэктара Магілёўскага абласнога навукова-метадычнага цэнтра народнай творчасці і культурна-асветнай работы;

Копа Марка Аляксандравіча — самадзейнага кампазітара, дырэктара Гродзенскага абласнога метадычнага цэнтра народнай творчасці;

Лабацкага Івана Фёдаравіча — дырэктара Віцебскага абласнога навукова-метадычнага цэнтра народнай творчасці і культурна-асветнай работы;

Сушко Іосіфа Фаміча — мастацкага кіраўніка народнага ансамбля песні і танца "Спадчына" Маладзечанскага гарадскога Дома культуры Мінскай вобласці;

Шрубу Івана Архіпавіча — мастацкага кіраўніка народнага хору Дварэцкага сельскага Дома культуры Жыткавіцкага раёна Гомельскай вобласці;

Шапялевіча Алега Васілевіча — дырыжора народнага аркестра народных інструментаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

СЛЁЗЫ СКРОЗЬ СМЕХ, або ТЭАТРАЛЬНЫЯ НАТАТКІ ПІСЬМЕННІЦЫ

Лёгкі шок ідзе па гледачах, як хваля, у многіх мясцінах такіх знаёмых "Прымакоў" Янкі Купалы — п'есы, нядаўна пастаўленай у Маладзёжным тэатры. "Ды ці Купала гэта?" — задаюць сабе пытанне тыя, хто ішоў на спектакль, спадзеючыся пабачыць жартоўнае, лёгкае відовішча, пасмяяцца з таго, як, перапіўшы, Максім Кутас і яго ны сябра Трахім Суніца вырашылі паспрачацца, чыя жонка горшая, і "перабільаліі" іх. Напісаная ў 1913 годзе, п'еса ў сённяшнім яе прачытанні аказалася актуальнай.

... Сучасная кватэра, дзе не можа праспацца пасля ўчарашняга "бадуна" Максім Кутас, такая ж стандартна-традыцыйная, як і набор мэблі ў нашых крамах, як нашы кухні і наш побыт. Знаёмая гаспадыня — фарбаваная ў каштанава-рудое, з тоўстымі клубамі, абцягнутымі штанцамі, — тая "новая беларуска" лаюцца на рынках, вывальваюцца з цягнікоў у Кітаі і зноў упарта цягнуць сям'ю, ведаючы цану кожнаму даляру і не выпускаючы яго з рук без пільнай патрэбы. Пазнавальная і Кацярынка — на "платформах", у спадніцы да "сэрвіза" дзеўчынёха, якая, чуючы матчыны пабучэнні, стукае па касетніку і, шырока расставіўшы доўгія ногі, стомлена слухае рок-метал. І Трахім Сініца — збуцелы ад п'яна мужычок у любімым усімі спартыўным а ля адзідасаўскім касцюме, і сцярожка-напружаная, спартыўная тыпу Даміцэля. І Мацейка — чувак у скураныцы, са звіслымі з магутнага жывата штанамі, нервова-крыўдлівы, што пры першай жа лаянцы гатовы з нажом у руках даказваць сваё...

А вось сцэнаграфія (В.Тарнаўскайтэ і В.Грыцаева) — яна двухпланавая. Сучасная наша жыццё суседнічае з іншым — нашым жа, але, так бы мовіць, духоўным, якое, у сваю чаргу, працякае ў супрацьстаўленні "неба-пекла".

За асноўнай заслонай існуе "іншы свет". Там у аблоках пышчотна спяваюць анёлы і чытае сваю адвечную кнігу бышця Усявышні. Унізе ж, у клубах серы, двое маднецкіх анёлаў, больш падобных да музыкантаў рок-гурта, смажаць чыюсьці грэшную душу.

Такім чынам, мы бачым архетып народнага жыцця ў дзеянні: усе нашыя казкі гавораць пра трохступенную мадэль свету — неба-чалавек-пекла (або дрэва жыцця, крона якога ў аблоках, а карані — у падзямеллі). Архетып беларуса тут нават падкрэслены — у моманты расчуленасці ці ціхай лагоднасці сцэну запаўняюць дзяўчаты ў вяночках, гучаць "Ой, рэчанька, рэчанька" і іншыя любімыя народныя песні.

Ды толькі тое, што адбываецца на асноўнай сцэне, нягледзячы на ўсе забаўныя моманты народнага анекдота (чаго вартае, напрыклад, абуджэнне Максіма, якога іграе арт.С.Шаранговіч, у чужой кватэры), пачынае смяшыць усё менш. Калі ў Купалы моцная выпіўка, пры якой мужыкі губляюць усялякае ўяўленне пра рэчаіснасць, усё ж — рэдкае выключэнне, выпадковасць, дык ачмурэлы стан, у якім чалавек са спектакля ў стракатых "сямейных" споднікаў поўзае па хаце і спалохана касавурыцца на абраз, які раптам пачынае нешта хутка яму гаварыць, нібы ўшчуве (моманты гэтыя выдатна паказваюць тую самую ачмурэласць), — звычайны і нават будзённа-звыклы. Асаблівасці для гледачоў. Ці не кожны дзень мы на сваё вочы бачым гэтых вялых, як тручаныя прусакі, асоб, якія снуюдаюцца па вуліцах у пошуках апахмелкі? Яшчэ болей іх — па хатах, дзе замучаныя жанчыны ўжо і не ведаюць, якая сіла спыніць гэтае насланнё. І, што яшчэ страшней, і самі пачынаюць "прыкладвацца".

Лёгка куляе чарку за чаркай Даміцэля (арт.Э.Сакура), гулліва ўспамінаючы начныя ўцехі з Максімам. Лёгка і звыкла паўтарае тое ўслед за маці дачушка Кацярынка (арт. В.Ліхадзей), шантажуючы дарослых: за маўчанне — гані грошы! І маці — "гоніць". Сцэна, калі Кацярынка, не кажучы ніводнага слова, моўчкі лічыць выручку і, не згаджаючыся, патрабуе яшчэ, — адна з самых моцных у спектаклі, нездарма названым "Прымакі-2". У Купалы няма гэтай сцэны — таму яна і праходзіць без слоў.

Няма і АМОНа, які адзіны здольны ўтаймаваць раз'юшаных сваякоў, што высвятляюць свае адносіны — з гвалтам, з нажом, з "нанесением телесных повреждений". Няма і той (на мой погляд, асноўнай, што з'яўляецца своеасаблівым "ключом" пастаноўкі) сцэны, дзе, не могучы самі разабрацца, хто ж вінаваты і што ім цяпер рабіць, нашы героі звяртаюцца да Бога. Але ён дарэмна шукае адказу ў сваёй Кнізе: не дачакаўшыся парады, нехта з іх шпурляе ў яго падушкай, і ён падае, задзіраючы худыя босыя ногі — ці то Бог, ці то дзядок, які сам адчувае, што яго звычайныя — жывіце па запаведзях! — парады для гэтых людзей бессэнсоўныя. Іх і праўда ўтаймуе толькі АМОН (у п'есе — ураднік), бо, на хвіліну сцепануўшыся, спалохаўшыся, калі звяргаюць Бога, яны зноў, як ні ў чым ні бывала, працягваюць сварку, працягваюць высвятляць усё тое ж. Яно не набалела, але вельмі патрэбнае для таго, каб зацвердзіць сваё, насуперак усяму. Але што іменна — сваё?

Якая ідэя, якая праўда? І вось тут канчаецца прыўнесенае рэжысёрамі мадэрновае прачытанне і пачынаецца тое глыбіннае пытанне, што ёсць у Купалы ва ўсіх яго творах, асабліва ў п'есе "Тутэйшыя": што мы за народ?

На пачатку стагоддзя менавіта ў адвечнай плыні народнага жыцця ўсё ж захоўвалася, няхай і не надта свядомая, але ўпартая неабходнасць марэлі, запаведзяў, Бога. Была і мова — яна давала магчымасць атаясамліваць сябе няхай і не з Беларуссю як палітычнай ідэяй, але як з зямлёй, на якой спрадвеку жылі мы. І нашы продкі ведалі: яны — тутэйшыя, ад слова — тут. Яны рабілі сваё жыццё такім, якім яго рабілі і продкі: шанавалі іхнія магілы, святкавалі іхнія (і свае) святы, спавядалі тую ж мараль.

На пачатку стагоддзя сітуацыя, у якой апынуліся нашы героі, сапраўды магла прывесці да трагічных наступстваў, таму і анекдатычны абмен жонкамі, што адбыўся па п'янцы, успрымаецца абедзвюма сем'ямі сур'ёзна. Але мы, мы, што слухаем гэта сёння! Асаблівая моладзь — яна весела смяецца: знайшлі трагедыю! Пры той сексуальнай рэвалюцыі, што адбылася ў нашым стагоддзі, войканні жанчын і змрочнасць мужчын у спектаклі ўспрымаецца як гульні, не болей. Але чаму мароз прадзірае па скуры, калі бачыш, як, накуляўшыся чарак і выкачаўшыся ў сварках, ідуць яны бясклапотна на нейкую новую пагулянку? Куды ж яны ідуць — вось-вось у новым стагоддзі, у новым тысячагоддзі, пад вясёлае "гуляць дык гуляць"?

"У канцы наступнага веку, калі негатыўныя працэсы ў грамадстве будуць працягвацца і далей, беларусаў застанецца не болей як мільён" — чытаем мы ў дэмаграфіі. Але ж забіваюць не толькі п'янства і наркотыкі, а і адсутнасць адзінай для ўсіх нас ідэі.

Рэчанька народнага жыцця, што мялела ў гэтым веку як ні ў адным дасюль, вычэрпвалася асаблівай інтэнсіўна, і мутныя калюжыны блішчаць сёння шмат дзе ў яе рэчышчы замест чыстай вады. На сцэне Маладзёжнага тэатра паказваюць гэты працэс як д'ябальскі, інфернальны: грабуць, як могуць, лоўкія малойчыкі з пекла і развесялая грэшніца, якая дзеля гэтага выскачыла са свайго катла. А побач — скокі і вяночкі, і п'янае тупаценне. Толькі вось анёлы зніклі, і Бог закрыў твар рукамі, каб не глядзець на ўсё гэта.

І слёзы, слёзы падступаюць да вачэй, хаця на сцэне — рогат, прымірэнне, гром і звон.

І, можа, у тым, што яны ёсць, гэтыя слёзы скрозь смех, — самая вялікая вартасць таго, што стварылі на сваёй сцэне артысты Маладзёжнага на чале з Віргініяй Тарнаускайтэ, Віталем Катавіцкім, Мар'янай Дударавай і Сяргеем Кавальчыкам, якія ўсе разам абазначылі сабе новым імем у рэжысуры — Алесь Пацвёрка.

Вольга ІПАТАВА

ПАНК-ДЭСАНТ З-ЗА ЎСХОДНІХ МЕЖАЎ

20 лістапада на сцэне клуба Мінскага абутковага асобнага акцыянернага таварыства "Прамень" выступіла вядомая маскоўская панк-каманда "Тараканы!". Аматары небрутальнага, але вясёлага панк-рока атрымалі някепскую магчымасць падмацавацца тымі станоўчымі эмоцыямі, якімі заўжды поўняцца "тараканскія" канцэрты.

Помніцца, гадоў сем таму, пасля аднаго з першых канцэртаў гэтага гурта, які на той час яшчэ меў назву "Четыре таракана", карэспандэнт небезвядомай тэлеперадачы "Музобоз" не здолела ўстрымацца ад крытычных заўваг. Але гэта не пашкодзіла камандзе стаць адным з лідэраў "свайго" напрамку ў Расіі. І апошняе можа пацвердзіць хаця б той факт, што менавіта "тараканаў" запрасілі "разаграваць" сусветнавядомы панкгурт "The Exploited" падчас ягоных канцэртаў у Маскве і Санкт-Пецярбургу.

Супольныя выступы з гуртом, лагатып якога ўпрыгожвае майкі ці не паловы панкаў усяго свету, безумоўна, не маглі не натхніць расійскіх прыхільнікаў гэтай плыні на далейшыя пошукі ў рамках сваёй эстэтыкі. Дарэчы, яшчэ адна каманда, якая таксама "разагравала" "зазксплуатаваных", небезвядомы гурт "Король и шут", абяцае з'явіцца ў Мінску 20 снежня. Падчас свайго першага прыезду ў наш горад гэты гурт адыграў на сцэне клуба "Рэзервацыя", але цяпер арганізатар вяжу ў Мінск піцерскіх музыкаў фірма "Лінія гуку" спадзяецца, што "Король и шут", чыя папулярнасць за апошні год імкліва ўзрасла, здолее сабраць адну з найвялікшых залаў горада — "Кастрычнік". І гэта цалкам верагодна, яшчэ і таму, што з-за адсутнасці нармальнага рок-жыцця ў Мінску імпрэза гасцей абяцае стаць сапраўднай падзеяй.

Гальляш СЬВІРЫН

БРАСЛАЎСКІЯ КРАЯВІДЫ ЯЎГЕНА КАЗЮЛІ

У гасцёўні Галубка — падзея і свята. Днямі тут адкрылася выстава вядомага беларускага майстра фатаграфіі Яўгена Казюлі. Прыхільнікі ягонага таленту добра памятаюць і папярэднюю экспазіцыю, якая была разгорнута ў гэтай жа зале ў сакавіку 1997-га і ладзілася з нагоды 60-гадовага юбілею фотамастака. Для выставы такога кшталту экспазіцыйная плошча гасцёўні занадта малая. І ўсё ж на ёй былі паказаны асноўныя накірункі творчасці майстра, лепшыя набыткі, плён ягонай шматгадовай працы. Гэта быў Яўген Казюля, добра вядомы ўсім нам як энтузіяст і наватар чорна-белай фатаграфіі, які высока трымае планку свайго майстэрства. У кожным ягоным здымку — пільнае вока, дасканаласць, бязмежная любоў да Бацькаўшчыны. Перастуўпшы пэўны жыццёвы і творчы рубеж, ён не спыніўся ў сваіх пошуках. Пра гэта сведчыць і згаданая выстава. На ёй, шаноўны чытач, ты адкрыеш для сябе іншага, невядомага табе Яўгена Казюлю, які ўпершыню паказвае свае майстэрства ў колеры. Спецыялісты сцвярджаюць, што пераўсці ад чорна-белай фатаграфіі да каляровай — справа няпростая. Але, на думку калегі па творчым цэху спадара Васіля, якую ён выказаў на вернісажы, Яўгену Казюлю гэта ўдалося. Прычым усё, чаго дасягнуў творца ў чорна-белай фатаграфіі, ён захаваў і ў каляровай. У гэтым можна лёгка пераканацца, калі ўважліва прыглядзецца да таго ці іншага здымка. Усе яны зроблены на Браслаўшчыне, якую Я.Казюля разам з малодшым сынам Алесем скалясіў уздоўж і ўпоперак у пошуках цікавых матываў.

Хочацца спадзявацца, што выстава Казюлі будзе мець свой працяг у новым каляровым альбоме, што знойдуцца людзі, якія падтрымаюць такое выданне, як знайшліся яны і зараз, каб наладзіць гэтае свята. А свята атрымалася. Успрыняць, адчуць сэрцам і душой той ці іншы твор аўтара, змешчаны на выставе, дапамагае і паэзія. Да кожнага здымка Казюля падабраў вершаваныя радкі, адпаведныя фатаграфічнаму погляду, са спадзяваннем, што "яны разам падораць людзям адчуванне гонару за свой край". Падумаць толькі! Яму прыйшлося перачытаць твры васемнаццаці паэтаў. Сярод іх — Мікола Аўрамчык, Сцяпан Гаўрусёў, Янка Купала, Якуб Колас, Пімен Панчанка, Адам Міцкевіч, Алесь Звонак...

Яўген Казюля належыць да тых творцаў, якія дбаюць пра сваю змену. "Яму павінны быць удзячныя тыя, — адзначыў у выступленні Анатоль Кляшчук, — да каго ён заходзіў у майстэрні і паказваў, як зрабіць мастацтва фатаграфіі цікавым". У гэты вечар калега Георгій Ліхтаровіч падарыў Яўгену вершаваныя радкі.

Ірына ЛЯКСЕЕВА

ВЯЧКА ЦЕЛЕШ: — МАЮ ГОНАР!

Вячка Целеш. Аўтапартрэт.

У фешэнебельным Доме Рэйтарна, які месціцца ў Старой Рызе, праходзіла юбілейная выстава мастака Вячкі Целеша. Мой даўні прыяцель сам вадзіў мяне па шыкоўных залах, дзе экспануюцца яго работы: алейныя і графічныя партрэты, нацюрморты, пейзажы, асобным раздзелам — экслібрысы. Потым прачытаў у латвійскай прэсе, як цёпла і прыязна паставіліся да беларуса, грамадзяніна Латвіі, і прадстаўнікі латышскай інтэлігенцыі, і афіцыйныя асобы. Вячка Целеш — рыжанін з 40-гадовым стажам. Выхаванец Латвійскай Акадэміі мастацтваў стаў вядомы ў Латвіі як жывапісец і графік, філакартыст. Апошнія ж дзесяць гадоў былі напоўнены да таго і шырокай грамадскай работай. Арганізатар дзіцячай студыі "Вясёлка", нядзельнай беларускай школы, Латвійскага таварыства беларускай культуры "Сьвітанак", мастацкай суполкі беларусаў Балтыі і Санкт-Пецярбурга "Маю гонар", і ўсё гэта — Вячка Целеш. А хто не чуў пра яго майстэрню "Беларуская хатка"!

Сёння ён дырэктар нядаўна зарэгістраванай у Рыжскай думе Беларускай сярэдняй школы. Вячка Целеш адначасова слаўныя традыцыі культурна-асветнай дзейнасці беларускай нацыянальнай меншасці ў Латвіі. Аўтахтонныя насельнікі ў міжваенная Латвійскай дзяржаве мелі сваю культурна-нацыянальную аўтаномію, і вопыт тых асветнікаў Вячка Целеш скарыстоўвае ў новых рэаліях, калі тытульнай нацыі так патрэбна лаяльнасць і памкненне да інтэграцыі з боку тых насельнікаў, якім Латвія стала другой радзімай і якіх няпростая палітычная сітуацыя выпрабоўвае ў суровым статусе неграмадзянаў. Вячка Целеш атрымаў грамадзянства Латвіі за асаблівыя заслугі перад дзяржавай. А гэта ўжо добры прыклад для яго суайчыннікаў. Бо сваёй і мастакоўскай, і грамадскай дзейнасцю беларус з Гродзеншчыны паказвае, як можна ў крызісных умовах ладзіць узаемаразуменне, лагоду, наладжваць супольную чыннасць.

Тых, хто захоча паглядзець выставу мастака Вячкі Целеша, пачуць яго слова, запрашаем у музей Янкі Купалы на вечарыну, прысвечаную яго 60-годдзю. Гэта будзе ў панядзелак, 23 лістапада, а 17-й гадзіне. Калі ласка на вуліцу Янкі Купалы, 4.

Сяргей ПАНІЗЬНІК, вядучы навуковы супрацоўнік Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы

Рыгор БАРАДУЛІН

З ЛАСКАЮ

Вячку Целешу

Ён макае пэндзаль у аблокі —
І на сураўіне туманоў
Ажывае кут
Цяпер далёкі,
Даўні дзень займаецца наноў.

З ласкаю
Суседняя чужына
Кволіць сум выгнанца-мастака.
Як жывы дакор,
Цвіце шыпшына
Пад крылом зламаным ветрака.

Ашукаць самоту немагчыма.
Успамінам хочацца людзець.
І цераз мяжу
Ідзе Радзіма
На сябе самую паглядзець...

ДЗЕЛЯ ЎЛАСНАГА СПАЖЫВАННЯ

Сем вечароў з БТ

На мінулым тыдні Беларускае тэлебачанне паказала ажно тры прэм'еры: тэлефільм "Замкі Беларусі", тэлеспектакль "Цяжба" — паводле М.Гогаля, мастацкі фільм "Маё дзела — цялячае" — паводле ранніх апавяданняў К.Чорнага (паўтор паказу). Гэткая раскоша і ў мінулыя часы была небудзённай справай, а ў наш час — амаль што свята. Значыцца — не згасае агеньчык творчасці, жыве дух пошуку. Ды ці заўважыў іх глядач? Ці спыніў вока на класіцы, аддаўшы ёй перавагу перад страсцямі дня сённяшняга?

Замкі Беларусі — знак мінулага і будучага, як сцвярджае аўтар Сяргей Тарасаў. Каб убачыць сваю краіну з боку, трэба паглядзець на замкі. І далей вядзецца пералік замкаў-крэпасцей, замкаў-храмаў у храналагічным парадку ад старэйшых Навагрудскага і Лідскага, да Нясвіжскага і Гальшанскага. Адмыслова знятыя пейзажы, агучаныя гістарычнымі звесткамі, надалі стужцы крыху сухаваты, акадэмічны характар. Ёй нестае жывых галасоў, жывых людзей, якія адны маглі б звязаць мінулае з будучым.

Спектакль "Цяжба" — можна сказаць, эксперымент эксперыментальнага "Тэатра на далоні", тэлевізійную версію якога ажыццявіў рэжысёр Уладзімір Траццякоў. Спектакль-дыялог, а часам маналог у выкананні артыста Валерыя Шушкевіча, канешне ж, не разлічаны на шырокага гледача, якому хапае больш драматычных відовішчаў на экране, але як эксперымент для ўласнага спажывання мае права на існаванне. Каб не страціць форму.

А паўгадзінны спектакль, выбачайце, — мастацкі фільм "Маё дзела — цялячае" (пастаноўшчык Г.Хмыз), відаць, патрабуе спецыяльнай гаворкі, як па выдатках, так і па здабытках.

Скажам толькі, што гэтае сюррэалістычнае, знятае ў запаволеным рытме палатно выклікае жывыя алюзіі, паралель з днём сённяшнім, аднак цалкам выпадае з рытму сучасных тэлевізійных праграм.

Тут хочацца заўважыць, што ўсе апошнія прэм'еры нібы зарыентаваны на хатняе карыстанне, не для гасцей, так бы мовіць. Але ж быў час, калі БТ выходзіла на ўсесаюзны, нават замежны экран. Успомнім тыя ж "Блакітныя агеньчыкі", "Эстафету навін", "Усю каралеўскую раць"... Ды ці толькі матэрыяльна збяднела нашае тэлебачанне? Ці не скукожылася духоўна, задавальняючыся дзесяцю працэнтамі гледачоў? На днях рэжысёр адной з нашых гумарыстычных перадач хваліўся, што яго глядзіць амаль мільён гледачоў. Ці не стаў гэты адзін мільён той запаветнай лічбай, далей якой мары нашых тэлевізіёншчыкаў не распаўсюджваюцца? Маўляў, з нас — хопіць. Гэтакая ментальная сціпласць. Асабліва яна тычыцца адносін да мовы на БТ. Мала, што часам журналісты ўжываюць праз слова рускія словы, дык запрашаюць яшчэ гасцей, якія дазваляюць сабе звычайнае хамства.

У праграме "Добрай раніцы, Беларусь!" ад 14 лістапада дырэктар тэлевідэацэнтра Ганкін, чытаючы пароды на беларускіх паэтаў, пакпіў, што вядомы паэт зарабляе моваю свой хлеб, што любіць яе і зарабляць ёю на хлеб — не адно і тое ж. Але ж шаноўны госць не ўцяміў, што зарабляць хлеб і зарабляць грошы—таксама не адно і тое ж!

Ранішняя праграма часцей і часцей стала запрашаць людзей калятэлевізійных — сваіх сённяшніх альбо былых супрацоўнікаў. Гэта звужае кола гаворкі, а таксама кола гледачоў. Відаць, каб прывабіць іх, толькі і засталося, што пахвліінна зачытваць віншаванні бабулям, унукам, роднай сястрычцы, якая знаходзіцца побач з імяніннікам.

Аднак дзеля справядлівасці скажам, што раніцы глядач заўважыў дасціпныя карацелькі з правінцыі, падрыхтаваныя Андрэем Шлегам. Без іх — праграмы нецікавыя.

Да здабыткаў ранішняга тыдня варта аднесці і размову з паэтам Веніямінам Блажэнным, якая ўпрыгожыла б не толькі беларускі экран. Калі чалавеку ёсць што сказаць, ён цікавы ўсім астатнім людзям.

Тое ж можна сказаць пра госця перадачы "Сёння з вамі..." Ірыну Кузняцову — мастака, паэта, арганізатара дзіцячых пленэраў. Разважанні творцы аб духоўнасці, аб тым, што падлітвае творчасць, аб тым, як навучыць чалавека мысліць незалежна, сталі глытком свежага паветра, прынесшы асалоду "человеческого общения". А яе субяседнік — артыст Генадзь Давыдзька прыемна здзівіў сваім талентам тэлевядучага, пацвердзіўшы ісціну, што калі чалавек таленавіты, дык таленавіты шмат у чым, а можа быць — ва ўсім.

Р.Б.

У некалькі радкоў

* * *

У Брэсцкім гарадскім цэнтры творчасці ў межах фестывалю "Беларусь — мая песня" адбудзецца абласны фестываль сямейнай творчасці. Доўжыцца ён будзе два дні — 21 — 22 лістапада — і за гэты час на брэсцкай сцэне займеюць магчымасць прадэманстраваць сваё майстэрства сямейныя калектывы розных раёнаў вобласці. А ў выставачнай зале грамадска-культурнага цэнтра на працягу лістапада экспануецца выстава прац самадзейных мастакоў Камянецкага раёна.

* * *

11 лістапада ў Гомельскім каледжы мастацтваў адбыўся творчы вечар кампазітара Г.Ярмочанава. 18 лістапада ў гэтай жа зале прайшоў канцэрт вакальнай музыкі з удзелам прафесара Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі, заслужанага артыста Рэспублікі Беларусь, прафесара Л.Івашкова.

* * *

18 лістапада на базе Петрыкаўскага раённага Дома культуры распачаўся семінар "Развіццё творчых здольнасцей падлеткаў і моладзі як сродак маральна-этычнага выхавання".

* * *

З 20 лістапада на Гомельшчыне пачала сваё шэсце "Беларуская музычная восень". Фестываль ахопіць усю Гомельскую вобласць і працягнецца ажно да 30 лістапада.

* * *

12 лістапада ў Віцебску распачаліся Дні культуры Латвіі. Жыхары горада атрымалі магчымасць пазнаёміцца з шэрагам прац латышскіх мастакоў, а гарадскія ўлады маркуюць замацаваць супрацоўніцтва надалей.

Наш кар.

ПРЭМ'ЕРЫ ТЭАТРА "ДЗЕ-Я?"

13 лістапада Мінскі муніцыпальны тэатр "Дзе-Я?" адкрыў свой пяты тэатральны сезон. Гледачоў чакаюць дзве прэм'еры: "Мёртвыя душы" і "Смага".

У сваіх пастаноўках тэатр "Дзе-Я?" спрабуе асэнсаваць наш час, падысці да разгадкі чалавечай душы ў сітуацыях бытавых, блізкіх да надзённага клопату і турбот звычайнага чалавека. Тэатр, вядома ж, не абыходзіцца без сімволікі і метафарычнасці сцэнічнага дзеяння, і ў чалавечай звычайнасці знаходзіць сімвалы часу.

Гогалеўскія "Мёртвыя душы" — удзячны і... небяспечны для сцэнічнага ўвасаблення матэрыял. Акцёрскіх удач і правалаў за стагадовую сцэнічную гісторыю паэмы бадай што пароўну. Але магічная сіла класікі прымушае рэжысёраў рызыкаваць зноў і зноў. Тэатр у сваёй пастаноўцы "Мёртвых душ" закранае адвечную праблему супрацьстаяння чалавечай душы і цела. Душа супрацьўляецца механічнаму ўздзеянню цывілізацыі, цела прыстасоўваецца. А адбываецца ўсё гэта на фоне славянскай схільнасці да душэўнага надрыву, памежнасці псіхалагічных сітуацый.

Другая пастаноўка — "Смага" (паводле п'есы Ю.Эдліса і вершаў Ф.Віёна) — разлічана перш за ўсё на маладзёжную аўдыторыю. Трагічны лёс Франсуа Віёна ўжо даўно стаў класічным прыкладам неўтаймаванасці паэтычнага таленту, які насуперак лёсу шукае свабоду ў творчасці, Ф.Віёна называюць першым бунтаром супраць догматаў сярэднявечнай маралі. Спектакль прымушае задумацца над межамі свабоды і адказнасці, правам на рызыку і абавязкам суадносіць свае ўчынкі з чалавечым сумленнем.

Таццяна КОМАНАВА

МАРЫ ЗДЗЯЙСНЯЮЦЦА Ў "МАРЫ"

У нядзелю 15 лістапада ў Палацы культуры "Усход" Мінскага трактарнага завода адбыўся гарадскі конкурс выканаўцаў бальнага танца "Танцавальныя карункі". Арганізавалі гэтае свята Палац культуры МТЗ і танцавальны клуб "Мара".

У конкурсе бралі ўдзел дзеці ад 8 да 15 гадоў з танцавальных клубаў Мінска і краіны, усяго 70 пар. Сярод пераможцаў — Андрэй Казлоўскі і Таццяна Хадасевіч (1990-89 гг. н.), Арцём Семярэнка і Кацярына Бычкоўская (1988-87 гг. н.), Аляксандр Жук і Вольга Міхневіч (1986-85 гг. н.), Ілля Турчын і Элона Бець (1984-83 гг. н.).

Існуе танцавальны клуб "Мара" з 1965 года, і на сённяшні дзень мае ўжо цэлы шэраг дасягненняў. А сёлета ён стаў лаўрэатам прэміі Дзяржаўнага камітэта па справах моладзі. У "Мары" стала займаюцца каля 300 чалавек самых розных узростаў, на базе клуба трэніруецца нацыянальная каманда Беларусі па бальных танцах. Апрача "спартыўнага інтарэсу", члены "Мары" даюць шмат канцэртаў як асобна, так і сумесна з іншымі калектывамі, часта выязджаюць у раёны. На жаль, часам здараюцца прыкрасці, калі з-за адсутнасці адносна невялікай сумы грошай маладыя танцоры не могуць трапіць на міжнародныя спаборніцтвы. А між нішым, "Мара" — адзіны ў нашай краіне калектыў такога кшталту, і, думаецца, ёсць сэнс падтрымаць яго на дзяржаўным узроўні, каб нашы маладыя і безумоўна таленавітыя танцоры маглі годна прадстаўляць сваю краіну на міжнародным узроўні.

"Танцавальныя карункі" — толькі адзін з чатырох турніраў, якія восем ужо шосты год запар ладзіцца ў Палацы культуры. Хутка, 25 — 27 снежня, адбудзецца грандыёзны шоу-турнір "Калядныя сустрэчы ў "Мары", дзе будуць удзельнічаць танцавальныя пары і калектывы ва ўзросце да 35 гадоў, а таксама самыя маленькія, 5-гадовыя танцоры.

Т.К.

Hoc quere

Панядзелак, 23 лістапада

Беларускае тэлебачанне

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
8.10 Рэзананс.
9.00 Навіны.
9.15 Тэлебарометр.
9.30 Спажывецкая карзінка.
9.45 "Сёння з вамі..." Прэзідэнт Беларускай гільдыі акцёраў кіно Святлана Сухавей.
10.20 Здароўе.
10.45 Прэм'ера песні.
11.00 Навіны.
11.15 "Доктар Фінлі". Тэлесерыял. 1-я серыя.
12.05 Тэленавігатар.
12.25 Песні на вершы Уладзіміра Някляева.
13.00 Навіны.
13.15 М. Ульянаў, І. Чурыкава ў маст. фільме "Тэма".
15.00 Навіны.
15.10 Відэакурс нямецкай мовы.
15.30 ТБ — школе. "Мая Радзіма — Беларусь". 4-ы клас. "Полацкае княства — першая дзяржава на беларускай зямлі".
15.50 Востраў натхнення.
16.05 Мультфільмы.
16.25 Рэгіён. Перадача з Гомеля.
17.00 Навіны (з сурдаперакладам).
17.10 Маладыя музыканты Маргарыта Васілевіч, Алег Кавалеўскі, Тамара Глаголева і Сяргей Драбышэўскі ў праграме "У пошуках гармоніі".
17.40 Госці ў дом. Да 80-годдзя заканчэння Першай сусветнай вайны.
18.05 "Доктар Фінлі". 1-я серыя.
19.00 Навіны.
19.15 "Сёння з вамі..." Дырэктар школы-інтэрната № 3 г. Мінска Уладзімір Сяксяеў.
19.50 Трэці тайм.
20.25 "Панядзелак з "Хрыстафорам".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.40 Падзея.
21.50 Беларускі хіт-парад.
22.00 "Гандлярка і паэт". Маст. фільм.
23.35 Открыццё V Міжнароднага кінафестывалю краін СНД і Балтыі "Лістапад-98".
24.00 Навіны.
0.10 Фестываль, прысвечаны Міжнароднаму дню студэнтаў (г. Мінск).

ГРТ

16.00 "Жорсткі анёл".
17.00 Навіны.
17.15 "Адгадай мелодыю".
17.45 "Гадзіна пік".
18.05 "Панядзелак з Познерам". "Правы маці".
18.45 "Цені знікаюць апоўдні". Драма па матывах рамана А. Іванова.
19.45 "Добрай ночы, малышы!"
20.00 "Час".
20.40 Надвор'е.
20.50 "Паляўнічыя на сны". Дзевяцісерыйны містычны фільм.
21.40 "Погляд".
22.25 Навіны.
22.45 Лінія кіно. "Капітанская дачка". Гістарычная драма паводле аповесці А. С. Пушкіна.
0.35 Праграма перадач.

РТР

6.00, 8.30, 8.50 "Добрай раніцы Расія!"
8.15 "Дзяжурная часць".
8.35 "Праграма перадач".
8.55 "Тавары — поштай".
9.00 "Акіян". Прэм'ера 12-серыйнага фільма.
10.00 "Весткі".
15.15 Мультфільмы "Карп на вуглях", "Прынцэса і людаед".
15.30 "Першыя пацалункі".
16.00 "Весткі".
16.30 "Вежа".
17.00 "Камп'ютэр".
17.15 "Жыццё Кліма Самгіна". Серыял.
18.30 "Дзяжурная часць".
18.35 "Гісторыя адной падзеі". Дак. фільм.
19.00 "Весткі".
19.35 "Падрабязнасці".
19.45 "Каханне з першага погляду".
20.10 "Хлопец і яго сабака". Маст. фільм.
21.50 "Гарачыня ў Лос-Анджэлесе". Паліцэйскі серыял.
22.45 "Дзяжурная часць".
23.00 "Весткі".

НТБ

5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30, 8.00 Інфармацыйная праграма.
5.10, 6.10, 7.15 "Спорт".
5.15 "Дзень у гісторыі".
5.20, 7.25 "Крымінал".
5.35 "Градуснік".
5.40, 6.50 "У запас".
5.50 "Сённячка-Піцер".
6.15, 7.20 Надвор'е.
6.20 "Я целаахоўнік".
6.25, 7.45 "Сённячка".
6.35 "Жывыя навіны".
6.40 Мультфільм.
7.35 "Вялікія грошы".
8.10 "Яе звалі Нікіта". "Новы рэжым".
9.00 "Сёння".
9.15 "Учора ў "Выніках".
10.15 "Лялькі".
10.30 "Вынікі. Начная размова".
11.00 Сёння.
11.20 "Вечны покліч" (СССР).
13.00 "Сёння".
13.25 "Каханне і тайны Сансет Біч".
14.10 "Сённячка".
15.15 "Свет прыгод. "Залатыя крылы Пенсаколы".
16.00 "Сённячка".
16.35 "Доктар Куін, жанчына-ўрач".
17.30 "У запас".
17.40 "Крымінал".
18.00 "Сёння".
18.40 Герой дня.
18.55 "Галаграфічны чалавек". Фантастычны баявік.
20.35 "Усяго" з Віктарам Шандаровічам.
21.00 "Сёння".
21.40 "Хуткая дапамога".
22.30 "Сённячка".
23.10 "Сёння апоўначы".
23.35 "Футбольны клуб".

Культура

7.05, 11.30, 13.30, 19.30, 23.00 Навіны культуры.
7.25 "Русалачка". Музыкальная казка.
8.45 "Мілыя цені Арбата".
9.00, 15.00, 17.00 Навіны.
9.05 "Развітанне". 1-я серыя.
10.10 "Паклоннікам Тэрпсіхоры".
10.20 "Шакспір. XX век. "Рычард III. Чорны геній". Перадача 1-я.
11.00 "Лад жыцця".
11.40 "Адкуль музыка бярэцца?"
11.55 "Адыходзячы, агляніся".
12.15 "Раўняецца чатыром Францыям". Спектакль тэатра на Малой Броннай. 1-я частка.
13.45 "Хто мы?" Анатомія рускай бюракратыі.
14.10 С. Пракоф'еў. "Сімфонія — канцэрт для віяланчэлі з аркестрам".
14.50 "Калекцыя". А. Аверчанка "Дыябет".
15.05 "Вецер жніва". Серыял. 1-я серыя.
15.55 "Лукамор'е".
16.15 "Жывое дрэва рамёстваў".
16.20 "Апокрыф".
16.50 "Без візы". "Прагулка па Парыжу".
17.05 "2003".
17.10 "Куміры".
17.40 "Свет авіяцыі".
18.05 "15-ы пад'езд".
18.35 "Вінсент", "Піт Мандрыан". Фільм-эсэ". Дак. фільмы.
19.20 "Цуд-казка".
19.50 "Падарожнічаючы па выстаўцы".
20.15 "Ю. Цэмірканаў. Імправізацыя на тэму... з рознага".
20.45 "Пасля навін..."
21.05 "Развітанне". Па матывах аповесці В. Распуціна "Развітанне з Мацёрай".
22.10 "Зоркі ў Крамлі". К. Пендзярэцкі.
22.35 "Размова з фатаграфіямі".

Аўторак, 24 лістапада

Беларускае тэлебачанне

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
8.10 "Сёння з вамі..." Дырэктар школа-інтэрната № 3 г. Мінска Уладзімір Сякcяеў. Частка 1-я.
8.45 Спажывецкая карзінка.
9.00 Навіны.
9.10 ТБ — школе. "Мая Радзіма — Беларусь". 4-ы клас.
9.30 Чацвёртае вымярэнне.
9.55 Студыя эстраднай песні "Забава" Гродзенскага вучылішча мастацтва.
10.30 "Астрожнік і ружы". Тэленарыс пра былога настаўніка Зянона Букату (г. Клецк).
11.00 Навіны.
11.10 "Доктар Фінлі". 2-я серыя.
12.05 Тураб'ектыў.
12.25 Абібок.
13.00 Навіны.
13.10 "Землякі" Смаргонскі раён.
14.05 Аўтапарк.
14.15 Адкрыццё V Міжнароднага кінафестывалю краін СНД і Балтыі "Лістапад-98".
14.40 "Макаёнка, 9".
15.00 Навіны.
15.15 Відэакурс англійскай мовы.
15.40 ТБ — школе. Геаграфія. 9-ы клас. Насельніцтва Беларусі.
16.10 Музычны антракт.
16.25 Урокі Н. Наважылавай.
17.00 Навіны (з сурдаперакладам).
17.10 "У кожнай хаце жыве хатнічак". Дак. фільм.
17.30 Шматгалоссе.
18.00 "Доктар Фінлі". 2-я серыя.
19.00 Навіны.
19.15 "Сёння з вамі..." Дырэктар школы-інтэрната № 3 г. Мінска Уладзімір Сякcяеў.
19.55. Музыка без межаў.
20.25 "Спікер-хата".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.40 Падзея.
21.50 Беларускі хіт-парад.
22.00 Экран беларускага кіно. Псіхалагічны баявік. "Гладыятар па найму".
23.30 Спартыўныя навіны.
23.50 Навіны.
24.00 КВЗ. Кубак Беларусі. Паўфінал.

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Жорсткі анёл".
9.15 "Погляд".
10.00 "Смехапанарама".
10.50 "Хатняя бібліятэка".
11.00 Навіны (з сурдаперакладам).
11.15 "Разам". Грузія сёння.
14.00 Навіны (з сурдаперакладам).
14.15 "Новыя прыгоды Сіндбада".
14.50 "Шчаслівы выпадак". Віктарына.
15.35 "...Да шаснаццаці і старэй".
16.00 "Жорсткі анёл".
17.00 Навіны.
17.15 "Адгадай мелодыю".
17.45 "Гадзіна пік".
18.05 "Тэма".
18.45 "Цені знікаюць апоўдні". Серыял.
19.45 "Добрай ночы, малышы!
20.00 "Час".
20.50 "Дзяўчаты". Культавая камедыя 60-х гадоў.
22.30 Хакей. "Дынама" (Масква) — "Цуг" (Швейцарыя).
23.15 Навіны.

Расія

6.00, 8.30, 8.50 "Добрай раніцы, Расія!"
8.15 "Дзяжурная часць".
8.35 Праграма перадач.
8.55 "Тавары — поштай".
9.00 "Акіян".
9.45 "Музыка, музыка..."
10.00 "Весткі".
15.15 "Казачны поўднік".
15.30 "Першыя пацалункі".
16.00 "Час".
16.30 "Вежа".
17.00 "Кампьютэр".
17.15 "Жыццё Кліма Самгіна". Серыял.
18.30 "Дзяжурная часць".
18.35 "Гісторыя адной падзеі.
19.00 "Весткі".
19.35 "Падрабязнасці".
19.45 "Аншлаг" прадстаўляе.
20.20 Час кіно. "Тры таполі на Плюшчысе".
21.50 "Псі фактар". Серыял.
23.30 Тыдзень высокай моды ў Маскве.
23.45 Прагноз надвор'я.

НТБ

5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30, 8.00 Інфармацыйная праграма.
5.10, 6.10, 7.15 Спорт.
5.15 "Дзень у гісторыі".
5.20, 7.25 "Крымінал".
5.35 "Градуснік".
5.40, 6.50 "У запас".
5.50 "Сённячка-Піцер".
6.15, 7.20 Надвор'е.
6.20 "Я — целаахоўнік".
6.25, 7.45 "Сённячка".
6.35 "Жывыя навіны".
6.40 Мультфільм.
7.35 "Вялія грошы".
8.10 "Хуткая дапамога".
9.00 "Сёння".
9.15 "Герой дня без гальштука".
9.40 "Вуснамі дзіцяці". Тэлегульня для бацькоў.
10.05 "Свая гульня".
10.30 "Рускі век". Хакеіст Аляксандр Якушаў.
11.00 "Сёння".
11.20 "Вечны покліч". (СССР).
13.00 "Сёння".
13.25 "Каханне і тайны Сансет Біч".
14.10 "Сённячка".
15.00 "Сёння".
15.15 "Залатыя крылы Пенсаколы".
16.00 "Сённячка".
16.35 "Доктар Куін, жанчын-ўрач".
17.30 "У запас".
17.40 "Крымінал".
18.00 "Сёння".
18.40 "Герой дня".
19.00 "Табар ідзе ў неба". Рамантычная меладрама.
20.40 "Лялькі".
21.00 "Сёння".
21.40 "Хуткая дапамога".
22.30 "Сённячка".
23.10 "Сёння апоўначы".
23.35 "Футбольны клуб".

Культура

7.05, 11.30, 13.30, 19.30, 23.00 Навіны культуры.
7.25 "Вінсент"., "Піт Мандрыян". Дак. фільмы.
8.10 "Піна Бауш і іншыя".
8.45 "Пятроўка".
9.00, 15.00, 17.00 Навіны.
9.05 "Развітанне". 2-я серыя.
10.15 Барыс Пастэрнак. "Другое нараджэнне".
11.00 "Свет авіяцыі". Часопіс.
11.35 "Раўняецца чатыром Францыям". 2-я частка.
12.40 "Немітуслівая мудрасць быцця". Балетмайстар І. Слуцкер.
12.55 "Алена Прыгожая". Мастачка А. Пялевіна.
13.50 "Расійскі кур'ер". Растоўская вобласць.
14.30 "Хто там..."
15.05 "Вецер жніва". Серыял.
16.00 "Лукамор'е".
16.20 "Час, партрэты, лёсы".
16.35 "Жывое дрэва рамёстваў".
16.40 Акадэмія спорту.
17.05 "2003".
17.10 "Артадокс".
17.25 "Ноу-хау".
17.35 "Асобы гісторыі". Каруза.
18.05 "Галандская архітэктура ўчора і сёння". Георг Хендрык Брэйтнер".
19.10 "Цуд-казка".
19.50 "Шэкспір. XX стагоддзе". Перадача 2-я.
20.45 "Пасля навін..."
21.05 "Развітанне". 2-я серыя.
22.15 "З канцэртнай залы".
22.40 "Pro memoria". "Водбліскі".

Серада, 25 лістапада

Беларускае тэлебачанне

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
8.10 "Сёння з вамі..." Уладзімір Сякcяеў. Частка 2-я.
8.45 Спажывецкая карзінка.
9.00 Навіны.
9.10 ТБ — школе. Геаграфія. 9-ы клас. Насельніцтва Беларусі.
9.40 Відэакурс англійскай мовы.
10.05 Шматгалоссе.
10.35 Мультфільм.
11.00 Навіны.
11.10 "Доктар Фінлі". 3-я серыя.
12.05 Камп'ютэрны палігон.
12.25 Спявае народная артыстка Беларусі Наталля Гайда.
13.00 Навіны.
13.10 Відзьма-нявідзьма.
14.10 Музычны салон з Элеанорай Язерскай.
14.40 Параграф.
15.00 Навіны.
15.10 Відэакурс нямецкай мовы.
15.30 "5х5". Праграма для старшакласнікаў.
16.00 Памежжа. Перадача з Гомеля.
16.30 Лёс мой і надзея.
17.00 Навіны (з сурдаперакладам).
17.10 "Адрас кахання". Паэтычная навела паводле вершаў і дзённіка Анатоля Вялюгіна.
17.25 "Сёння з вамі..." Доктар народнай медыцыны Віктар Мілько.
18.00 "Доктар Фінлі". 3-я серыя.
19.00 Баскетбол. Чэмпіянат Еўропы. Беларусь — Ізраіль.
20.45 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.40 Падзея.
21.50 Беларускі хіт-парад.
18.00 Славянскі базар у Віцебску-98. Адкрыццё. Частка 1-я.
23.40 "Кінастружка".
23.55 Навіны.
0.05 Дзённік V Міжнароднага кінафестывалю "Лістапад-98".
0.20 Каралеўскае паляванне.
0.50 Цёмны пакой. "Праўдзіва".

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Жорсткі анёл".
9.15 "Тэма".
9.55 "У свеце жывёл".
10.50 "Хатняя бібліятэка".
11.00 Навіны.
11.15 "Разам".
14.00 Навіны (з сурдаперакладам).
14.15 "Новыя прыгоды Сіндбада".
14.50 "Покліч джунгляў".
15.15 "Дзіцячыя анекдоты".
15.35 "...Да шаснаццаці і старэй".
16.00 "Жорсткі анёл".
17.00 Навіны.
17.15 "Адгадай мелодыю".
17.45 "Гадзіна пік".
18.05 "Чалавек і закон".
18.45 "Цені знікаюць апоўдні".
19.45 "Добрай ночы, малышы!
20.00 "Час".
20.50 "Па-банку II, або Удар у адказ". Крымінальная камедыя.
22.25 "Служба выратавання".
22.55 Навіны.

Расія

6.00, 8.30, 8.50 "Добрай раніцы, Расія!
8.15 "Дзяжурная часць".
8.35 "Праграма перадач".
8.55 "Тавары — поштай".
9.00 "Акіян". Серыял.
10.00 "Весткі".
15.15 Мультфільмы.
15.30 "Першыя пацалункі".
16.00 Весткі.
16.30 "Вежа".
17.00 "Жыццё Кліма Самгіна".
18.30 "Дзяжурная часць".
18.35 Гісторыя адной падзеі.
19.00 "Весткі".
19.35 "Падрабязнасці".
19.45 "Сам сабе рэжысёр".
20.20 Час кіно. "Я сама" Крымінальная драма.
21.45 "Агата Крысці, Пуаро". Серыял.
22.45 "Дзяжурная часць".
23.00 "Весткі".
23.30 Тыдзень высокай моды ў Маскве.

НТБ

5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30, 8.00 Інфармацыйная праграма.
5.10, 6.10, 7.15 Спорт.
5.15 "Дзень у гісторыі".
5.20, 7.25 "Крымінал".
5.35 "Градуснік".
5.40, 6.50 "У запас".
5.50 "Сённячка-Піцер".
6.15, 7.20 Надвор'е.
6.20 "Я — целаахоўнік".
6.25, 7.45 "Сённячка".
6.35 "Жывыя навіны".
6.40 Мультфільм.
7.35 "Вялікія грошы".
8.10 "Хуткая дапамога". Серыял.
9.00 "Сёння".
9.15 "Белы выбух". Гераічная драма.
10.30 Мультфільм "На чорны дзень".
10.40 "Серада". Экалагічная праграма.
11.00 "Сёння".
11.20 "Вечны покліч".
13.00 "Сёння".
13.25 "Каханне і тайны Сансет Біч".
14.10 "Сённячка".
15.00 "Сёння".
16.15 Свет прыгод "Залатыя крылы Пенсаколы".
16.00 "Сённячка".
16.35 "Доктар Куін, жанчына-ўрач".
17.30 "У запас".
17.40 "Крымінал".
18.00 "Сёння".
18.35 Футбол. "Спартак" (Масква) — "Штурм" (Аўстрыя).
20.35 "Герой дня".
21.00 "Сёння".
21.35 Футбол. "Інтэр" (Мілан) — "Рэал" (Мадрыд)
23.35 "Сёння апоўначы".
0.00 "Байкі са склепа". "Водаварот". Маст. фільмы.
0.20 Дзённік Лігі чэмпіёнаў.

Культура

7.05, 11.30, 13.30, 19.30, 23.00 Навіны культуры.
7.25 "Галандская архітэктура ўчора і сёння", "Георг Хендрык Брэйтнер".
8.30 "Ноу-хау".
8.45 "Настальгія па "Чыстых сажалках".
9.00, 15.00, 17.00 Навіны.
9.05 "Пачатак невядомага стагоддзя". Кінаальманах. СССР, 1967 г.
10.20 "Акадэмія спорту".
10.40 "Шэкспір. XX стагоддзе". Перадача 2-я.
11.40 "Прасценіум".
12.40 Ч. Стравінскі "Гульня ў карты".
13.00 "Рускае мастацтва". Разьба і роспіс па дрэву.
13.45 "Побач з табой". Праграма аб сацыяльнай адаптацыі інвалідаў.
14.05 "Без візы". Падарожжа па Амерыцы.
14.20 "Асеннія партрэты". В. Руйковіч.
14.45 Сцэны з оперы "Мазепа".
15.05 "Вецер жніва".
15.50 "Лукамор'е".
16.10 Жывое дрэва рамёстваў".
16.15 "Гутаркі аб рускай культуры".
17.05 "2003".
17.10 Шэдэўры сусветнага музычнага тэатра.
17.40 "Баярскі двор".
18.10 "Нідэрланды", "Канцэртгебаў, праз сто гадоў". "Партрэт Франса Хальса".
19.10 "Цуд-казка".
19.50 Да 100-годдзя МХАТА. "Тайны партрэтнага фае".
20.15 С. Рахманінаў. Варыяцыі на тэму Ф. Шапэна.
20.45 "Пасля навін".
21.05 Я. Габрыловіч "Апошні аўтограф". Глава 9-я.
21.25 "Два Уладзіміры ў пошуках святла".
21.45 Кінаальманах. Пачатак невядомага стагоддзя".

8-ы канал

18.00 Праграма Кенета Коўпленда.
18.30 "Калі настане заўтра". Крымінальная драма.
19.45 "Урокі для Евы".
20.15 "Вечарніца".
20.30 Том Круз у фільме "Фірма".
21.45 "Муз-парад".
22.00 Кіану Рыўз у баевіку "Скорасць".

ТБ-6 Масква

6.00 "Дзень за днём".
7.40 "Дарожны патруль".
8.00, 10.00, 12.00, 14.00, 17.00, 22.50 ТСН-6
8.10 "Грэйс у агні IV".
8.40 "Абаронца".
9.30 Тэлемагазін.
10.10 "Зоркі аб зорках".
10.40 СВ ШОУ.
10.05 Тэлемагазін.
11.30 "Назло рэкордам". Гумарыстычная праграма.
12.10 "Капітан Скарлет". Маст. фільм.
13.40, 14.10 Тэлемагазін.
14.20 "Эдэра"
15.15 "Незвычайныя прыгоды ў чароўным лесе".
15.35 "Кунфу. Легенда працягваецца".
16.10 ДЫСК-канал.
16.40 "Дарожны патруль".
17.30 "Грэйс у агні IV".
18.00 "Абаронца".
19.00 Навіны дня.
19.30 Ток-шоу "Я сама": "Школа на даму.
20.25 "Покліч забойцы": "Начны госць".
21.25 "У свеце людзей".
22.05 "33 квадратныя метры. Дачныя гісторыі".
22.35 "Дарожны патруль".
23.00 "Тыя Хто".
23.15 ДЫСК-канал.
23.50 "Знак якасці".
0.05 "Страсная помста". Вельмі інтрыгуючая гісторыя.

Еўраспорт

9.30, 11.00 Футбол. Кубак УЕФА.
13.00 "Ветразь", тэлечасопіс.
13.30 Майстэрства верхавой язды. Кубак свету ў Амстэрдаме.
14.30 Тэніс. Погляд на чэмпіянат АТП.
15.00, 20.00, 20.30 Тэніс. Чэмпіянат свету ў Гановеры.
18.30, 1.30 "Мота-спорт", Тэлечасопіс.
22.30 Вялікай сумай у Токіо.
23.30 Фітнес, "Міс фітнес Еўропы". і "Міс фітнес Венгрыі".
0.30 Бокс. Міжнародныя спаборніцтвы.

Чацвер, 26 лістапада

Беларускае тэлебачанне

Тэхнічная прафілактыка.
15.00 Навіны.
15.10 Відэакурс англійскай мовы.
15.35 ТБ — школе. Беларуская літаратура. 7-ы клас. Сяргей Грахоўскі. "Чалавеку патрэбна не слава..."
16.05 Мультфільм.
16.15 Навакольны свет. Крыніцы Беларусі.
16.45 Спажывецкая карзінка.
17.00 Навіны (з сурдаперакладам)
17.15 "Паміж мінулай і будучыняй". Да 70-годдзя Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі.
17.40 Вопыт выхаваўчай работы ў дзіцячым садку № 297 г. Мінска.
18.15 Баскетбол. Міжнародны турнір памяці У. Рыжанкова. Беларусь — Украіна.
19.00 Навіны.
19.15 "Сёння з вамі..." Старшыня праўлення Беларускага фонду сацыяльнай абароны былых ваеннаслужачых Віктар Пракаповіч.
19.50 Крымінальная хроніка.
20.10 Зроблена ў Беларусі, "Слуцкая мэблевая фабрыка".
20.30 "Марсава поле".
20.45 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.40 Падзея.
21.50 Беларускі хіт-парад.
22.00 "Славянскі базар у Віцебску-98". Адкрыццё.
23.20 "Крок". Эстафета. Беларускім студэнцкім будаўнічым атрадам — 35 гадоў.
23.55 Навіны.
0.05 Акалада.

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Жорсткі анёл".
9.15 "Чалавек і закон".
9.55 "Клуб падарожнікаў".
10.50 "Хатняя бібліятэка".
11.00 Навіны.
11.15 "Разам". Дыяспары ў краінах Садружнасці.
14.00 Навіны.
14.15 "Новыя прыгоды Сіндбада".
14.50 "Класная кампанія".
15.05 "Разумнікі і разумніцы". Праграма для падлеткаў.
15.35 "...Да шаснаццаці і старэй". Праграма для моладзі.
16.00 "Жорсткі анёл".
17.00 Навіны.
17.15 "Гэты забаўныя жывёлы".
17.45 "Гадзіна пік". Ток-шоу.
18.05 "Каб памяталі... Праграма Леаніда Філатава.
18.45 "Цені знікаюць апоўдні".
19.45 "Добрай ночы, малышы!".
20.00 "Час".
20.50 "На мурамскай дарожцы". Рамантычная драма.
22.25 Навіны.
22.40 "Ціхі дом".

Расія

6.00, 8.30, 8.50 "Добрай раніцы, Расія!"
8.15 "Дзяжурная часць".
8.35 "Праграма перадач" Тэлегульня.
8.55 "Тавары — поштай".
9.00 "Акіян". Серыял.
9.45 "Музыка, музыка..."
10.00 "Весткі".
15.15 "Казачны полудзень".
15.30 "Першыя пацалункі".
16.00 "Весткі".
16.30 "Вежа".
17.00 Кам'ютэр".
17.15 "Жыццё Кліма Самгіна".
18.30 "Дзяжурная часць".
18.35 "Гісторыя адной падзеі".
19.00 "Весткі".
19.35 "Падрабязнасці".
19.45 "Два раялі". Музычна-забаўляльная праграма
20.30 "Брудныя танцы".
20.55 "Самазванцы".
21.55 "Прытворшчык".
22.45 "Дзяжурная часць".
23.00 "Весткі".
23.30 Тыдзень Высокай моды ў Маскве.
23.45 Прагноз надвор'я.

НТБ

5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30, 8.00 Інфармацыйная праграма.
5.10, 6.10, 7.15 Спорт.
5.15 "Дзень у гісторыі".
5.20, 7.25 "Крымінал".
5.35 "Градуснік".
5.40, 6.50 "У запас".
5.50 "Сённячка-Піцер".
6.15, 7.20 Надвор'е.
6.20 "Я — целаахоўнік".
6.25, 7.45 "Сённячка".
6.35 "Жывыя навіны".
6.40 Мультфільм.
7.35 "Вялікія грошы".
8.10 "Дзённік Лігі чэмпіёнаў".
8.30 "Крымінал".
9.00 "Сёння".
9.15 "Высакародны венецыянец". Камедыя.
11.00 "Сёння".
11.20 "Вечны покліч". (СССР).
13.00 "Сёння".
13.25 "Каханне і тайны Сансет Біч".
14.10 "Сённячка".
15.00 "Сёння".
15.15 "Залатыя крылы Пенсаколы".
16.00 "Сённячка".
16.35 "Доктар Куін, жанчына-ўрач".
17.30 "У запас".
17.40 "Крымінал".
18.00 "Сёння".
18.40 "Герой дня".
19.00 "Наемнік з прыгарада". Камедыйны фантастычны баявік.
20.40 "Прафесія — рэпарцёр".

МА-СТЫ-ХІН

НЕ ПРОСТА САЛОДКІ ДАЛІКАТЭС

Спраўдзілася мая даўняя мара. Сёння "Мастыхін" выходзіць, нарэшце, у каляровым варыянце. І напярэдадні 60-гадовага юбілею Саюза мастакоў і XVI з'езда майстроў выяўленчага мастацтва Беларусі мы паспрабавалі зрабіць гэты выпуск яркім і разнастайным.

Сённяшняе беларускае мастацтва адлюстроўвае даволі складаную карціну. На першы погляд, гэта нібыта рачная дэльта, якая складаецца з мноства рукавоў, астравоў, сонечных пляжаў, цёмных глыбінь, вадаспадаў. Колеры часу, накірункі, стылёвыя канцэпцыі творчасці разнастайныя: ад старога, добрага рэалізму да абстрактнага экспрэсіянізму, ад канцэптуалізму да метафарычнай вобразнасці, ад неарэалізму да перфоменсу. Адбываецца складаная сумесь традыцый, зрабіліся частымі звароты да далёкіх стылёвых прыкладаў. Па-новаму трактуюцца мастацкія катэгорыі прасторы і часу.

І ўсё ж скрозь гэтую надзвычайнасць і, мабыць, дзіўнаватасць настойліва і ўладарна прабіваюцца пэўныя рысы нацыянальных традыцый і іншаземных інавацый, адлюстраваных праз сучасны рэгіянальны вопыт.

І тут паўстае безліч пытанняў: ісці за традыцыямі альбо спальваць пасля сябе масты, каб праславіцца ў якасці "авангардыстаў"? Быць прафесіяналам-наватарам альбо аматарам-фантазёрам, які шакіруе публіку? Рамеснікам альбо мастаком-творцай? У якасці інфармацыі для роздуму мы прадстаўляем рэпрадукцыі з некаторых твораў апошніх гадоў сталічных і абласных мастакоў розных пакаленняў, у тым ліку і маладых.

А чорна-белая фотахроніка распавядзе пра тое, якім было жыццё Саюза ў далёкім і нядаўнім мінулым. Пра сваё разуменне мастацтва і жыцця раскажа Зоя Літвінава, а Уладзімір Уродніч — пра сваё "вяртанне ў дзяцінства", у родную вёску...

Яўген Ціхановіч дзеліцца сваімі ўспамінамі пра 30-я гады.

Акрамя гэтага, мы прэзентуем вокладку ілюстраванага энцыклапедычнага даведніка "Беларускі Саюз мастакоў. 1938 — 1998", які пабачыць свет праз некалькі дзён. Гэта унікальны вопыт выяўлення і сістэматызацыі кароткіх біяграфічных звестак пра ўсіх членаў БСМ з 1940 па 1996 гады — больш за 1200 артыкулаў! Я, як галоўны рэдактар гэтага выдання, спадзяюся, што яно стане падзеяй не толькі для мастацкай інтэлігенцыі нашай краіны, але і для тых, для каго мастацтва з'яўляецца не проста салодкім далікатэсам у гадзіну адпачынку пасля шэрых будняў, а высокім духоўным крытэрыем усяго нашага быцця.

Барыс КРЭПАК,
вядучы рубрыкі "Мастыхін"

Вернісаж "М"

У штодзённай мітусні феерверкам колераў і думак раптам выбухае... жывапіс. Жывапіс Зоі Літвінавай. Нібыта з іншага свету, яна іскрыста ўварвалася ў нашыя шэрыя будні, каб вымавіць: Людзі! Абудзіце свае сэрцы, якія заснулі!
Палотны, акварэлі, габелены, малюнкі, прадстаўленыя на яе персанальнай выставе ў Нацыянальным мастацкім музеі, — не проста "карцінкі", а нейкія загадкавыя праекцыі свету душы, дзе энергетычныя вобразы ўвасабляюць глыбінныя аўтарскія фантазіі і мары пра ідэальную рэальнасць...

ІНТУІЦЫЯ ЗОІ ЛІТВІНАВАЙ

— Зоя, раскажы пра сябе...

— Нарадзілася я на Гомельшчыне, у вёсцы Старое Сяло. У мастацтва прыйшла выпадкова, хаця ў кожнай выпадковасці ёсць свая логіка. Аднак да дзесятага класа яшчэ не ведала — кім буду. Бацькі марылі, што я зраблюся ўрачом. Але мяне больш вабіла прырода, яе таямніцы, яе пахі. Карацей, штосьці такое, неакрэсленае блукала ў маёй падсвядомасці, у снах, у фантазіях...

— Душэўны смутак?

— Штосьці нашкталт гэтага. Наогул, вясковы чалавек заўсёды шукае асаблівую сувязь з сіламі прыроды, у якой адбываецца нешта важнае, таямнічае, інтрыгуючае. Туга — гэта тамленне душы, якая потым знаходзіць сваю форму. Магчыма, гэтую форму я і знайшла ў жывапісе.

— Хто твае настаўнікі ў жыцці і мастацтве? Хто ўваходзіць у тваё "блізкае кола"?

З.Літвінава. "Астральнае каханне". Палатно, алей.

— Перадусім, Сяргей Пятровіч Каткоў. Ён быў маім духоўным бацькам ва ўсіх сэнсах. Шмат далі мне творчыя стасункі ў Мінскай мастацкай вучэльні з Альгердам Малішэўскім і, потым, асабліва з Аляксандрам Кішчанкам. У тэатральна-мастацкім інстытуце я два гады займалася ў Гаўрылы Вашчанкі.

— А якое тваё "далёкае кола"?

— Майстры канца XIX — пачатку XX стагоддзя. Маціс, Дэрэн, Пікасо. З рускіх — Лянтулаў. Яшчэ — іканапіс. Наогул, лічу сябе, перадусім, мастаком-манументалістам.

— Твае творы ў галіне манументальнага мастацтва шырока вядомыя: роспісы ў кінатэатры "Вільнюс" і ў Палацы культуры чыгуначнікаў у Мінску, у пасёлку Мікашэвічы і санаторыі "Беларусь" у Крыме, велізарны габелен у Магілёве... Але я мяркую, што ўсе гэтыя маштабныя рэчы тым не менш арганічна звязаны з тваім станковым жывапісам і акварэллю.

— Несумненна!

— Што значыць для мастака выказаць сябе?

— Гэта значыць, праз сябе выказаць агульначалавечыя пачуцці, думкі, праблемы. Інтымнае жыццё творчай свядомасці мастака — гэта выказванне жыцця ў ягоным усеагульным значэнні. Калі мастак не сувымярае сябе з вялікімі задачамі, дык...

— Што ты маеш на ўвазе пад паняццем "задачы"?

— Гэта значыць, калі жывапісец не выказвае сэнс быцця ў ягоных самых істотных гранях, дык ён бачыць толькі асаблівасці, дробязі, і яго не ўратуе ніякае тэхнічнае штукарства альбо духоўны сурагат разумовых дэкларацый... Звычайна мы бачым фізічны свет, але існуе свет душы, свет духу, і галоўная задача мастака — убачыць менавіта гэты свет, што жыве паводле сваіх законаў.

— Твой жывапіс, акварэлі, габелен, кераміка, энкаўстыка пабудаваныя шмат у чым на інтуіцыі?

— У прынцыпе, так. Інтуіцыя — гэта маё кіраўніцтва ў мастацтве. На шчасце, яна мяне пакуль не падводзіла. А хто ёю кіруе? Не ведаю, мабыць, нейкія вышэйшыя сілы.

— У цябе раннія творы напоўненыя нейкім паганскім духам, жывапіс быў густы, нават цяжкі — пераважалі зялёныя і карычневыя таны... І раптам — дзесьці на мяжы 80 — 90-х гадоў прарвалася незвычайнае, незямное святло, з'явілася новая касмічная прастора, фантастычная дынаміка колераў і форм... Як гэта адбылося? Як ты ішла, скажам, ад карцін "Мая Беларусь", "Мой Мінск", "Стары млын" — да "біблейскіх" цыклаў, да сваіх улюбёных блакітных і чырвоных колераў, да золата?

— Складанае пытанне. Надышоў час, і я проста стамілася ад цяжару змрочных фарбаў і таго стану душы, які мяне прыгнятаў. Я вырашыла вызваліцца ад гэтага наслання і прарвацца ў іншы свет, больш светлы, вольны, разняволены. Вось чаму ў маім жывапісе з'явіліся блакітныя, чырвоныя фарбы. І — золата. Золата — гэта не проста традыцыя, якая існавала яшчэ ў старажытным іканапісе. Для мяне гэта духоўная субстанцыя, сімвал сонечнай энергіі...

З.Літвінава. "Божая Маці з дзіцем". Палатно, алей.

— А арэнай гэтага "вызвалення" сталася Аўстрыя?

— Так, горад Інсбрук, куды я пастаянна прыязджаю вось ужо восьмы год. Там мне добра працуецца, там у мяне шмат замоў, там іншая, блізкая мне, інтэлектуальная аўра. Там мяне разумеюць і цэняць.

— У горадзе Хэпфгартэне ты распісала капэлу Божай Маці Марыі. Як гэта адбылося?

— Чалавек я рэлігійны. З юнацтва. Натуральна, цікавілася ўсім, што звязана з хрысціянскай верай. Калі ты заўважыў, на маёй выставе шмат біблейскіх сюжэтаў. Я пісала "Уцёкі ў Егіпет" і "Вяртанне з храма", "Прачыстую" і "Малітву", "Тры анёлы" і "Блуднага сына", "Дабравешчанне", "Аплакванне" і "Прадстаянне". Гэта не проста "карціны на тэму" — гэта мае духоўныя пошукі ісціны... Безумоўна, даўно марыла распісаць храм. У Мінску была такая магчымасць — не далі, палічылі "фармалісткай"...

— І ўсё ж справядлівасць перамагла, праўда, не на радзіме...

— Адзін святар з горада Хэпфгартэна неяк убачыў у адным цірольскім прыватным доме маю карціну "Раство". І — запаліўся. Пазнаёміліся, пасябравалі. Праз некаторы час прыйшла замова на роспіс у тэхніцы энкаўстыкі капэлы Марыі ў касцёле, пабудаваным яшчэ ў мінулым стагоддзі. Эскіз быў прыняты без адзінай заўвагі! І праз два месяцы я скончыла сваю працу.

— Неяк ты казала, што ў кожным чалавеку спіць вялікі, найвышэйшы, унутраны Чалавек, і шлях да яго, гэтага ўнутранага Чалавека — пытанне культуралагічнае...

— Гэтая думка не новая, яе проста давялі ў нас да спрошчвання, а іншы раз і да абсурду. Так, сапраўды, гэта пытанне пытанняў нашай культуры. Шлях гэты надзвычай цяжкі, але калі мы хочам пабудаваць сапраўды гуманістычнае грамадства, альтэрнатывы гэтаму шляху няма. І на гэтым шляху чалавека да Чалавека з вялікай літары мастацтва адыгрывае, павінна адыгрываць першарадную ролю.

— Калі пачынаеш палатно, ці думаеш ты пра гледача?

— Ніколі. Безумоўна, кожны мастак па вялікім рахунку хоча быць зразуметым. Але гэта — па вялікім рахунку. Калі ж ён будзе працаваць толькі ў разліку на таго альбо іншага гледача, — гэта канец творчасці.

— Што значыць для цябе поспех, слава, прызнанне?

— У жыцці гэтыя эфемерныя катэгорыі мяне не хвалявалі. Дзеля ўласна мастацтва я шмат ад чаго адмовілася, у тым ліку і ад уяўнай пагоні за славай. Хаця, шчыра кажучы, у Еўропе я спазнала, што такое поспех. Адчула гэта і ў Аўстрыі, і на біенале скандынаўскіх краін, і ў Італіі, дзе бачылі мае выставы. Прыемна, калі да мяне прыходзяць людзі і просяць напісаць іхнія партрэты. Розныя людзі...

— І ты пішаш іх "падобнымі" да саміх сябе?

— Я ім кажу, што пакідаю за сабою права трактаваць іхнія вобразы так, як я адчуваю і як разумею. Ніколі сябе не гвалтую, каб дагадзіць праслаўтаму падабенству...

— Напэўна, там стаўленне да мастацтва некалькі іншае, чым у нас?

— Раскажу пра адзін выпадак, які ўсхваляваў мяне да глыбіні душы. Неяк у Інсбруку прыходзіць да мяне ў майстэрню адзін юнак, студэнт. Кажа, што вельмі любіць мой жывапіс і ўжо два гады не ездзіць нікуды падчас вакацый, не падарожнічае, а збірае грошы, каб набыць маю работу! І вось, нарэшце, сабраў пэўную суму... Ды такому чалавеку не шкада падарыць карціну!

— Акрамя выяўленчага мастацтва, чым ты яшчэ захапляешся?

— У музыцы — Моцарт. У літаратуры — Пушкін, Ахматава. У кінематографе — Феліні і Бергман. Люблю сабак. Машыны... Напэўна, я — старамодны чалавек. Сучасны авангард мне чужы — з прычыны ягонай агрэсіўнасці і пустаты, дзе ўсё круціцца на аснове некалькіх фармальных прыёмаў, незалежна ад таго, у якой краіне гэта адбываецца.

— А як ты ставішся да беларускага мастацтва?

— Добра стаўлюся. Хаця казаць пра беларускую нацыянальную школу жывапісу, як гэта робяць некаторыя дамарослыя мастацтвазнаўцы, на мой погляд, некалькі заўчасна. Усе мы, старэйшае і маё пакаленне, выхаваныя на рускай школе — і не трэба гэта хаваць. Так, у нас дзесяткі два цудоўных мастакоў, якія могуць даць фору любому маэстра з Захаду. Але школа, як завершаны арганізм сфармуецца пазней. Сябе я лічу беларускай мастачкай, бо нарадзілася і вырасла на сваёй зямлі. І ўсе мае адчуванні, суперажыванні, думкі — адтуль, з яе каранёў...

— У прынцыпе, у якой краіне ты хацела б жыць?

— Напэўна, у Італіі. Там надзвычайная душэўная лёгкасць і цеплыня. Але гэта — a priori. Сёння "назусім" я б ужо нікуды не паехала. Нават у Аўстрыі праз два-тры месяцы пачынаю жудасна сумаваць па Беларусі... І тады я збіраю валізкі...

З.Літвінава. "Цвіценне". Палатно, алей.

БАЦЬКІ І ДЗЕЦІ: ПЕРАЕМНАСЦЬ ЦІ

Мастыхін

Г.Данелія. "Дзень, што адыходзіць". Пал., ал.

Д.Алейнік. "Апошні снег". Пал., ал.

А.Марачкін. "Сцяна". Пал., ал.

У.Савіч. "Легенда старога замка". Зм. тэхн.

Л.Шчамялёў. "Бярэзіна. 1812 год". Пал., ал.

Г.Гаркуноў. "Напярэдадні". Габелен.

П.Семчанка. Вобразна-каліграфічная кампазіцыя "Паланез".

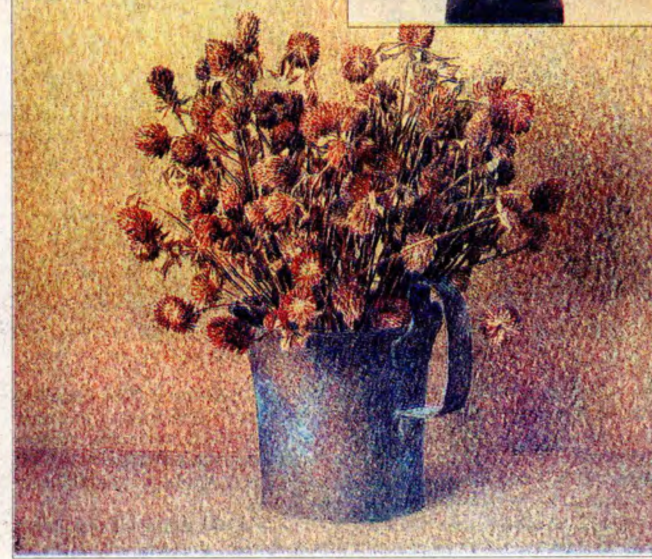

М.Якавенка. Надмагілле В.Тураву. Мадэль. Бронза.

Г.Паплаўскі. "Зацішша". Акварэль.

Л.Гумілеўскі. "Чорная быль". Дрэва.

М.Савіцкі. "Мастак і мадэль". Пал., ал.

У.Тоўсцік. "Стары горад. Мастак і мадэль". Пал., ал.

Г.Шутаў. "Настальгія па леце". Акварэль.

Фрагменты фотахронікі мастацкага жыцця

III Усесаюзны з'езд мастакоў. На першым плане — дэлегацыя Беларусі. 1968 г.

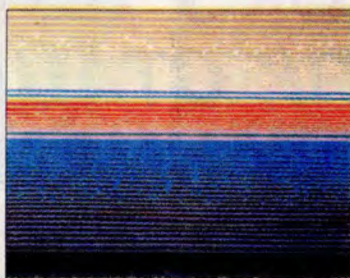

У майстэрні А.Марачкіна: У.Басалыга, У.Караткевіч, А.Марачкін.

Злева направа: А.Глебаў, А.Малішэўскі, А.Бембель, Г.Вашчанка. 1965 г.

СПАЛЬВАННЕ МАСТОЎ?

М.Несцярук. "Галя маладая". Габелен.

С.Асапрылка. Без назвы. Пал., ал.

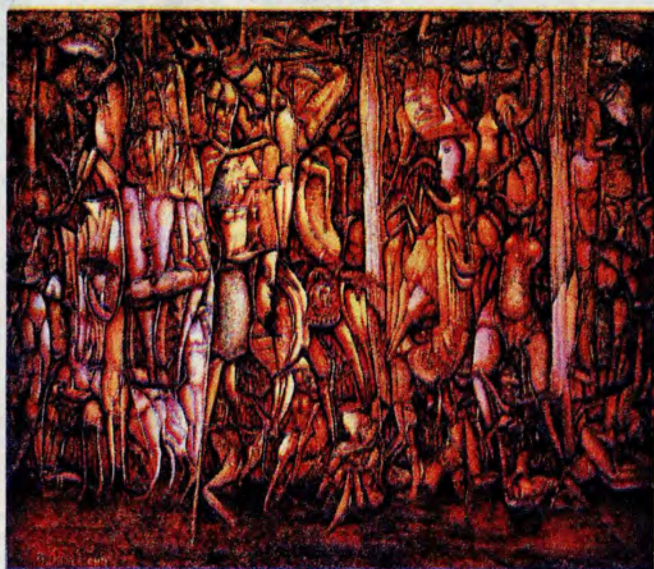
Д.Волкава. Макет дэкарацый да спектакля "Рамэа і Джульета" паводле п'есы У.Шэкспіра.

І.Грыгарышына. "Спрадвечнае". Парцэляна.

В.Шоба. "Дым восеньскіх вогнішчаў". Зм. тэхн.

С.Малішэўскі. "Жыхары горада". Пал., ал.

Д.Раманюк. "Планета расліны "Чалавек" № 1". Плакат.

І.Голубеў. "Архангел Міхаіл перамагае дракона". Бронза.

ВІНШУЕМ!

З юбілеем —

Зою ЛІТВІНАВУ, манументаліста, жывапісца, заслужанага дзеяча мастацтваў Беларусі;

Дзіяну ВЫМАРКАВУ, майстра габелена.

З 75-годдзем —

Мікалая КРУКОЎСКАГА — эстэтыка і мовазнаўцу, педагога, прафесара, доктара філасофскіх навук, члена-карэспандэнта Міжнароднай Акадэміі навук "Еўразія";

З 60-годдзем —

Паўла СЕМЧАНКУ — графіка, педагога, прафесара БелАМ.

Д.Зянкевіч. "Сустрэча". Пал., ал.

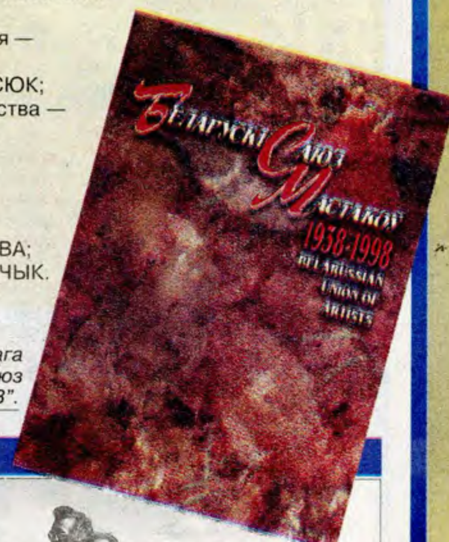
АФІЦЫЙНА

Напярэдадні XVI з'езда мастакоў Беларусі адбыўся справаздачна-перавыбарны сход абласных арганізацый БСМ, творчых секцый і аб'яднанняў.

Старшынямі абласных арганізацый абраныя:
Брэсцкай — Уладзіслаў КУФКО;
Віцебскай — Уладзімір ІВАНОЎ;
Гомельскай — Анатоль ОТЧЫК;
Гродзенскай — Сяргей АСАПРЫЛКА;
Магілёўскай — Юрый НЕСЦЯРУК;
Бабруйскай гарадской арганізацыі — Валерый КАЛТЫГІН.

Старшынямі творчых секцый абраныя:
жывапісу — Мікалай АПІЁК;
графікі — Ілля НЕМАГАЙ;
скульптуры — Аляксандр ФІНСКІ;
дэкаратыўна-ўжытковага мастацтва — Аляксандр ЗІМЕНКА;
мастацкага тэкстылю — Наталля СУХАВЕРХАВА;
манументальнага жывапісу — Валерый ЧАЙКА;
мастакоў тэатра, кіно і тэлебачання — Уладзімір ЧАРНЫШОЎ;
мастацкага праектавання — Уладзімір КАНДРАЦЕЎ;
плаката — Уладзімір ВАСЮК;
крытыкі і мастацтвазнаўства — Барыс КРЭПАК.

Старшынямі творчых аб'яднанняў абраныя:
"Верасень" — Уладзімір ЛУКАШЫК;
"Пагоня" — Мікола КУПАВА;
"Няміга" — Мікалай БУШЧЫК.

Вокладка энцыклапедычнага даведніка "Беларускі Саюз мастакоў. 1938 — 1998".

Фрагменты фотахронікі мастацкага жыцця

М.Станюта (злева) і А.Тычына. У перапынку III з'езда мастакоў Беларусі.

У майстэрні А.Анікейчыка. Злева направа: А.Анікейчык, Г.Мурамцаў, П.Свентахоўскі, В.Шаранговіч, Л.Шчамялёў. 1986 г.

Удзельнік І з'езда мастакоў Беларусі Г.Бржазоўскі з дачкой Людмілай. 1997 г.

На адкрыцці мемарыяльнага знака на месцы дома, дзе нарадзіўся В.Бялыніцкі-Біруля. У цэнтры — У.Лятун, А.Бархаткоў, У.Пракапцоў. 1997 г.

Тое, што помніцца...

КАЛІ ЎСЁ Ж СТВАРЫЎСЯ САЮЗ МАСТАКОЎ?

Напярэдадні 60-годдзя І з'езда мастакоў Беларусі да мяне звярнуліся некаторыя мастацтвазнаўцы з просьбай распавесці пра яго больш падрабязна, таму што я быў яго ўдзельнікам.

Адкрываю энцыклапедычны даведнік "Беларуская савецкая энцыклапедыя", 1983, старонка 377, дзе напісана, што Саюз мастакоў БССР створаны ў 1938 годзе на І з'ездзе мастакоў БССР у адпаведнасці з пастановай ЦК УКП(б) ад 23.4.1932 "Аб перабудове літаратурна-мастацкіх арганізацый" і што Беларускі Саюз мастакоў увaходзіць у Саюз мастакоў СССР.

Складваецца ўражанне, быццам да гэтага з'езда на Беларусі не было нічога, акрамя кааператыўнага аб'яднання мастакоў "Белмастак", якое існавала з 1933 года, між тым мастакі мелі памяшканне, выконвалі заказы па афарміцельскіх працах горада. Гэта была матэрыяльная база мастакоў для творчай дзейнасці.

У 1934 годзе згодна з указаннем старшыні Савета народных камісараў М.Галадзеда Саюз мастакоў атрымаў Дом мастака па вуліцы Камуністычнай (зараз той вуліцы няма). У Мінску перадусім яшчэ існавала творчае аб'яднанне "Прамень".

На самой справе ў 1933 годзе быў створаны Аргкамітэт Саюза мастакоў БССР. У маім членскім білеце № 59 гаворыцца, што "тав.Ціхановіч Яўген Мікалаевіч з'яўляецца членам Саюза савецкіх мастакоў БССР у секцыі жывапісцаў. Прыняты ў СМ БССР у 1932 годзе. Зацверджаны Аргкамітэтам ССМ СССР. Старшыня — Зайцаў, сакратар — Туроўнікаў..."

Дык вось. Першым старшынёй Аргкамітэта быў А.Арнштэйн, былы дырэктар Віцебскага мастацкага тэхнікума. Акрамя яго былі яшчэ старшынямі людзі, прозвішчы якіх не захаваліся ў маёй памяці, бо яны не былі мастакамі. Проста прызначаліся ЦК КП(б)Б як кіраўнікі-ідэолагі. А вось склад праўлення быў з мастакоў па секцыях (жывапіс, скульптура, графіка).

У энцыклапедычным даведніку значыцца, што І з'езд беларускіх мастакоў праходзіў у 1938 годзе і старшынёй яго быў І.Рубінштэйн. Такім чынам, атрымліваецца, што да 1938 года не існавала ніякага кіраўніцтва, а ўсё ішло самацёкам. А гэта ўжо блытаніна, якая, магчыма, узнікла таму, што падчас арганізацыйнага перыяду былі толькі Аргкамітэты, а не Саюзы мастакоў.

Энцыклапедычны даведнік не дае такіх звестак, да прыкладу, пра тое, што ў Маскве ў 1935 годзе адбылася выстава твораў мастакоў БССР з выданнем ілюстраванага каталога, дзе ўступнае слова належала А.Замошкіну, дырэктару Траццякоўкі. Наша выстава ў Маскве была першай і сведчыла пра тое, што ў жыцці і творчасці мастакоў адбылася вялікая падзея, што створаны Саюз мастакоў дзейнічае як калектыў аднадумцаў, творцаў, сталых майстроў.

У той жа год часопіс "Творчество" змясціў публікацыю маскоўскага мастацтвазнаўцы М.Арловай, дзе яна вельмі добра выказалася пра нашу выставу і падкрэсліла поспехі асобных майстроў, затрымліваючыся на тых творах, у якіх ёсць тэма, ёсць задума.

Якія ж творы былі прадстаўлены на выставе? Розныя. Памятаю партрэт партызана работы М.Пашкевіча, партрэт дзяўчыны В.Волкава, палотны "Будаўніцтва Дома Чырвонай арміі" М.Бялыніцкага, "Гадзіншчык" І.Пэна, скульптурны партрэт першага народнага артыста БССР У.Галубка работы З.Азгура, партрэт С.Міхоэлса разца А.Бразера. А.Грубэ прадставіў "Лірніка". З маіх твораў быў партрэт лётчыка, які і сёння экспануецца ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі. У выставе бралі ўдзел больш за 40 мастакоў.

Назаву яшчэ адну выставу, якая адбылася ў 1936 годзе ў Доме Чырвонай арміі. У ёй удзельнічалі У.Хрусталёў, Я.Красоўскі, М.Гусеў, Ф.Фогт, І.Давідовіч, З.Азгур, М.Керзін і іншыя.

Вышэйназваныя прыклады (выставы, каталогі, артыкулы, ілюстрацыі) сведчаць пра тое, што Саюз мастакоў ужо тады існаваў фактычна, а вось юрыдычна, мусіць, быў зацверджаны толькі ў 1938 годзе.

У той пастанове ЦК УКП(б) гаварылася, што задача мастакоў — выконваць творы метадам сацыялістычнага рэалізму. У тыя далёкія ад нас часы ніхто не ведаў, што гэта такое. Вось калі б існаваў буржуазны рэалізм, дык, можа, альтэрнатывай яму зрабіўся б сацыялістычны.

Напярэдадні І з'езда мастакоў Беларусі. 1938 г. Злева направа: В.Ціхановіч, Я.Ціхановіч, Ф.Фогт.

... Я памятаю, як збіраўся гэты першы з'езд Саюза мастакоў у памяшканні Саюза пісьменнікаў на рагу вуліц Савецкай і Камсамольскай. Выступалі на ім Яўген Зайцаў, які крытыкаваў некаторых мастакоў за іх лайдацтва, выступаў Айзік Кучар, які дзівіўся таму, што мастакі не могуць на словах выказаць сваю думку. Выступілі яшчэ чалавек восем — дзесяць, у тым ліку і я. Усе чакалі першага сакратара ЦК КП(б)Б П.Панамарэнку. Ён павінен быў прыйсці на з'езд і паставіць задачы перад падрыхтоўкай да першай дэкады беларускай літаратуры і мастацтва ў Маскве пад дэвізам "Ленін і Сталін — арганізатары беларускай дзяржаўнасці".

Калі Панамарэнка ўвайшоў у залу, усе падняліся і пачалі пляскаць у далоні, мабыць, хвілін дзесяць, пакуль ён сам не спыніў гэтыя авацыі. Потым, трохі пачакаўшы, Панцеляймон Кандратавіч задаў зале наступнае пытанне: "Узніміце рукі, хто з вас прачытаў Кароткі курс гісторыі УКП (б)." Вядома, усе ўзнялі рукі: аднагалоснасць была стопрацэнтная.

Яўген ЦІХАНОВІЧ,
мастак

Слушная прапанова

КВІТОК У ДЗЯЦІНСТВА, або ЯК СТАЦЬ "ВЯРТАНЦАМ"

Нядаўна жывапісец, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Уладзімір Уродніч пабываў у Чарнобыльскай зоне, на сваёй "малой" радзіме — Століншчыне. Землякам ён прывёз дзве перасоўныя выставы, складзеныя са сваіх палотнаў. Наогул, мяне даўно цікавіла гэтая няпростая праблема: мастак і зямля, што яго нарадзіла; мастак і ягонае стаўленне да "страчанага раю" дзяцінства і малалецтва; мастак і час, у які ён жыве.
Усё гэта праблемы, якія, на мой погляд, сягаюць за межы "настальгіі" і набываюць пэўны маральны сэнс у творчасці таго альбо іншага творцы.
Альбо не набываюць зусім.

У. Уродніч. "Першы снег". Палатно, алей.

— Валодзя, ты — карэнны селянін. Але амаль усё жыццё пражыў у горадзе. Кім ты адчуваеш сябе сёння?

— Складанае пытанне. Так, я жыву ў Мінску з 16 гадоў. Мне ўжо 56. Вось і лічы... Ці зрабіўся я гарадскім чалавекам? Хто ведае? Наўрад ці... Мяркуй сам: ніводнага гарадскога пейзажа, ніводнай карціны пра горад я так дасюль і не напісаў. Іншы раз думаю: няўжо той жа Манюшка, які таксама рана паехаў у вялікі горад з вясковай правінцыі, не сумаваў па сваёй зямлі? Безумоўна ж, сумаваў...

— І таму ты заспяшаўся ў свой запаветны край...

— Чаму — заспяшаўся? Радзіму я наведваю штогод, іншы год і па два разы... Там мае сваякі, мае сябры, таварышы, настаўнікі... Проста на гэты раз я вырашыў ехаць не з пустымі рукамі, а з тымі суперажываннямі, што, уласна кажучы, гадамі "раскручваліся" на маіх палотнах...

— Гэта значыць, са сваімі творамі?

— Менавіта так. У мяне ёсць вялікі цыкл палотнаў, які называецца "Людзі Століншчыны" — пра маё маленства, пра маю зямлю, пра простых людзей — землякоў, шмат хто з якіх ужо пайшоў у іншы свет... А так хочацца, каб яны былі побач не толькі на палотнах...

— Я ведаю, ты таксама гадаваўся без бацькі?

— Мой бацька загінуў у 43-м у партызанскім атрадзе. Але ў мяне быў дзед. Ён і цяпер мне часта сніцца. Часта ўзгадваю яго. Ці то мы ідзем на балота касіць, ці то — у лес па арэхі, ці то вязе мяне дзед на драбінах у дуброву на эцюды. Здаралася, сядзем, возьмем па чарцы, пагамонім. Потым ён запражэ каня і скажа: "Паехалі, унучак, пакажу табе яшчэ адно цікавае месца. Прыгажосць!"...

— Распавядзі, калі ласка, больш падрабязна пра сваю выставу.

— Уласна кажучы, гутарка ідзе пра дзве выставы. Адну я наладзіў у столінскім Доме Палескай культуры, дзе паказаў 31 твор; другую — у роднай вёсцы Вялікія Арлы. Там, у Доме культуры, экспанаваліся 20 маіх работ.

— І як цябе сустрэлі землякі?

— Цяжка перадаць словамі. Сустракалі хлебам-соллю, нібыта самага шаноўнага госця. На вернісажы ў Століне я ўсім пакланіўся: "Дзякую вам, мае землякі, што дапамаглі мне набыць квіток у дзяцінства. І я шчаслівы, што зноў з вамі..." Якія былі мае гледачы? Хіба можна стварыць, прыдумаць такія твары — адухоўленыя, прыгожыя, як ва ўсіх гэтых бабуль і дзядуль, што прыйшлі на маё свята? Стаіш перад імі, нібы перад алтаром на споведзі...

— На радзіму ты прывёз увесь свой цыкл карцін "Людзі Століншчыны"?

— Ды што ты! Толькі маленькую частку. Справа ў тым, што гэтую серыю я пачаў яшчэ ў 1976 годзе з падказкі майго сябра, цяпер нябожчыка, Васіля Куліка. З тае пары напісаны не адзін дзесятак карцін, пейзажаў, партрэтаў, нацюрмортаў.

— Гэта нібыта тваё вяртанне ў дзяцінства?

— Цалкам правільна. У мяне нават адна карціна так і называецца: "Вяртанне ў дзяцінства". Мастак ідзе па дарозе да сваёй вясковай хаты. А побач — нібыта паралельная плоскасць: той жа хлопчык — у маленстве, на беразе вадаёма ў сонечны дзень палівае вадой белыя льняныя палотны...

— Зразумела. У гэтым ключы ты вырашыў і "Пах бэзу"?

— Тут я хацеў падкрэсліць думку: калі пакідаеш сцены роднага дома, ідзеш у вялікае жыццё, не забудзься узяць з сабой галінку бэзу, пах якой будзе спадарожнічаць табе. І памятай: дзе б ты ні быў, дома цябе заўсёды чакаюць... Нібы ў далечыні я адлюстраваў светлы сілуэт мамы, якая праважае мяне і да якой я заўсёды вяртаюся...

— Давай вернемся да твайго, так бы мовіць, другога вернісажу — у Вялікіх Арлах. Як цябе там сустрэлі землякі?

— Так цёпла і гасцінна, што я, чалавек далёка не сентыментальны, нават праслязіўся. На адкрыццё выставы запрасіў маіх першых настаўніц у пачатковай школе — Зінаіду Цімафееўну і Лідзію Іосіфаўну. Яны так і сталі разам — са мной і маёй мамай. Я сказаў, што дзякуючы ім я спазнаў азбуку — Азбуку жыцця. Дзякуючы ім юнаком акунуўся ў таямнічы свет мастацтва і стаў тым, кім з'яўляюся цяпер... Выстава так і называецца: "Покліч Радзімы".

— Ці дапамагаў табе хто-небудзь у арганізацыі выстаў, і які далейшы лёс калекцый?

— Дапамагала кіраўніцтва Столінскага райвыканкама, калгаса імя Суворава. Нізкі ім паклон! Мне таксама дапамаглі і мае сябры — Канстанцін Федарышкін і Георгій Ткацэвіч, дырэктар Беларускага музея народнай архітэктуры і побыту. Што да другога пытання... Ужо паступілі прапановы наладзіць маю выставу ў Полацку і Віцебску. Хацелася б яшчэ — у Брэсце.

— Некалі мы актыўна імкнуліся на вёску, арганізоўвалі там карцінныя галерэі, "варыліся" сярод простых людзей, ведаючы, што нас тут чакаюць. Потым надышлі іншыя — "перабудовачныя" і "рыначныя" часы. І ўсе нашыя ідэі і праекты загінулі...

— Цяпер надыходзіць больш спакойны перыяд, і мы маглі б узгадаць пра тыя нашыя добрыя пачынанні і справы... Бо мы патрэбныя вёсцы! Асабіста я пераканаўся ў гэтым на маёй роднай Століншчыне... Так, нашыя старыя сцяжынкі, па якіх мы блукалі, сёння зараслі высокай травой, і трэба ўзяць у рукі косы і спачатку скасіць гэтае пустазелле, а потым ужо рухацца далей... І ў сувязі з гэтым я прапанаваў, бы "Культуры" ўвесці новую рубрыку пад умоўнай назвай "Вяртанцы": пра тых людзей розных творчых прафесій, бескарыслівых падзвіжніках, якія рана альбо позна "вяртаюцца" на сваю "малую" радзіму са своеасаблівай справаздачай: паказваюць землякам жывапіс, музыку, паэзію, кінастужкі... Вяскоўцам гэта неабходна, асабліва сёння...

Фрагменты фотахронікі мастацкага жыцця

Беларуская дэлегацыя на V з'ездзе мастакоў СССР. 1977 г.

Першыя выпускнікі Мінскай мастацкай вучэльні. Пачатак 50-х гадоў.

На адкрыцці Музея сучаснай беларускай скульптуры імя А.Бембеля.

21.00 "Сёння".
21.40 "Хуткая дапамога".
22.30 "Сённячка".
23.10 "Сёння апоўначы".
23.35 Агляд матчаў Лігі чэмпіёнаў.

Культура

7.05, 11.30, 13.30, 19.30, 23.00 Навіны культуры.
7.25 Дак. фільмы.
8.30 "Вар'яцкі дзень..."
9.00, 15.00, 17.00 Навіны.
9.05 "Ты і я" (СССР).
10.35 С. Маршак. "Старонкі жыцця і творчасці".
11.40 "Адыходзячы, агляніся". Спектакль МХАТа імя М. Горкага. 1-я серыя.
13.05 Я. Габрыловіч "Апошні аўтограф". 9-я глава.
13.45 "Нераскрытая справа дзекабрыстаў". Перадача 2-я.
14.15 "Ю. Цемірканаў. Імправізацыя на тэму... з дзіцячага альбома.
14.40 І. С. Тургенеў "Напярэдадні". Чытае Т. Якушэнка-Аненкава.
15.05 "Вецер жніва". Серыял.
15.55 "Лукамор'е".
16.15 "Жывое дрэва рамества".
15.20 "Гутаркі аб рускай культуры". Праграма Ю. Лотмана.
17.05 "2003".
17.10 "Расійскі кур'ер". Татарстан.
17.50 "Новае кіно".
18.15 "Цудоўны Амстэрдам". "Паульс Потэр". Выгоды сельскага жыцця. "Ян Стэйн".
19.15 "Цуд-казка".
19.50 "Час музыкі".
20.15 "Асеннія партрэты". Актрыса Вера Васільева.
20.45 "Пасля навін..."
21.05 "Ты і я". Псіхалагічная драма.
22.40 "Джазафрэнія".

8-ы канал

18.00 Праграма Кенета Коупленда.
18.30 "Вясёлыя мелодыі".
18.45 "Калі настане заўтра". Крымінальная драма.
20.15 "Вечарніца".
20.30 Том Круз у фільме "Фірма".
21.45 "Навіны "К-відэа".
22.15 Лірычная кінакамедыя "Выпадковая сустрэча". (Францыя).

ТБ-6 Масква

14.00, 17.00, 22.50 ТСН-6.
14.10 Тэлемагазін.
14.25 "Эдэра". Серыял.
15.20 "Незвычайныя прыгоды ў чароўным лесе".
15.40 "Кунфу. Легенда працягваецца".
16.10 ДЫСК-канал.
16.40 "Дарожны патруль".
17.25 "Грэйс у агні IV".
17.50 "Абаронца".
19.00 Навіны дня.
19.30 "О. С. П.-Студыя". Гумарыстычная праграма.
20.25 "LEXX": "Цень Гіга".
21.30 "У свеце людзей".
22.05 "Абоzzz"-шоу.
22.35 "Дарожны патруль".
23.00 "Тыя Хто".
23.15 ДЫСК-канал.
23.50 "Знак якасці".
0.05 Начны сеанс. "Галаваломкі". Трылер.

ТБ Цэнтр

4.50, 6.15 "Навігатар".
7.55 Навіны.
8.05 "Клубнічка".
8.35 "Дзелавая Масква".
8.45 "Даходнае месца".
8.55 Навіны.
9.00 "Марыя Баніта".
9.50 Мультфільм "Як было напісана першае пісьмо".
10.00 "Маскоўскі кірмаш".
10.15 "Конны спорт".
10.40 "Ле Монці". Аўтограф".
10.45 "Камерцыйны калейдаскоп".
10.55 Навіны.
11.10 "Ля самага сіняга мора". Лірычная камедыя.
12.25 "За Садовым кальцом".
12.55 Навіны.
13.00 "Хрона".
13.25 "Пятроўка, 38".
13.40 "Камільфо".
13.45 "Камерцыйны калейдаскоп".
13.55 Навіны.
14.00 "У палоне страсці".
14.55 Навіны.
15.30 "Пекла у маленькім гарадку.
16.20 "Камерцыйны калейдаскоп".
16.30 Навіны.
16.40 "Клубнічка".
17.10 "Дзелавая Масква".
17.25 "Даходнае месца".
18.50 "Купіць — не купіць".
18.55 "Лабірынты і монстры". Трылер.
20.40 "Ад Ільіча да лямпачкі".
20.55 Вячэрнія навіны.
21.25 "На самай справе".
21.35 "Здабыча". Серыял.
23.40 Навіны.
23.50 "Прэс-экспрэс".
0.00 "Пятроўка, 38".
0.15 "Джаз па-руску".
0.40 "Парыж — "Мяцеліца" — Парыж.

Еўраспорт

9.30 "Ветразь", тэлечасопіс.
10.00 Майстэрства верхавой язды. Кубак свету.
11.00 Рэгбі. Кубак свету.
12.30 Сучасны пентатлон.
13.30, 1.30 "Мотаспорт", тэлечасопіс.
14.30 Сноўбордзінг. Кубак свету.
15.00, 20.00, 20.30 Тэніс. Чэмпіянат свету.
18.30 "Алімпійскія гульні.
19.00 Суперкрос. Адкрыты чэмпіянат.
22.30 Футбол. Кубак УЕФА.
0.30 Бокс. Міжнародныя спаборніцтвы.

АСТ

8.00 "Казка мядзведжага горада".
8.30 "Факт".
8.40 "Святы". Тэлесерыял.
9.50 "Уверх па лесвіцы".
10.15 "Буслянятка".
10.45 Эканоміка для ўсіх.
10.55 З XX у XXI стагоддзе. Рэктар медыцынскай акадэміі імя Сечанава М. Пальцаў.
11.00 "Краіна Фестываля". Вядучы — В. Грамацікаў.
11.30 "Факт".
11.40 "Тарзан".
12.35 "Расійскі феномен" (ТБ "Урэнгойгазпрам").
13.05 "Спорт кожны дзень".
13.30 "Толькі для жанчын".
14.00 "Артур і Квадратныя рыцары Круглага стала".
14.30 "Факт".
14.40 "Семнаццаць імгненняў вясны". 3-я серыя.
16.15 Эканоміка для ўсіх
16.25 "Непазнанае". Камяні, якія падаюць з неба.
16.55 З XX у XXI стагоддзе.
17.00 "Буслянятка".
17.30 "Факт".
17.40 "Тарзан".
18.35 "Расійскі феномен".
19.05 "Толькі для жанчын".
19.30 "Уверх па лесвіцы".
20.00 "Кола агню".
20.30 "Факт".
20.40 "Спорт кожны дзень".
21.05 Эканоміка для ўсіх.
21.15 "Непазнанае". Камяні, якія падаюць з неба.
21.45 "Музычны вернісаж". Л. Вайкуле.
22.00 "Сурагатная маці".
22.55 З XX у XXI стагоддзе.

Пятніца, 27 лістапада

Беларускае тэлебачанне

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
8.10 "Сёння з вамі..." Старшыня праўлення Беларускага фонду сацыяльнай абароны былых ваеннаслужачых Віктар Пракаповіч.
8.45 Спажывецкая карзінка.
9.00 Навіны.
9.10 ТБ — школе. 7-ы клас. Сяргей Грахоўскі. "Чалавеку патрэбна не слава..."
9.40 Відэакурс англійскай мовы.
10.05 Лес мой і надзея.
10.30 "Усё пра ўсё".
11.00 Навіны.
11.10 Сядзіба.
11.35 "Палесся мілае дзіця". Памяці паэтэсы Яўгеніі Янішчыц.
12.15 "Варыяцыі". Дак. фільм.
12.25 Спявае Джэймс Лаўлес (ЗША).
13.00 Навіны.
13.15 "Пошук і натхненне". Тэатральны фестываль творчай моладзі Беларусі.
14.00 Дрэва жыцця. Тэленарыс пра сям'ю Умеранковых (г. Мінск).
14.25 "Залатая ростань".
15.00 Навіны.
15.15 Відэакурс нямецкай мовы.
15.35 Пераход. Перадача для падлеткаў.
15.55 Радавод.
16.25 "Рызыка-версія". Тэлегульня.
17.00 Навіны (з сурдаперакладам).
17.15 Урокі Н. Наважылавай.
17.45 Баскетбол. Міжнародны турнір памяці У. Рыжанкова. Жанчыны. Беларусь—Расія.
18.25 Беларускі мерыдыян. Кальварыйскія могілкі ў Мінску.
19.00 Навіны.
19.15 "сёння з вамі..." Мастак Леанід Хобатаў.
19.50 Кантынгент.
20.05 Станцыя "Акадэмія навук".
20.25 "Банка коміксаў".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.40 Падзея.
21.50 Беларускі хіт-парад.
22.00 М. Брандон, Д. Кэрадайн у фільме "Прымер-ка гэта".
23.45 Абібок.
0.15 Навіны.
0.25 Аўта-парк.
0.35 Дзённік кінафестывалю краін СНД і Балтыі "Лістапад-98".
0.50 "Відзапрацэс". Забаўляльная праграма.

ГРТ

8.00 Навіны.
8.15 "Жорсткі анёл".
9.15 "Чалавек у масцы".
9.55 "Каб помнілі..." Юрый Каморны.
10.35 "Смак".
10.50 "Дамашняя бібліятэка".
11.00 Навіны (з сурдаперакладам).
11.15 "Разам". Сучасная эстрада ў краінах Садружнасці.
14.00 Навіны (з сурдаперакладам).
14.15 "Асеннія званы". Муз. фільм.
15.35 "...Да шаснаццаці і старэй".
16.00 "Жорсткі анёл".
17.00 Навіны.
17.15 "Джэнтльмен-шоу".
17.45 "Іграй, гармонік любы!"
18.15 "Здароўе".
18.45 "Поле цудаў".
19.45 "Добрай ночы, малышы!"
20.00 "Час".
20.40 Надвор'е.
20.50 Міс Марпл у дэтэктыве Агаты Крысці "Цела ў бібліятэцы".
23.35 Навіны.
23.50 "Цыбульнае поле". Маст. фільм.

Расія

6.00, 7.30, 8.30, 8.50 "Добрай раніцы, Расія!"
7.15 "Тысяча і адзін дзень".
8.15 "Дзяжурная часць".
8.35 "Праграма перадач".
8.55 "Тавары — поштай".
9.00 "Акіян". Серыял.
10.00 "Весткі".
15.15 Мультфільмы "Свіныя ножкі з агароднінай", "Царамок".
15.30 "Першыя пацалункі".
16.00 "Весткі".
16.30 "Башня".
17.00 "Камп'ютэр".
17.15 "Жыццё Кліма Самгіна".
18.30 "Дзяжурная часць".
18.35 "Гісторыя адной падзеі".
19.00 "Весткі".
19.35 "Падрабязнасці".
19.45 "Гарадок". Забаўляльная праграма.
20.15 "Асцярожна, мадэрн!"
20.45 "Музычны рынг — новае пакаленне". Зборная Украіны супраць зборнай Беларусі.
22.20 "Тэатр + TV".
23.00 "Весткі".
23.30 "Дзяжурная часць".
23.45 Тыдзень Высокай моды ў Маскве.

Культура

7.05, 11.30, 13.30, 19.30, 23.00 Навіны культуры.
7.25 "Дзіўны Амстэрдам", "Паульс Потэр", "Ян Стэйн".
8.15 "Кансіліум".
8.40 А. С. Пушкін "Пір у час чумы". Чытае Ю. Аўшараў.
9.00, 15.00, 17.00 Навіны.
9.05 "Крылы". Маст. фільм (СССР).
10.25 "Скарбы душэўнай прыгажосці".
10.50 "РАсійскі кур'ер". Татарстан.
11.40 Э. Валадарскі. "Адыходзячы, азірніся". 2-я серыя.
12.45 "Час музыкі". Тэлечасопіс.
13.15 Іканапісец А. Запруднаў.
13.45 "Без візы". У Германіі.
14.00 "Пра фота".
14.35 "Рускае памесце". Манрэпо.
15.05 "Вецер жніва". Серыял.
15.55 "Лукамор'е".
16.15 "Гутаркі аб рускай культуры". Праграма Ю. Лотмана.
17.05 "2003". Да 300-годдзя Санкт-Пецярбурга.
17.10 "Акадэмік Барыс Патон".
18.05 "Прафесія і рамяство". А. Баталаў.
18.35 "Царская ложа". "Мір на Каўказе".
19.15 "Цуд-казка".
19.50 "Парыжскі часопіс".
20.15 П. І. Чайкоўскі. "Францэска да Рыміні".
20.45 "Пасля навінаў..."
21.05 "Дыспут з нагоды..", "Магія кіно Ларысы Шапіцька".
21.35 "Крылы". Кінаапавяданне.

НТБ

5.00, 5.30, 6.00, 6.30, 7.00, 7.30, 8.00 Інфармацыйная праграма.
5.10, 6.10, 7.15 Спорт.
5.15 "Дзень у гісторыі".
5.20, 7.25 "Крымінал".
5.35 "Градуснік".
5.40, 6.50 "У запас".
5.50 "Сённячка-Піцер".
6.20 "Я — целаахоўнік".
6.25, 7.45 "Сённячка".
6.35 "Жывыя навіны". Усё аб флоры і фауне.
6.40 Мультфільм.
7.35 "Вялікія грошы".
8.10 "Хуткая дапамога". Серыял.
9.00 "Сёння".
9.15 "Ключы ад форта Баяр". Тэлегульня.
11.00 "Сёння".
11.20 "Вечны кліч" (СССР).
13.00 "Сёння".
13.25 "Каханне і тайны Сансет Біч".
14.10 "Сённячка".
15.00 "Сёння".
15.15 "Залатыя крылы Пенсаколы".
16.00 "Рускі век". Кампазітар Мікіта Багаслоўскі.
16.30 "Футбольны клуб".
17.30 "У запас".
17.40 "Крымінал".
18.00 "Сёння".
18.35 "Герой дня".
18.50 "Мафія бессмяротная". Дэтэктыў.
20.25 "Спытайце ў Ліўшыца..."
21.00 "Сёння".
21.45 "Увесь Жванецкі".
22.15 Фігурнае катанне. Міжнародныя спаборніцтвы "Гран-пры Расіі НТБ-плюс".
23.45 "Грэчаская смакоўніца". Эратычны фільм.

8-ы канал

18.00 Праграма Кенета Коупленда.
18.30 "Вясёлыя мелодыі".
18.45 "Калі надыдзе заўтра". Крымінальная драма.
20.15 "Вечарніца".
20.30 "Нэш Брыджэс".
21.45 "Муз-парад".
22.00 Фантастыка на экране... "Дачка сатаны".

ТБ-6 Масква

6.00 "Дзень за днём".
7.40 "Дарожны патруль".
8.00, 10.00, 12.00, 14.00, 17.00, 22.10 ТСН-6.
8.10 "Грэйс у агні IV", Серыял.
8.40 "Абаронца". Серыял.
9.40 "Тэлемагазін "Дзякуй за пакупку!"
10.10 "LEXX"; "Цень Гіга". Фантастычны серыял.
11.05 Тэлемагазін.
11.15 "Знак якасці".
11.30 "Абоzzz-шоу".
12.10 "Дзяўчына з характарам". камедыя.
13.35 Тэлемагазін.
14.10 Тэлемагазін.
14.25 "Эдэра". Серыял.
15.20 "Незвычайныя прыгоды ў чароўным лесе".
15.40 "Кунфу. Легенда працягваецца".
16.10 ДЫСК-канал.
16.45 "Дарожны патруль".
17.25 "Грэйс у агні IV".
17.50 "Шоу Бені Хіла".
19.00 Навіны дня.
19.30 Ток-шоу "Акулы палітпяра".
20.05 "Апёк трэцяй ступені". Дэтэктыў.
22.00 "Дарожны патруль".
22.25 "Тыя Хто".
22.45 "Вечарынка з цэнтра".
0.25 "Гульня з агнём". Дэтэктыў.

ТБ Цэнтр

4.50, 6.15 "Навігатар".
7.55 Навіны.
8.05 "Клубнічка". Серыял.
8.35 "Дзелавая Масква".
8.45 "Даходнае месца".
8.55 Навіны.
9.00 "Марыя Баніта".
9.50 Мультфільм "Майдадыр".
10.00 "Маскоўскі кірмаш".
10.10 "Базар".
10.40 "Камерцыйны калейдаскоп".
10.55 Навіны.
11.10 "Мішка на поўначы". Кінаапавяданне.
12.20 Мультфільм "Страла адлятае ў казку".
12.55 Навіны.
13.00 "Інтэрнет-кафэ".
13.25 "Пятроўка, 38".
13.40 "Дамскі клуб "Эліта".
13.45 "Камерцыйны калейдаскоп".
13.55 Навіны.
14.00 "У палоне страсці".
14.55 Навіны.
15.30 "Ад у маленькім гарадку".
16.20 "Камерцыйны калейдаскоп".
16.30 Навіны.
16.40 "Клубнічка". Серыял.
17.10 "Дзелавая Масква".
17.25 "Даходнае месца".
18.50 "Купіць — не купіць".
18.55 "Турэмныя пташкі". З цыкла "Мы — анёлы". Камедыя.
20.35 "Ад Ільіча да лямпачкі".
20.45 Прагноз надвор'я.
20.50 Кінаанонс.
20.55 Вячэрнія навіны.
21.25 "На самай справе".
21.35 "Здабыча". Серыял.
22.30 "Часінка".
23.00 Навіны.
23.10 "Незвычайныя гісторыі". "Труп у пазыку".
23.30 "Трэцяя кнопка".
0.30 "Прэс-экспрэс". 0.40 "Пятроўка, 38".

Еўраспорт

9.30 Сноўбордынг. Кубак свету ФІС у Швецыі.
10.00 Бабслей. Кубак свету.
11.00 Горныя лыжы. Кубак свету.
12.00 Футбол. Кубак УЕФА.
14.00 "Мотаспорт", тэлечасопіс.
15.00, 20.00, 20.30 Тэніс. Чэмпіянат свету АТП у Гановеры.
18.30 Ралі. Чэмпіянат ФІА ў Вялікабрытаніі.
19.00 Горныя лыжы. Кубак свету ў ЗША.
22.30 Горныя лыжы. Кубак свету ў Канадзе.
23.30 Бокс. Міжнародныя спаборніцтвы.
0.00, 1.30 Бабслей. Кубак свету.
1.00 Экстрэмальны спорт.

АСТ

8.00 "Казка мядзведжага горада". 9-я серыя.
8.30 "Факт".
8.40 "Святы". Тэлесерыял (ЗША).
9.50 "Блізкае далёкае".
10.15 "Бусляня".
10.45 Эканоміка для ўсіх.
10.55 З XX у XXI стагоддзе. Народны артыст СССР М. Глузскі.
11.00 "Ноу-хау шоу". Выпуск 6-ы.
11.30 "Факт".
11.40 "Тарзан". Тэлесерыял.
12.35 "У коле сяброў". Азіза.
13.05 "Спорт кожны дзень".
13.30 "Толькі для жанчын".
14.00 "Артур і Квадратныя рыцары Круглага стала". 20-я серыя.
14.30 "Факт".
14.40 "Семнаццаць імгненняў вясны". 4-я серыя.
16.15 Эканоміка для ўсіх.
16.25 Навукова-папулярны цыкл "Крокі навукі".
16.55 З XX у XXI стагоддзе. Народны артыст СССР М. Глузскі.
17.00 "Бусляня".
17.30 "Факт".
17.40 "Тарзан". Тэлесерыял.
18.35 "У коле сяброў". Азіза.
19.05 "Толькі для жанчын".
19.30 "Блізкае далёкае".
20.00 "Кола агню". Тэлесерыял.
20.30 "Факт".
20.40 "Спорт кожны дзень".
21.05 "Ноу-хау шоу".
21.35 "Наш амерыканскі Бора". Маст. фільм.

Субота, 28 лістапада

Беларускае тэлебачанне

7.00 Добрай раніцы, Беларусь!
8.00 "Магчыма, яны звар'яцелі".
8.30 Кантынент.
8.45 Спажывецкая карзінка.
9.00 Навіны.
9.10 "Паехаў цягнік у Бульзібар". Маст. фільм.
10.15 Здароўе. Да Сусветнага дня прафілактыкі СНІДу.
10.40 Сутнасць.
11.15 Сталіца. Рэформа школьнай адукацыі: праблемы і рашэнні. Прамая лінія.
12.10 "Усё нармальна, мама!"
12.40 Вока. Пра рэкламу і не толькі...
13.00 "Хэмінгуэй". Фільм 2-і.
13.55 Пазнай сябе. "Дзелавая гутарка і перагаворы".
14.20 Тэлеспорт.
15.00 Навіны.
15.10 Тэлебом. "Беларуская песня". Частка 3-я.
16.05 Мультфільмы.
16.35 Вяршыня свету.
17.00 Да 200-годдзя з дня нараджэння Адама Міцкевіча. "Свята ў Навагрудку".
17.35 Ток-шоу "Гэта мая работа". Супрацоўнік прадпрыемства грамадскага харчавання.
18.10 "Вызваліце Вілі-3".
19.40 З дакладных крыніц.
20.05 Ток-шоу "Карамболь" з удзелам Мікалая Фаменкі.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.40 Э. Баркін у фантастычнай камедыі "Кара нябесная".
23.20 Беларускі хіт-парад.
23.35 Трэці тайм.
23.55 Грэка-рымская барацьба. Кубак "Трайпл".
0.40 Відзьма—нявідзьма.

ГРТ

7.00 "З жыцця начальніка крымінальнага вышуку". Псіхалагічны дэтэктыў.
8.45 Слова пастыра. Мітрапаліт Кірыл.
9.00 Навіны.
9.15 "Дамашняя бібліятэка".
9.30 "Паддашак братоў Пілотаў". Удзельнічае акцёр Міхаіл Баярскі.
10.00 "Ранішняя пошта" з Юрыем Нікалаевым.
10.35 "Каламбур".
11.10 "Смак".
11.30 "Музыка рускага жывапісу".
12.10 "Гадзюка". Па аднайменнаму апавяданню А. Талстога.
14.00 Навіны (з сурдаперакладам).
14.15 "Цывілізацыя".
14.45 "У свеце жывёл".
15.30 Мультфільмы "Чыпаліна", "Ну, пачакай!"
16.20 "Як гэта было". "Гібель Машэрава. 1980 год".
17.00 Навіны.
17.20 "Ералаш".
17.30 Надвор'е.
17.40 Сярэбраная серыя. "Золата Макены".
20.00 "Час".
20.50 "Сакрэтныя матэрыялы".
21.35 "Што? Дзе? Калі?"
22.55 Навіны.
23.10 Калекцыя Першага канала. "Неглыбокая магіла". Трылер.

Расія

7.00 Мультфільм "Апошняе паляванне".
7.15 Мультфільм "Крабат — вучань чарадзея".
8.30 Мультфільмы "Чароўны пярсцёнак", "Прамудры пячкур".
9.00 "Добрай раніцы, краіна!"
9.45 "Сто да аднаго". Тэлегульня.
10.30 "Каханне з першага погляду".
11.00 "Подыму д'Арт". Усё пра моду.
11.25 "Хатнія клопаты з Наталляй Варлей".
11.55 "Саламяны капялюш". 1-я серыя. Муз. камедыя.
13.00 "Весткі".
13.35 "Мар'ін гай". Ток-серыял.
14.05 "50х50: Буду зоркай!"
15.10 "Закон і парадак". Серыял.
16.00 "Бэзавы туман".
17.00 "Мая сям'я".
18.00 "Зоркі XXI стагоддзя".
19.00 "Весткі".
19.30 "Добры вечар".
20.10 Канцэрт Лаймы Вайкуле.
21.45 "Да пабачэння, дзетка". Маст. фільм.
23.15 Тыдзень Высокай моды ў Маскве.
23.30 "Гукавая дарожка".
0.20 Прагноз надвор'я.

Культура

9.10 "Чытаючы Біблію". Стары Запавет.
9.20 "Кніжная скарбніца".
9.35 "Музычны антракт".
9.45 "Пунсовы першацвет". Гістарычная прыгодніцкая драма.
11.20 Ток-шоу "Наўздагад".
11.45 "Адкуль музыка бярэцца?"
12.00 У. Шэкспір "Кароль Лір". Спектакль. 1-я частка.
13.30, 21.00 Навіны культуры.
13.45 "Кароль Лір". 2-я частка.
14.55 "Нобелеўскія лаўрэаты". А. Салжаніцын.
15.35 "Відавочнае — неверагоднае. Век XXI".
16.05 "Побач з Вялікім, насупраць Малога".
17.00 Навіны.
17.05 "2003".
17.10 А. Платонаў "Скрыпка". Чытае Я. Сцяблоў.
17.55 "Памінанне". Дак. фільм.
18.55 "Да 100-годдзя МХАТа. "Тайны партрэтнага фае".
19.20 "Цуд-казка".
19.35 "Бомба". Дак. фільм.
20.25 "Пераход". Інсталяцыя мастачкі Т. Назарэнка.
20.30 "Вакзал мары". Аўтарская праграма Ю. Башмета.
21.25 "Зоркі, якія не гаснуць". Эдзіт Піяф.
21.50 "Валянціна". Маст. фільм.

НТБ

7.00 Мультсерыял "Новыя прыгоды Бэтмена".
7.25 "Чалавек з ордэрам на кватэру". Кінакамедыя.
9.00 "Сёння".
9.15 "Крымінал".
9.35 "Зразумей мяне".
10.05 "Легенда аб згубленым горадзе".
10.35 "Асяроддзе". Экалагічная праграма.
11.00 "Сёння".
11.15 "Прафесія — рэпарцёр".
11.30 Катастрофы. "Выпадак у Ганії".
12.00 Хакей. "Крылы Саветаў" — "Спартак".
14.30 "Рускі век". Акцёр Міхаіл Баярскі.
15.00 "сёння".
15.15 "Яна напісала забойства" (ЗША).
17.00 Дог-шоу "Я і мой сабака".
17.30 "Герой дня без гальштука".
18.00 "Сёння".
18.40 Свет кіно. "Анжэліка і кароль".
20.30 "Усяго" з Віктарам Шандаровічам.
21.00 "Сёння".
21.40 "За двума зайцамі". Камедыя.
22.55 Фігурнае катанне. "Гран-пры Расіі НТБ-плюс".
23.40 "Пра гэта". Ток-шоу.

8-ы канал

15.00 Джойс Маер "Жыццё ў слове".
15.30 Музычная праграма.
16.00 Дак. фільм "Тарнада".
17.00 "Прададзены смех".
19.15 Мультфільм "Чароўны гарадок".
19.45 "Каханне і галубы".
21.15 "Вечарніца".
21.30 "Трукачы Галівуда".
22.00 "Канвой".

ТБ-6 Масква

7.00 Праграма перадач.
7.05 "Дарожны патруль".
7.15 ДЫСК-канал.
7.50 Мультфільм "Тараканішча".
8.10 Мультсерыял "Сярэбраны конь".
8.35 "Фліпер II". Серыял.
9.25 Мультсерыял "Альф".
9.55 "Загадкі чалавецтва".
11.00 "ЗК". Маленькае ранішняе шоу.
11.20 Тэлемагазін.
11.30 Ток-шоу "Акулы пяра".
12.25 Ток-шоу "Маё кіно".
14.05 Тэлемагазін.
14.20 Мультфільм "Казка пра вельмі высокага чалавека".
14.35 "Я сама". Ток-шоу. "Школа на даму".
15.40 "Хронікі маладога Індзіяны Джонса".
16.35 "Тэрыторыя ТБ 6". Праграма А. Паліткоўскага.
17.05 "Дарожны патруль".
17.20 "Прыступіць да ліквідацыі". Прыгодніцкі фільм.
19.55 "Скандалы тыдня".
20.25 "СВ шоу".
20.55 "Паладзіны. Сэрцы і даспехі". Маст. фільм.
22.50 "Дарожны патруль".
23.05 ТСН-6.
23.20 "Плейбой". "Незвычайныя саракагадовыя "Плейбоя".

ТБ Цэнтр

7.05 "Дашуткіны мінуткі".
7.10 Мультфільм "Так будзе добра!"
7.20 "Ням-ням".
7.30 "Музычная кухня".
7.45 "На каравул!"
8.15 "У аб'ектыве — жывёлы". Дак. серыял.
8.35 Прагноз надвор'я.
8.40 Мультфільм "Міця і мікробус".
8.50 "З моднай раніцай!"
9.00 "Экстрэмальная зона".
9.20 "Не маргай!"
9.35 Мультсерыял "Элвін і бурундучкі".
10.00 "Лэсі". Серыял.
10.25 "Падумаем разам".
10.55 Навіны.
11.10 Надвор'е на тыдзень.
11.15 "Бывайце, хлопчыкі!" Гераічная аповесць.
12.40 "Архітэктурная галерэя".
12.50 Мультфільм "Пеця і воўк".
13.10 "Футбол у дыялогах".
13.35 "Заставайцеся з намі!"
13.50 Мультсерыял для дарослых "Цар гары".
14.10 "Лунныя ночы". Канцэрт А. Апінай і М. Насырава.
15.35 "Полі". Серыял.
16.00 "Воблака 9".
16.45 Навіны.
17.00 "Кацярына Вялікая". Маст.-публіцыстычны фільм.
18.00 Баскетбол. Зборная Расіі — зборная Партугаліі.
18.45 "Чужыя юбілеі". Генадзь Хазанаў.
19.50 Навіны.
20.00 "Асобная папка".
20.40 Прагноз надвор'я.
20.45 "Выпадковы турыст". Меладрама.
22.55 "Слова і справа".
23.20 Стагоддзе вачамі Берталучы. "Пад покрывам нябёсаў".

Еўраспорт

9.30 Экстрэмальны спорт.
10.00, 12.30 Лыжны крос. Кубак свету.
11.00 Паўночныя лыжы. Кубак свету.
12.00, 22.45, 1.00 Бабслей. Кубак свету.
13.45, 19.00, 22.00 Горныя лыжы. Кубак свету.
14.15, 21.00 Горныя лыжы. Кубак свету ў Канадзе.
15.00, 20.00 Скачкі з трампліна. Кубак свету.
17.00, 18.00 Тэніс. Чэмпіянат свету ў Гановеры.
23.30 Картынг. "Эльф-Масцерс" у Парыжы-Берсі.
2.30 Бокс. Міжнародныя спаборніцтвы.

АСТ

8.00 Мультфільмы: "Лясная песня", "Казка пра чароўны гранат".
8.30 "Тыдзень шалёных" (Румынія). 1-я частка.
9.30 "І запальваем свечкі". О. Матушкіна.
9.45 "Алё, Расія!"
10.15 "Бусляня".
11.00 Тэлефорум.
11.30 Дак. фільм "Іван-да-Мар'я".
12.00 "Фантастычная гісторыя". Маст. фільм.
13.10 Мультфільмы: "Адчайны кот Васька", "Вася і дыназаўр".
13.30 Эстрадная праграма.
14.00 "Бусляня".
14.45 "На вуліцы Намёткіна. Проста канцэрт..."
15.40 "Сватанне гусара". Маст. фільм.
17.00 "Краіна "Фестываля". Да 50-годдзя Дзяржфільмафонду.
17.30 "Уверх па лесвіцы".
18.00 "Ваяж без сакваяжа".
18.15 "Тыдзень шалёных". 1-я частка.
19.05 "Непазнанае". Анамальныя з'явы і царква.
19.35 Спартыўная праграма.
20.00 "Куміры экрана". Вядучая К. Лучко.
20.30 "Факт".
20.40 "У прамым эфіры..."
20.50 "На вуліцы Намёткіна. Проста канцэрт...".
21.40 "Муж сабакі Баскервілей". Маст. фільм.
22.55 У нашай праграме ў снежні.

Нядзеля, 29 лістапада

Беларускае тэлебачанне

7.00 Добрай раніцы, Беларусь!
8.00 "Магчыма, яны звар'яцелі".
8.30 Зроблена ў Беларусі. "Слуцкая мэблевая фабрыка".
8.45 Спажывецкая карзінка.
9.00 Навіны.
9.10 "Я малюю".
9.25 "Вас выклікае Спартландыя".
10.15 Тураб'ектыў.
10.40 "Усё нармальна, мама!"
11.15 Арсенал.
11.40 Беларускі дом. "Спадчына".
12.10 "Пеўчае поле".
12.35 Алімп.
12.55 "Хэмінгуэй". Фільм 2-і. Частка 2-я.
13.55 Сяляне. Гродзенскі і Драгічынскі раёны.
14.20 Запрашаем на вячоркі. Асенняя вечарына на Любаншчыне.
15.00 Навіны.
15.15 Бон тон. Тэлечасопіс моды.
15.40 Па старонках фестывалю "Славянскі базар".
16.10 АРТ-клуб. Сустрэча з акцёрамі і рэжысёрамі Брэсцкага тэатра лялек.
16.45 Зорная ростань.
17.20 "Акно ў Парыж". Маст. фільм.
19.15 Тэленавігатар.
19.40 Калыханка.
20.00 Рэзананс.
21.05 Стадыён.
21.30 "Сінема". "Млечны шлях".
23.15 Закрыццё V Міжнароднага кінафестывалю краін СНД і Балтыі "Лістапад-98".
23.35 Прэм'ера песні.
23.50 Бархатны сезон.

ГРТ

7.00 "Непераможны". Прыгодніцкі фільм.
8.15 "Ералаш".
8.30 "Качыныя гісторыі".
9.00 Навіны.
9.15 "Бесталковыя нататкі" Дзмітрыя Крылова.
9.30 "Пакуль усе дома".
10.10 "Ранішняя зорка".
11.00 "Армейскі магазін".
11.30 "Іграй, гармонік любы!"
11.55 "Сялянскія ведамасці".
12.25 "Усе падарожжы каманды Кусто".
13.25 "Смехапанарама".
14.00 Навіны (з сурдаперакладам).
14.15 "Клуб падарожнікаў".
15.05 "Сімфанічныя тайны". Музычны серыял.
15.30 "Ціман і Пумба".
15.55 "Чып і Дэйл спяшаюцца на дапамогу".
16.25 "Ералаш".
16.55 Надвор'е.
17.05 Залатая серыя. "Службовы раман". 2 серыі.
20.00 "Час".
20.35 "Тэрмінатар". Фантастычны баявік.
22.30 "Футбольны агляд".
23.00 Навіны.
23.15 "Багз-3". Фантастычны серыял.

Расія

7.00 Мультфільмы.
7.30 "Служу Айчыне!"
7.55 Мультфільмы "Юбілей", "Ваенная тайна".
8.30 "Пошта РТР".
9.00 "Добрай раніцы, краіна!"
9.30 "Сам сабе рэжысёр".
10.00 "Аншлаг" прадстаўляе.
10.30 "Гарадок".
11.00 "Рускае лата".
11.40 "Свет кніг з Леанідам Кураўлёвым".
11.55 "Саламяны капялюш". 2-я серыя.
13.00 "Весткі".
13.30 "Федэрацыя".
14.10 "Парламенцкая гадзіна".
15.10 "Закон і парадак".
16.00 Дак. фільм "Натуральны адбор".
17.00 "Старая кватэра". Год 1979-ы.
18.10 "Зусім сакрэтна".
19.00 "Люстэрка".
20.00 Тыдзень Высокай моды ў Маскве.
22.00 "К-2" прадстаўляе: Андрэй Канчалоўскі ў праграме "Персона".
22.55 "Дзяжурная часць".
23.20 Кіназала "К-2". Памяці Жана Марэ. "Рюі Блаз".
0.55 Прагноз надвор'я.

Культура

9.10 "Чытаючы Біблію". Новы Запавет.
9.20 "Кансіліум".
9.45 "Тайна старой графіні".
10.15 "Фініст — ясны сокал". Фільм-казка.
11.30 "Беатрыкс — каралева галандцаў".
11.55 "Далёкаўсходны дзяржаўны марскі запаведнік".
12.20 Д. Пучыні. Опера "Багема" ў пастаноўцы тэатра "Ковент Гардэн". 1-ы і 2-і акты.
13.30, 21.00 Навіны культуры.
13.45 Опера "Багема". 3-і і 4-ы акты.
14.50 "Тэлесуфлёр".
15.05 "А мінулае здаецца сном", "Суд ідзе!". Дак. фільмы.
16.00 "Міжнародны агляд".
16.40 С. Рахманінаў. Сімфанічныя танцы.
17.00 Навіны.
17.05 "Пра фота".
17.30 "Мы — журналісты. Не страляйце!"
18.50 "Цуд-казка".
19.05 "Са сталі". Праграма А. Басілашвілі.
19.30 "Дзіцячы свет". Н. Будзёная.
20.00 "Быў дзень і час". Дак. фільм.
21.25 Спявае Нані Брэгвадзе.
21.45 Сусветная сінематэка. "Тры эпохі".
22.50 "Блеф-клуб". Гумарыстычная праграма.

НТБ

7.00 "Новыя прыгоды Бэтмена".
7.25 Мультфільм "Брыдкае качаня".
7.45 "За двума зайцамі". Маст. фільм.
9.00 "Сёння".
9.15 "Увесь Жванецкі".
9.45 "Вуснамі дзіцяці".
10.15 "Далёкае плаванне кіта". Дак. серыял.
10.45 "У запас".
11.00 "Сёння".
11.15 "Вялікія грошы".
11.40 "Свая гульня".
12.05 Мультфільм "Праметэй".
12.25 Фігурнае катанне. "Гран-пры Расіі НТБ-плюс". Паказальныя выступленні.
15.00 "Сёння".
15.15 "Ключы ад форта Баяр".
17.00 "Вынікі. Прадмова".
17.25 "Джэймс Бонд — агент 007". Шпіёнскі баявік.
19.45 "Лялькі".
20.00 "Вынікі".
21.00 "Яе звалі Нікіта". Серыял.
22.00 "Вынікі. Начная размова".
22.30 Апошні кінасеанс. "Інтымны дзённік". Лірыка-філасофская драма.

8-ы канал

15.00 Праграма з Рыкам Рэнерам.
15.30 Музычная праграма.
16.00 "Прыгоды Івокі". 2-я серыя.
18.00 Мультфільм "Чароўны гарадок".
18.45 Музычныя пародыі.
19.45 "Футбаліст".
21.15 "Вечарніца".
21.30 "Навіны "К-відэа".
22.00 "Не страляйце ў пасажыра".

ТБ-6 Масква

7.05 "Дарожны патруль".
7.15 ДЫСК-канал.
7.50 Мультфільм "Афрыканская казка".
8.10 Мультсерыял "Сярэбраны конь".
8.35 "Фліпер II". Серыял.
9.25 Мультсерыял "Альф".
9.55 Падарожжы "Белы дом".
11.00 "Шэсць навін тыдня".
11.25 "Пальчыкі абліжаш".
11.50 Тэлемагазін.
12.05 "Зрабі крок". Ток-шоу.
13.00 "Канон". Рэлігійная праграма.
13.30 Тэлемагазін.
13.40 "О.С.П.-Студыя". Гумарыстычная праграма.
14.35 "Мужчынскі клуб". Шоу Артура Крупеніна. "Сцервы".
15.25 "Любіш — глядзі".
15.40 "Хронікі маладога Індзіяны Джонса".
16.35 "Зоркі аб зорках".
17.05 "Дарожны патруль".
17.25 "Вы — сведка".
18.00 "Аглядальнік".
19.00 "Нябесныя піраты". Прыгодніцкая стужка.
21.00 "Спорт тыдня".
21.30 "Радыё хіт".
22.45 Начны сеанс. "Паспець успомніць". Трылер.

ТБ Цэнтр

7.05 "Дашуткіны мінуткі".
7.10 Мультфільм "Матч-рэванш".
7.30 "Пазмагайся з чэмпіёнам!"
7.50 "Мір вашаму дому".
8.15 "У аб'ектыве — жывёлы". Дак. серыял.
8.40 "Віншаванка".
8.45 "Добрыя кніжкі для дзяўчынкі і хлопчыка".
8.50 "Майстар-клас".
9.05 "Шчас заспяваю".
9.25 "Не міргай!"
9.35 "Элвін і бурундучкі".
10.00 "Лэсі". Серыял.
10.25 "Віртуальны свет".
10.55 Навіны.
11.10 Надвор'е на тыдзень.
11.15 "Жэня, Жэнечка і "Кацюша". Лірычная трагікамедыя.
12.50 Тэлегульня "Слабодка".
13.00 "21 кабінет".
13.25 "Кніжны свет".
13.40 Мультсерыял для дарослых "Цар Гары".
14.05 "Такі розны..." Міхаіл Баярскі.
15.25 "Размова па сутнасці".
15.50 "Полі". Серыял.
16.15 "Ах, анекдот, анекдот..."
16.55 Навіны.
17.05 "Заставайцеся з намі!"
17.15 "Целаахоўнік". Дэтэктыў.
19.00 "Дзень сёмы".
19.50 Прагноз надвор'я.
19.55 "Каліна чырвоная". Маст. фільм.
21.50 Кінаанонс.
21.55 "Мужчынскі інтарэс".
22.25 Навіны.
22.30 "Позняя вячэра".
22.45 "Пастскрыптум".
23.10 "Начное рандэву".
23.50 "Базар".
0.20 "Інтэрнет-кафэ".
0.45 "На вастры". Серыял.

Еўраспорт

9.30 Ралі. Чэмпіянат ФІА ў Вялікабрытаніі.
10.00, 12.30, 16.15 Лыжны крос. Кубак свету.
11.00, 21.00 Горныя лыжы. Кубак свету.
12.00 Бабслей. Кубак свету.
14.00, 15.30, 20.00 Скачкі з трампліна. Кубак свету.
15.00 Паўночныя лыжы. Кубак свету.
17.00 Картынг. "Эльф-Масцерс" у Парыжы-Берсі.
19.00 Бабслей. Кубак свету.
22.00 Тэніс. Чэмпіянат свету.
0.00 Суперкрос. Чэмпіянат свету.
1.30 Бокс. Міжнародныя спаборніцтвы.

АСТ

8.00 Мультфільм "Каменныя кветка".
8.30 "Тыдзень шалёных". 2-я частка.
9.30 "Зоркі музычнага кіно". Дэбі Рэйналдс.
9.45 "Блізкае далёкае".
10.15 "Бусляня".
11.00 "Музычнае жыццё". А. Хачатуран.
12.00 "Прыгоды рудога Майкла".
13.30 Музычная праграма.
14.00 "Бусляня".
14.45 "Тэлебачанне — любоў мая".
15.40 "Чужая жонка і муж пад ложкам". Маст. фільм.
17.00 Дзіцячы канцэрт.
17.30 "У гэтыя дні... шмат гадоў таму".
18.00 Я. Шыфрын: музыка ва мне.
18.15 "Тыдзень шалёных". 2-я частка.
19.05 "Відавочнае — неверагоднае. Стагоддзе XXI".
19.35 "Спорт на планеце".
20.00 "Залатыя галасы ў Расіі". Л. Шамчук.
20.30 "Факт".
20.40 "Пастфактум".
20.45 "Тэлебачанне — любоў мая".
21.35 "Калье Шарлоты". 1-я серыя.

"З кніг беларускіх"

Як паведамлялася ўжо ў "Культуры" за 3—9 кастрычніка, вядучы бібліятэкар аддзела беларускай літаратуры Нацыянальнай бібліятэкі Людміла Сільнова выказала жаданне весці ў газеце рубрыку "З кніг беларускіх". Тады ж і адбылася прэм'ера рубрыкі — друкаваннем артыкула "Экслібрыс Вацлава Ластоўскага".
Сёння прапануем увазе чытача чарговую публікацыю.

АЎТОГРАФ ЯЗЭПА ДРАЗДОВІЧА

Я. ДРАЗДОВІЧ.

НЯБЕСНЫЯ БЕГІ.

Працу маю гэту, — афярнапрацуючым дзеля навук — на добрае карыстаньне, а бацьком маім. — Нарцызу, што пры жыцьці сваім любіў гутаркі а планэтах і матцы Юзэфе, ад каторай ніраз даводзілася чуць: „Вучыся і пазнай Нябесныя бегі", — на сьветлую памятку ім, — заафяроўваю.

АЎТАР.

ЗЬМЕСТ:

I. Пазаатмосфэрная бронь зямной паверхні.
II. Кружнік Сатурна.

Дар аўтара для Карпарацыі „Скарынія". Я. Др.

ВІЛЬНЯ 13.11. *1931 г.*

Выданьне аўтара з уласнаручнымі яго лінарытамі.

Кніжныя фонды Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі дагэтуль з'яўляюцца крыніцай цікавых, рэдкіх знаходак. Адна з апошніх — унікальная навукова-папулярная брашура Язэпа Драздовіча "Нябесныя бегі" (Вільня, 1931) з дароўным аўтографам мастака Беларускай студэнцкай карпарацыі "Скарынія".

Язэп Драздовіч — незвычайная, рэдкая асоба ў гісторыі беларускай культуры; у пэўным сэнсе — сімвалічная, ключавая яе фігура. Выдатны мастак, этнограф, археолаг, пісьменнік і педагог, ён, як вядома, меў у сваёй душы найвялікшай моцы жаданне — спазнаць далёкі Сусвет, жыццё на іншых планетах, механіку і гармонію космасу. "Ёсць нейкая незразумелая для нас таямнічая сіла, якая кіруе гармоніяй руху нябесных цел", — пісаў ён. Гэтае жаданне, смелыя памкненні яскрава адлюстраваліся ў такіх серыях яго карцін, як "Жыццё на Марсе" (1931), "Жыццё на Сатурне" (1932), "Космас" (1940) і іншыя. У 1931 годзе мастак выдае кніжку "Нябесныя бегі", як ён пазначае, "з уласнаручнымі лінарытамі", у якой імкнецца вызначыць асаблівасці вярчэння Зямлі, паказаць дасканаласць суадносін абручоў Сатурна... Наогул, усю зіму з 1931 на 1932 год Драздовіч праводзіць за вывучэннем зорак і напісаннем працы "Гісторыя планет Сонечнай сістэмы". А рукапіс дасылае ў Мінск, у Акадэмію навук.

Як вядома з біяграфіі мастака, на пачатку 1930-х гг. Язэп Драздовіч часова быў беспрацоўным. Пакінуўшы працу настаўніка малявання, ён прыехаў у Вільню — беларускія Афіны, — дзе спрабаваў уладкавацца на працу, знайсці сталы заробак. Па рыпучай лесвіцы па вечарах уздымаўся ён на свой паддашак у прадмесці Вільні Ліпаўцы — "упадабанае дзеля ўзвышанага жыцця памяшканне". Вось як піша пра сваю "абсерваторыю" сам Драздовіч: "Тут я ўстрайваю сабе небаводную працоўню, у якой прынімаюся да выкрасаў аб стане нябесным і раблю аблічэнні, пішу, рысую, малюю небазнаўчага зместу абразы".

Даследчык жыцця і творчасці Язэпа Драздовіча Арсень Ліс у кнізе "Вечны вандроўнік" гаворыць аб станоўчым уплыве гэтай сітуацыі — процьма вольнага часу! — на творчасць унікальнага мастака. Цяпер Драздовіч часта наведваў Віленскую публічную бібліятэку, "спяшаўся... пад скляпенні, што ўражвалі ў юнацтве партрэтамі старажытных вучоных, нябеснай сферай, знакамі планет".

Цікава, што, як чытаем у аўтарскім прысвячэнні да брашуры "Нябесныя бегі", менавіта маці натхніла Драздовіча на вывучэнне законаў неба і Сусвету: "...матцы Юзэфе, ад каторай не раз даводзілася чуць: "Вучыся і спазнай Нябесныя бегі"..." У беларускіх вёсках дагэтуль можна пачуць, як старыя жанчыны звяртаюцца ў сваіх малітвах: "Царыца нябесная!..."

Мяркуючы па ўсім, у асобе мастака Язэпа Драздовіча мы маем прыклад творчай індывідуальнасці рэдкага, сапраўднага адраджэнскага тыпу — homo universalus (чалавека універсальнага), ідэал, які прапаноўвае нам кожны раз новая хваля культурнага руху пад сімвалічнай старажытнай назвай Адраджэнне. (І гэта не толькі хрэстаматыйная эпоха Адраджэння і Рэнесансу ў XIV—XVI стст). Прыклады герояў-адраджэнцаў — астраном Галілей, вандроўнік Магелан, мастак Леанарда да Вінчы (дарэчы Драздовіча называлі "беларускім Леанарда да Вінчы"), пісьменнік Сервантэс, выдавец і першадрукар Скарына... А таксама Пічэта, Ластоўскі (якому Багдановіч, па словах сучаснага нам паэта, "не ў Вільню — пісаў у Афіны... нясмелы ліст") і многія іншыя і ў іншыя, гэтаксама вызначальныя для асобнага чалавечага грамадства часы. За словам "Адраджэнне" — іншая ў адносінах да пануючай культурная традыцыя, заснаваная на веры ў пазнавальныя магчымасці чалавека, роўнасці полаў і павазе да жанчыны... Можна сказаць так: у Адраджэння — жаночы твар.

Сам тэкст аўтографа Язэпа Драздовіча выкананы адным з яго адметных почыркаў — са знакамітымі "завітушкамі" (як знакам бясконцасці, бясконцага развіцця) ля асобных літар і чытаецца так: "Дар аўтара для Карпарацыі "Скарынія". Я. Драздовіч (роспіс). <Вільня> 13.11. <1931>". На вокладцы і на тытульным аркушы стаіць пунсовай фарбай штамп гэтай карпарацыі.

Некалькі слоў пра "Скарынію". Мяркуючы па штампе, назва пісалася лацінскімі літарамі — "Scorinia", арганізацыя была заснавана ў 1931 г. групай былых сяброў Беларускага студэнцкага саюза, які складалі студэнты-беларусы Віленскага універсітэта ў 1920—39 гг. (друкаваны орган БСС — часопіс "Студэнцкая думка", а дэвіз — "Айчына і Навука"). У 1934 г., з-за адметных палітычных поглядаў яе сяброў, "Скарынія" была скасавана рэктарам універсітэта, а ў пачатку 1934 г. — зноў адноўлена ("адроджана"), цяпер ужо пад назвай "Беларускае студэнцкае таварыства імя Ф.Скарыны". Але гэта ўжо — зусім іншая, асобная гісторыя...

Людміла СІЛЬНОВА

"КНИГАТА СЕ ПОСВЕЩАВА..."

У мінулым нумары "Культуры" паведамлялася пра тое, як ушаноўваецца памяць, адзначаецца 50-годдзе з дня нараджэння нашай выдатнай паэтэсы Яўгеніі Янішчыц на яе роднай Піншчыне.

Далёкія Пінск ды Мінск ад сталіцы Балгарыі Сафіі. Але і там ведаюць і шануюць імя беларускай паэтэсы. Красамоўным сведчаннем гэтага з'яўляецца той факт, што якраз напярэдадні юбілею ў сафійскім выдавецтве "Панарама" выйшла ў свет кніга выбранай лірыкі Я.Янішчыц у перакладзе на балгарскую мову. Кніга называецца: "Твоято присъствие", гэта значыць "Твая прысутнасць". На зваротную старонку шмуцтытула вынесены словы: "Книгата се посвещава на 50-годишнината от рождения то на Явгения Янишчиц". Перакладаць, здаецца, не трэба.

Выданне задумана і ажыццёўлена па ініцыятыве даўніх сяброў Беларусі і беларускай літаратуры Найдана Вылчава і Стэфана Паптонева (першы выступае як перакладчык, другі — як рэдактар зборніка). Над перакладам працавалі таксама вядомыя балгарскія паэты Зоя Васільева, Хрыста Папоў і Янко Дзімаў.

Сваім роздумам над вершамі Я.Янішчыц дзеліцца ў пасляслоўі да кнігі знаўца беларускай літаратуры крытык Румяна Яўцімава. "Творы беларускай паэтэсы, — піша яна, — гэта адкрытыя лісты, у якіх выказваецца споведзь перад родным краем, боль за адчужанасць паміж людзьмі і трывога за будучыню". Вельмі дакладныя вызначэнні. Здалёку, на адлегласці, як кажуць, відней.

Трэба дадаць яшчэ, што кніга "Твая прысутнасць" любоўна і з густам выканана і ў сэнсе афармлення, графічнага дызайну. Тут і партрэт аўтаркі, і калаж на супервокладцы, і віньеткі на бачынах.

Што датычыцца неабходных для выдання сродкаў, то яны — як зазначана на тытуле, — знойдзены дзякуючы беларускаму пасольству ў Балгарыі і дзвюм балгарскім фірмам.

А.В.

P.S. 19 лістапада ў Доме дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі адбылася прэзентацыя кнігі "Твая прысутнасць". Пра жыццёвы і творчы шлях Яўгеніі Янішчыц, пра шырокае прызнанне яе лірычнага таленту як у Беларусі, так і за яе межамі гаварылі пісьменнікі, сябры таварыства "Беларусь—Балгарыя", студэнты-філолагі. Прагучалі вершы паэтэсы ў перакладзе на балгарскую мову.

З пошты "К"

ПЕРШАЕ ТАКОГА КШТАЛТУ!

Шмат гадоў чакаў цяпер ужо былы дырэктар Лідскай музвучэльні Мар'ян Баяровіч выхаду гэтай кнігі. І вось такая жаданая мара збылася. У маіх руках нотны зборнік "Беларускія народныя песні і танцы" ў апрацоўцы для баяна, акардэона і двухраднага храматычнага гармоніка. Кніга пабачыла свет у выдавецтве "Беларускі кнігазбор", якое выдае 200-томную "Залатую бібліятэку Беларусі".

Пра змест зборніка гаворыць яго назва. Якое багацце народных песень і танцаў сабраў і падрыхтаваў для выдання Мар'ян Баяровіч! Гэта папулярныя сярод нашага люду "На вуліцы мокра", "Кума, мая кумачка", "Бульба", "Мікіта" і, вядома ж, "Лявоніха". А таксама менш вядомыя, але не менш чуллівыя і мудрыя "На гарэ дубочак", "Замуж пайсці — трэба знаць", "Прыляцелі гусі", "Калыханка", "Салавейку маленькі", "Сваток", "А ў садзе рэчанька"... Радасць і гора, каханне і здрада, прыстойнасць і подласць, міласць да любай Айчыны ды туга па ёй у чужым краі шчымліва кранаюць душу чытача. Многія народныя мелодыі ў зборніку паўтараюцца, але яны выкананы рознымі аўтарамі і адрозніваюцца ступенню цяжкасці іх выканання. Напрыклад, вядомая песня "Чаму ж мне не пець" даецца ў апрацоўцы сямі выканаўцаў. Словам, выбірайце, музыкі, калі ласка, творы па гусце і радуйце імі ўдзячнага слухача. Дарэчы, складальнік незвычайнай кнігі выступіў і ў ролі аўтара: яму належыць "Фантазія на беларускую тэму".

Як адзначае ў прадмове да згаданага зборніка мастацтвазнаўца Элеанора Тумас, у нас багата апрацовак твораў для голасу ці хору. А вось апрацовак беларускіх народных песень для народных інструментаў няшмат. Тым больш каштоўным з'яўляецца падрыхтаванае М.Баяровічам выданне. Да месца падкрэсліць — першае такога кшталту ў Беларусі і ў краінах СНД.

Так, выхаду зборніка могуць парадавацца многія. І адзначыць поспех руплівуца беларускай культуры Мар'яна Баяровіча. А што Мар'ян Андрэевіч менавіта такі чалавек, сведчыць і наступны факт. У маладыя гады, яшчэ выкладчыкам Гродзенскай музычна-педагагічнай вучэльні, ён у час канікулаў выпраўляўся ў вандроўкі па розных раёнах Гродзеншчыны, дабіраўся ў самыя глухія вёскі і запісваў там народныя песні, слухаў іх у выкананні людзей розных пакаленняў. А ў вёсцы, як вядома, вечная праца, бясконцая занятасць. Асабліва летам. Ды юны Манюсь разам са сваімі сябрамі па вандроўках Лявонам Баразной, будучым мастаком, і Сяргеем Талочкам, збіральнікам беларускіх прыказак ды прымавак, знаходзіў у сялян разуменне.

На аснове тых экспедыцый Мар'ян Баяровіч падрыхтаваў яшчэ адно унікальнае выданне — кнігу "170 беларускіх народных песень Гродзеншчыны". Колькі гадоў таму я знаёміўся з вынікам амаль паўвекавой працы Мар'яна Андрэевіча. Па-першае, мяне ўразіла геаграфія фальклорных запісаў. Замасцяны, Куляшы, Матылі, вёскі з далёкага і глухога закутка (на памежжы з Літвой) былога Васілішкаўскага, зараз Шчучынскага раёна, а яшчэ з былога Радунскага, цяпер Воранаўскага раёна. І там малады руплівец запісваў у старажылаў у аўтэнтычным выглядзе словы і мелодыі беларускіх народных песень, як і на Ашмяншчыне, Смаргоншчыне, Астравеччыне і ў іншых месцах. І нават у некаторых вёсках колішняга Эйшышкаўскага раёна Літвы.

Няма патрэбы гаварыць ці пісаць многа слоў пра культурна-гістарычнае, ды і навуковае значэнне падрыхтаванага выдання. Агульнавядома, што не толькі носьбіты фальклору, а і вёскі, у якіх яны жылі, выміраюць і знікаюць з карты вобласці. Таму так важна захаваць для нашых нашчадкаў фальклорна-песенную спадчыну народа. Але як выдаць у наш нялепшы час кнігу з народнымі песнямі Гродзеншчыны? Некалі падтрымку складальніку унікальнага зборніка абяцалі ў Мінкультуры, Саюзе кампазітараў, Фондзе культуры... Але ўсё ўпіраецца ў нястачу грошай. Выдавецтва "Беларускі кнігазбор" (вялікі дзякуй яго кіраўнікам за згаданую кнігу) фінансавых магчымасцей для выдання яшчэ адной не мае.

Як жа знайсці выйсце? Магчыма, выданне можна ажыццявіць, калі разам аб'яднаць хай і невялікія сродкі раёнаў, на тэрыторыі якіх запісаны песні, прадпрыемстваў і ўстаноў розных форм уласнасці, ахвяраванні асобных грамадзянаў. Гэтая прапанова знайшла станоўчы водгук у грамадскасці. На жаль, на згаданую прапазіцыю пакуль не адрэагавалі ўладныя структуры памянёных раёнаў. Добра было б, каб каардынатарам у ажыццяўленні такой ідэі выступіла ўпраўленне культуры Гродзенскага аблвыканкама.

І апошняе. Кніга "170 беларускіх народных песень Гродзеншчыны" патрэбная не толькі музычным школам і вучэльням, установам культуры. Такі зборнік стаў бы цудоўным падарункам як для дэлегацый з іншых мясцін, што наведваюцца ў нашыя раёны, так і для асобных грамадзянаў. Прыгадаю такі факт. Некалькі гадоў таму варшаўскі літаратар Земавіт Фядэцкі, які перад вайной жыў на Лідчыне, выдаў у польскай сталіцы кнігу з тэкстамі і нотамі беларускіх народных песень, запісаных ім у вёсцы Феліскава. Выданне гэта завезлі ў Мінск і Гродна, і яно хутка знікла з паліц кнігарняў. Я тады купіў пару кніг З.Фядэцкага, як кажуць, пра запас. І ведаеце, каго ўзрадаваў імі як падарункамі? Беластоцкага журналіста Міхася Хмялеўскага, які завітаў да мяне мінулым летам, і сціплую сялянку-пенсіянерку з-пад Скрыбаўцаў, якая безвынікова з'ездзіла па кнігу з песнямі землякоў у Гродна.

Дык жа як не радавацца, што ў наш тлумны час добрая кніга і песня маюць цану!

Аляксандр ЖАЛКОЎСКІ
г.Ліда

ЁСЦЬ У МАКСІМА-КНІЖНІКА ПРАДАЎЖАЛЬНІКІ Ў ВАЎКАВЫСКУ

Улетку 1911 года Максім Багдановіч наведаў Беларусь. Тыя ўражанні ад гісторыі і культуры свайго народа спарадзілі ў Максіма-Кніжніка ў Яраслаўлі дзівосна-зіхатлівы цыкл "Старая Беларусь", які ў 1912 годзе знайшоў свой працяг у друку ў газеце "Наша ніва". Там быў і верш "Кніга", у якім паэт на вякі ўславіў горад Ваўкавыск.

І бачу я ў канцы няхітрую прыпіску,
Што "кнігу гэтую раб божы, дзяк Гапон,
Дзеля душы спісаў у месце Ваўкавыску
У рок сем тысяч сто васьмы з пачатку дзён".

А ўвосень 1998 года ў мае рукі трапіў найкаштоўны набытак "Ваўкавышчына: з гісторыі краю і лёсу людзей". З задавальненнем чытаў і перачытваў гэтую інтрыгуючую краязнаўчую кнігу, у якой на высокім прафесійным узроўні паказана багатая і каларытная гісторыя, культура і эканоміка горада Ваўкавыска і яго раёна, асабліва пазнавальныя старонкі па ахове помнікаў гісторыі і культуры. У кнізе 268 старонак, 45 матэрыялаў і пазнавальныя шматлікія фотадакументы, якія прадставілі вучоныя, даследчыкі і краязнаўцы з Гродна, Мінска, Ваўкавыска, Гожува Велькапольскага.

Навуковым рэдактарам і складальнікам кнігі "Ваўкавышчына: з гісторыі краю і лёсу людзей" з'явіўся беражлівы і руплівы вучоны з Гродна, прафесар І.Крэнь.

Выдаўцамі гэтай цікавай і адметнай гістарычнай і культурна-асветніцкай кнігі сталі Ваўкавыскі гарадскі і раённы выканаўчыя камітэты, Інстытут гісторыі НАН Беларусі, кафедра гісторыі Беларусі Гродзенскага дзяржаўнага універсітэта імя Я.Купалы, Гродзенскі абласны і Ваўкавыскі раённы Саветы Таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры.

Адказны за выпуск зборніка — Д.Аляшкевіч, якому мы выказваем сваю вялікую ўдзячнасць, бо папрацаваў ён шчыра і грунтоўна. Кніга складзена з вялікім розумам і ўменнем, бо, як бачна, акрамя агромністай працы над шматлікімі матэрыяламі і фотадакументамі, ёсць тут і дадатак А.Чарныш да хронікі Ваўкавыска, на вокладцы змешчаны з аднаго боку Шведская гара, з другога — карта раёна.

Так што, як бачна, ёсць знаходлівыя і руплівыя прадаўжальнікі "Кнігі" Максіма Багдановіча, якія стварылі дзівосны сучасны летапіс роднай і дарагой сэрцу кожнага беларуса Ваўкавышчыны.

Міхась МАЛІНОЎСКІ,
правадзейны член Геаграфічнага таварыства
Баранавічы

РАДЗІВІЛ І БЕТХОВЕН

Род Радзівілаў бярэ пачатак у XV стагоддзі і неўзабаве робіцца адным з самых значных у Вялікім княстве Літоўскім. Гэты род даў айчыне не толькі палітыкаў, военачальнікаў, прадстаўнікоў вышэйшага духавенства, але і цэлую плеяду дзеячаў культуры — асветнікаў, паэтаў, мастакоў, музыкантаў. Адным з прадстаўнікоў гэтага вялікага роду, якія найбольш яскрава выявілі сябе ў мастацкай творчасці, быў прамы нашчадак Мікалая Радзівіла Чорнага князь Антоній Генрык Радзівіл (1775—1833), ардынат Нясвіжскі і Алыцкі, заснавальнік берлінскай лініі Радзівілаў, кампазітар, мецэнат.

Князь Антоній нарадзіўся ў Вільні, атрымаў грунтоўную агульную і мастацкую адукацыю. Сямейная традыцыя далучэння да музыкі выявілася ў тым, што ўжо ў маладыя гады ён быў вядомы як добры віяланчэліст. У 1792 годзе Антоній Генрык Радзівіл едзе на вучобу ў Германію. Знаёмства з культурным жыццём Еўропы зрабіла дабратворны ўплыў на развіццё яго таленту кампазітара. Пасля паражэння паўстання пад кіраўніцтвам Тадэвуша Касцюшкі, па волі бацькоў і па сваім жаданні, Антоній Радзівіл вырашыў жыць не ў межах "расійскіх" тэрыторый былой Рэчы Паспалітай, а ў яе "прускай" частцы, таму ў 1794 годзе, адгукнуўшыся на запрашэнне прускага караля, князь прыязджае ў Берлін, дзе праз два гады бярэ шлюб са стрыечнай сястрой Фрыдрыха Вільгельма II Фрэдэрыкай Луізай Брандэнбургскай. Маладыя пасяліліся ў палацы, які ім падарыў бацька Антонія.

Салон Радзівілаў на Вільгельмштрасэ зрабіўся адным з цэнтраў артыстычнага жыцця Берліна. Як адзначалі сучаснікі князя, "кожныя два тыдні, а часам і часцей, там выконвалі квартэты Гайдна, Моцарта, Бетховена ды іншых майстроў. Сам князь у гэтых канцэртах іграў віяланчэльную партыю". Асабістае знаёмства і сяброўства звязвалі князя са шмат якімі славутымі асобамі музычнага свету. Антонію Радзівілу прысвячалі свае творы Бетховен ("Шатландскія песні" ор.108, Імянінная уверцюра ор. 115), Шапэн (Трыо g-moll ор. 8), Мендэльсон (фартэпіянны квартэт ор. 1), Шыманоўская ("Серэнада для віяланчэлі ў суправаджэнні фартэпіяна").

Антоній Радзівіл пакінуў пасля сябе каля трыццаці камерных твораў. Творчасць кампазітара прыйшлася на першую трэць XIX стагоддзя — час закату класіцызму, зараджэння сентыменталізму і, нарэшце, перамогі рамантызму, які стаўся вядучай мастацкай плынню. Усе гэтыя напрамкі выяўлены ў камернай вакальнай творчасці князя А.Радзівіла. Асаблівай увагі заслугоўваюць чатыры рамансы на вершы невядомых нямецкіх паэтаў. У выданні пазначаны як аўтар толькі А. Радзівіл. Ці не быў аўтарам вершаў сам кампазітар? Практыка таго часу сведчыць: калі аўтар музыкі і слоў быў адзін, у выданнях пазначаўся толькі аўтар музыкі. Несумненна, мы маем справу з вакальным цыклам для тэнара ў суправаджэнні гітары і віяланчэлі — і гэта ў тыя часы, калі цыклічнасць яшчэ не сталася вядучай у вакальных жанрах.

Самы буйны твор Антонія Радзівіла — опера "Фауст" на тэкст Іагана Вольфганга Гётэ. У 1808 годзе з друку выйшла першая частка "Фауста" Гётэ. Радзівіл адразу пачаў пісаць, дакладней, будаваць з тэксту "Фауста" лібрэта будучай оперы. Геніяльны паэт сам згадзіўся на супрацоўніцтва з кампазітарам у якасці лібрэтыста. Пра сваю сустрэчу з князем у Веймары ў 1814 годзе ён піша ў "Мемуарах" так: "Візіт князя Радзівіла абудзіў тугу, якую цяжка суцешыць; яго геніяльная парывістая кампазіцыя да "Фауста" дазволіла нам зарадзіць далёкую яшчэ надзею на пастаноўку гэтага незвычайнага твора ў тэатры". Надзея спраўдзілася. Пачынаючы з берлінскай прэм'еры 1835 года, опера многія дзесяцігоддзі з вялікім поспехам ішла ў тэатрах Германіі, Польшчы, Чэхіі, Англіі...

З прычыны свайго знатнага паходжання і становішча ў грамадстве князь абавязаны быў займацца палітыкай, а не музыкай. Гэта, магчыма, адзіная прычына, па якой ён пакінуў пасля сябе невялікую колькасць твораў. Тым не менш, у мастацтве князь Антоній Генрык Радзівіл дасягнуў такіх вяршынь, што ўжо пры жыцці стаўся даволі вядомым кампазітарам. Сведчанні пра гэта пакінулі І.В.Гётэ, К.Цэльтэр і К.Лёвэ, Ф.Шапэн і Р.Шуман, крыху пазней Ф.Ліст, У.Адоеўскі і многія іншыя прыхільнікі таленту аўтара першага опернага "Фауста". Дадзеная публікацыя спрабуе прасачыць стасункі паміж Радзівілам і Бетховенам.

Антоній Радзівіл.

... У траўні 1796 года Бетховен прыехаў у Берлін. Фердынанд Рыс — нямецкі піяніст, кампазітар, вучань і сябра Бетховена, выдаў у 1838 годзе ўспаміны пра свайго настаўніка, дзе пра той прыезд піша наступнае: "Некалькі разоў ён іграў пры двары (у караля Фрыдрыха Вільгельма II), дзе выканаў сярод іншых твораў дзве санаты для фартэпіяна і віяланчэлі (ор. 5), якія сачыніў для сябе і Дзюпора (першага каралеўскага віяланчэліста). Пры развітанні ён атрымаў залатую шкатулку, поўную луідораў". Паводле Рыса, Бетховен "у Берліне меў шматразовыя сустрэчы з Гумелем, пра якога гаварыў: ... яго ігра на фартэпіяна элегантная і прыемная, аднак яе нельга параўноўваць з ігрой прынца Луі Фердынанда. Апошняму ён зрабіў, як меркаваў, вялікі камплімент, калі сказаў, што прынц іграе зусім не па-каралеўску або княжацку, а як таленавіты піяніст".

Двойчы, 21-га і 28-га чэрвеня 1796 года, Бетховен выступаў з канцэртамі ў каралеўскай Берлінскай пеўчай акадэміі. У дзённіку Ф.Х.Фаша занатавана: "Спадар ван Бетховен імправізаваў на тэму фугі псалма 119 № 16 (Псалом быў перад гэтым спеты)". Бетховен: "... у Берліне я даў канцэрт. Я думаў здзейсніць штосьці сапраўднае і спадзяваўся на вялікі поспех, аднак... пасля найвышэйшага напружання майго натхнення не пачулася ані драбнейшых прыкметаў поспеху: загадка затым, аднак жа, вырашалася: берлінская публіка ўся вельмі тонка выхаваная і, каб заверыць мяне ў сваёй удзячнасці, махала мне вільготнымі ад замілавання насовачкамі. Для такога грубага энтузіяста, як я, гэта было зусім залішне. Я бачыў, што меў аўдыторыю рамантычную, але ніяк не мастацкую. А гэта не тое, чаго мы, мастакі, прагнем, мы патрабуем апладысментаў".

Варта адзначыць, што Бетховен выступаў менавіта там, дзе, няма сумневу, не мог не знаходзіцца ў тыя дні князь Радзівіл. Яшчэ за некалькі месяцаў да таго ён прыбыў у Берлін, каб ажаніцца з Фрэдэрыкай Луізай. Шлюб адбыўся 17 красавіка 1796 года. Таму, бясспрэчна, князь Антоній, як прыдворная асоба, прысутнічаў на канцэртах Бетховена, што адбыліся ў каралеўскім палацы, а як натура мастацкая не мог абмінуць увагаю ягоных выступленняў у Пеўчай акадэміі.

Абодва яны — і Бетховен, і Радзівіл, былі яшчэ вельмі маладымі людзьмі: Бетховену трошкі болей за 25 гадоў, князю толькі споўніўся 21 год. Абодва лічылі галоўнай справай жыцця служэнне музам, і кожны перакананы шмат здзейсніў на гэтым шляху. Абодва былі поўныя энергіі і аптымізму. Вядомая ж дэмакратычнасць адоранай асобы Антонія Радзівіла (што занатавана шматлікімі яго сучаснікамі) дае падставу меркаваць, што менавіта ў траўні—чэрвені 1796 года і адбылося асабістае знаёмства паміж ім і музычным геніем, талент якога не мог абмінуць увагі князя.

Але наступная сустрэча здзейснілася, хутчэй за ўсё, толькі праз 18 гадоў. Паміж 1796 і 1814 гадамі адбыліся падзеі (час напалеонаўскіх войнаў), што не толькі ўзварушылі еўрапейскі кантынент, але і істотна паўплывалі на лёс Радзівіла і Бетховена. Тое, што Напалеона не падтрымаў князь Антоній — цалкам зразумела. Адносіны ж Бетховена да Напалеона мяняліся неаднойчы.

Людвіг ван Бетховен каля 1800 года. Гравюра І. Нэйдля паводле партрэта Г. Штэйнхаўзера.

У 1802 годзе ён прыступіў да стварэння V сімфоніі. Травень 1804 года. З успамінаў Фердынанда Рыса: "Гэтая сімфонія была задумана ў сувязі з Банапартам, калі той быў яшчэ першым консулам. Бетховен цаніў яго выключна высока і параўноўваў з найвялікшымі рымскімі консуламі. Як я, так і іншыя яго блізкія сябры часта бачылі гэтую сімфонію перапісанай у партытуры ў яго на стале; наверсе, на тытульным аркушы, стаяла слова "Буонапартэ", а ўнізе "Луіджы ван Бетховен" і ні слова болей...

Я быў першы, хто прынёс яму паведамленне, што Банапарт аб'явіў сябе імператарам. Бетховен прыйшоў у лютасць і ўсклікнуў: "Гэты — таксама звычайны чалавек! Зараз ён будзе таптаць нагамі ўсе чалавечыя правы, кіравацца толькі сваім славалюбствам, ён будзе ставіць сябе вышэй за ўсіх іншых і зробіцца тыранам!" Бетховен падышоў да стала, схапіў тытульны аркуш, разарваў яго зверху данізу і кінуў на падлогу".

Дададзім, што ў 1824 г. Бетховен зменіць сваё стаўленне. "Напалеон? Раней я не цярпеў яго. Цяпер жа думаю зусім інакай", — скажа ён свайму вучню Карлу Чэрні.

Але на пачатку стагоддзя ні Радзівіл (па сваіх прычынах), ні Бетховен (па сваіх) не падтрымалі Напалеона. Наступствам гэтых дзеянняў для Радзівіла стала тое, што пасля смерці траюраднага брата Дамініка Гераніма, IX ардыната нясвіжскага (які падтрымаў Напалеона), згодна з указам цара Аляксандра I, нясвіжская ардынацыя ў 1813 годзе адышла ў спадчыну Антонію Генрыку Радзівілу — да таго часу ён быў валадаром толькі Алыцкай ардынацыі. Гэта дасумавала князю вялікія прыбыткі, ён стаў адным з багацейшых магнатаў Еўропы. Што ж да Бетховена, дык насуперак уласным перакананням, насуперак маральным перавагам, якіх ён трымаўся ўсё жыццё, ён, неспадзявана для сябе, атрымаў прыязнасць манархаў, што перамаглі Напалеона.

У канцы верасня 1814 года Вена чакала знаных гасцей, каб вырашыць далейшы лёс Еўропы — пачынаўся вядомы ў гісторыі Венскі кангрэс. У світе прускага караля туды прыязджае і Антоній Радзівіл. Дарэчы, яшчэ і дзеля таго, каб уладкаваць "польскае пытанне". Палітыкам князь быў незайздросным. Усё, чаго ён дамогся — заснавання марыянетачнага, у межах прускай дзяржавы, Вялікага княства Познаньскага, куды і быў прызначаны каралём сваім намеснікам.

Апрача палітычных кансультацый, паміж паседжаннямі кангрэсменам (каралям Вюртэмберга, Даніі, Прусіі, імператарам Расіі і Аўстрыі) была прапанавана культурная праграма. Распачалася яна 26 верасня выкананнем оперы Людвіга ван Бетховена "Фідэліо"! Так-так, оперу — найярчэйшую з жанру "оперы выратавання" — паказвалі тым, каго неўзабаве назвалі жандарамі Еўропы! З нагоды перамогі над Напалеонам Бетховен напісаў яшчэ і кантату "Слаўныя імгненні", якая таксама ўвайшла ў праграму адпачынку манархаў. 4 кастрычніка, у дзень імянінаў аўстрыйскага імператара Франца, зноў быў выкананы "Фідэліо".

З успамінаў Антона Шындлера — нямецкага дырыжора і музычнага крытыка, прыяцеля Бетховена: "Разумоўскі прадставіў яго (Бетховена) манархам, што знаходзіліся ў Вене, якія ў самых пахвальных выразах выказалі яму сваю павагу. Асабліва імкнулася ўзнагародзіць яго кампліментамі руская імператрыца. Прадстаўленне адбылося ў пакоях эрцгерцага Рудольфа, дзе Бетховена віншавалі і іншыя высокія персоны (сярод якіх, не памылімся, быў Антоній Радзівіл. — **В.С.**) ... Вялікі майстар... сказаў з вядомай гордасцю, што ён дазволіў высокапастаўленым асобам дагаджаць яму, і пры гэтым вельмі важнічаў".

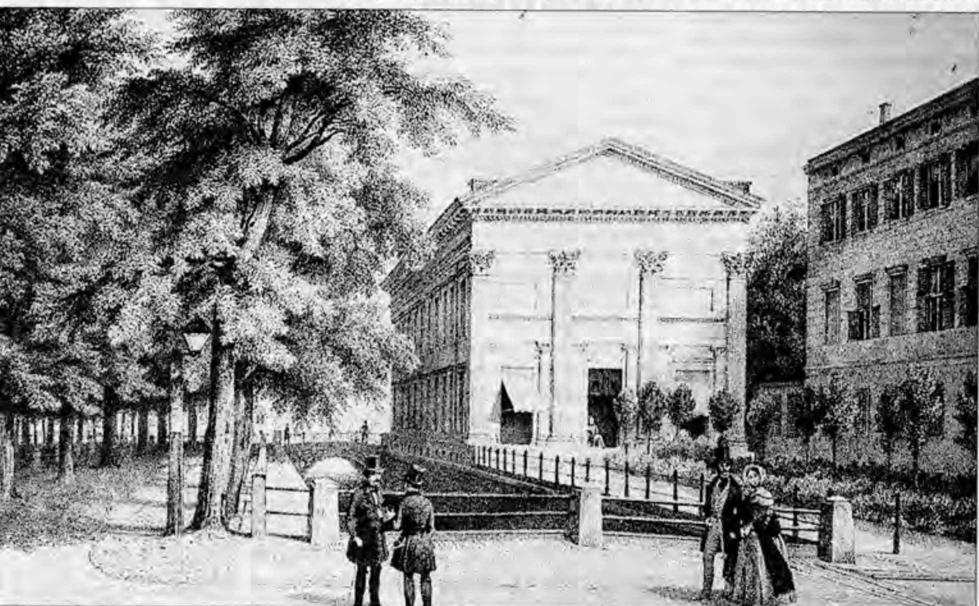
У канцы лістапада, па прызнанні кампазітара, "пасля шматлікіх інтрыгаў, ён дамогся даць акадэмію (аўтарскі канцэрт. — **В.С.**) і атрымаць ад прускага караля ўваходны ганарар у 10 дукатаў". Былі выкананы VII сімфонія, кантата "Слаўныя імгненні" і "Бітва пры Віторыі". Прысутнічалі абедзве імператрыцы, прускі кароль і шматлікія высокапастаўленыя асобы. Усе месцы былі занятыя.

У снежні 1814 года і ў лютым 1815-га ў Вене адбылася яшчэ адна прэм'ера. Там была выканана аднаактовая ідылія "Вялікі дзень у замку, альбо Сцэны трубадураў 1148 года". Музыка ідыліі належала розным кампазітарам — у тым ліку Сальеры. Адну з галоўных партый (Бландэля дэ Нэль), якая ўключала два вакальныя нумары, выканаў Антоній Радзівіл, які меў прыемны тэнар, ён жа напісаў музыку да абодвух нумароў. Менавіта падчас працы Венскага кангрэса Людвіг ван Бетховен прысвячае князю Антонію Генрыку Радзівілу "Імянінную уверцюру" (ор. 115).

... Прайшло колькі гадоў. Стан здароўя Бетховена рэзка пагоршыўся. З ліста Карла Фрыдрыха Цэльтэра (у той час рэктара Берлінскай пеўчай акадэміі) да Іагана Вольфганга Гётэ: "Пазаўчора ў Мёдлінгу я хацеў наведаць Бетховена. Ён жа збіраўся ў Вену, і, такім чынам, мы сустрэліся на вуліцы, выйшлі з карэтаў і абняліся ад усяго сэрца. Няшчасны такі ж добры, як і глухі, і я ледзьве мог устрымацца ад слёз". Пагаршаюцца і фінансавыя справы кампазітара. У 1822 годзе ён нават пазычыў у брата Іагана значную суму. Відаць, таму ў студзені 1823 года ён вырашыў не выдаваць свой новы твор — "Урачыстую месу" (D-dur), а прапанаваць знаным еўрапейскім дварам копіі партытуры коштам 50 дукатаў за паасобнік. Запрашэнні падпісацца на месу былі разасланы тады ж, у студзені...

Першы адказ прыйшоў з Берліна: з запытам, ці не жадае Бетховен замест 50 дукатаў атрымаць ордэн? Бетховен пажадаў дукаты. Ужо да сярэдзіны траўня па экземпляры месы заказалі каралі Саксонскі, Французскі, Дацкі, імператар Расійскі, княгіня Галіцына, таварыства св.Цэцыліі з Франкфурта. З Берліна ж паступілі адразу некалькі заказаў. Князь Антоній Радзівіл арганізаваў падпіску сярод блізкіх. У выніку Бетховен атрымаў заказы ад караля Прускага, вялікіх герцагаў Гесэнскага і Дармштацкага. Заказала асобнік і жонка князя Радзівіла Фрэдэрыка Луіза. Фінансавае становішча Бетховена, такім чынам, было папраўлена.

Віктар СКАРАБАГАТАЎ

Берлінская пеўчая акадэмія ў 1840 годзе.

Палемічныя нататкі

Парадоксы беларускай моўнай свядомасці

Мова мая беларуская —
Мой зямны рай...
Мова мая беларуская —
Пекла маё зямное
Алег Лойка

ПЕРАБОЛЬШВАННЕ АД БОЛЮ

Метафары паэта і прафесара-філолага Алега Лойкі, што прыведзены ў эпіграфе, уражваюць. За імі — моўная апантанасць беларускага нацыянальнага сумлення, для якога ў мове канцэнтруюцца сусвет і жыццё з усімі іх полюсамі — і пеклам, і раем. Чаму пекла? Чаму рай? Ці ў стане мова змяшчаць у сабе столькі? Ці на самой справе галоўнае для адраджэння — мова? Але Паэт вось гэтак адчуў, і адчуванне мацней за рацыю. На магчымыя пытанні Паэт зноў адкажа вершам ці лірычным эсэ, так што пытанні застануцца. Аднак нельга не бачыць, што ў плане надіндывідуальным гэта крызісныя метафары: за імі стаяць боль і роспач беларускага моўнага адраджэння.

ЦІ МАГЧЫМА НЕ ВАЛОДАЦЬ РОДНАЙ МОВАЙ?

Паводле перапісу 1989 г., насуперак, здавалася б, катастрафічнай русіфікаванасці, 80 працэнтаў з амаль што 8 мільёнаў беларусаў у БССР (а гэта 6,5 мільёнаў) назвалі сваёй роднай мовай беларускую. Інакш кажучы, мноства людзей не гавораць на той мове, якую лічаць роднай, але працягваюць называць яе роднай, бо імкнуцца не губляць сваю моўную адметнасць, і гэта насуперак сваёй уласнай моўнай практыцы. Гэта горкая супярэчнасць — называць мову роднай, але не карыстацца ёю, вельмі часта не валодаць ёю. Парадокс траўміруе беларускую свядомасць. Вось адкуль пачуццё віны: Прости нас, родная мова!, як аднойчы напісала "Знамя юности".

ЗАМЫКАЮЧЫЯ Ў "ПАРАДЗЕ СУВЕРЭНІТЭТАЎ"

Такія ж парадаксальныя адносіны жыхароў краіны да яе незалежнасці і да аб'яднання з Расіяй: беларусы і хочуць і не хочуць незалежнасці. У адным з сацыялагічных апытванняў (1996 г.) 1535 грамадзян Беларусі так адказвалі на зададзеныя запар два пытанні:

	Так	Не	Не адказалі
1. Ці хацелі б вы, каб Беларусь была незалежнай дзяржавай?	64,6 %	34,4 %	1,0%
2. Ці хацелі б вы, каб Беларусь і Расія аб'ядналіся ў адну дзяржаву?	62,5 %	32,0 %	5,5 %

Статыстыка сведчыць аб пашыранай схільнасці беларусаў да асіміляцыі — і ў СССР — СНД, і на эміграцыі (у параўнанні, у прыватнасці, з украінцамі). Беларусы больш адкрытыя да касмапалітычнай практыкі — прычым не столькі на словах, колькі на справе. Як адзначалі заходнія эксперты, у 60—70-я гады ў Беларусі было больш агульнаадукацыйных школ з выкладаннем часткі прадметаў на замежных мовах, чым у іншых саюзных рэспубліках (у разліку на душу насельніцтва). У вачах і бацькоў, і ўладаў гэта былі прэстыжныя школы, іх падтрымлівалі, у іх імкнуліся. Між тым, я ведаю, якую бурную дыскусію ў газетах і на тэлебачанні ў Славеніі выклікалі планы стварэння англійскіх школ: нацыянальная інтэлігенцыя абуралася, чаму гэта лепшая моладзь будзе ў англійскіх школах, а не ў славенскіх. У Беларусі ж аналагічныя пытанні не ўзнікалі.

Думаю, не выпадкова, што не ўкраінскі аўтар (напрыклад, з русіфікаванага Харкава) і не рускі (пры ўсёй "всемирной отзывчивости русской души"), але беларуская пісьменніца Святлана Алексіевіч у інтэрв'ю "Комсомольской правде" назвала сябе касмапалітам і тлумачыла гэта тым, што пасля Чарнобыля адчуваеш сваю роднасць не тое што з любым чалавекам, але з птушкай у лесе...

Часопіс "Советская этнография" ў 1988 годзе ў аглядзе лістоў чытачоў падаў некаторыя колькасныя паказчыкі, у тым ліку колькасць лістоў па моўных пытаннях, атрыманых з розных саюзных рэспублік. З Украіны лістоў пра мову было 24, з Беларусі — 1 (пры тым, што колькасць насельніцтва Украіны перавышае насельніцтва Беларусі толькі ў 5 разоў).

Невыпадкова, што Закон аб мовах у БССР, у параўнанні з законамі аб мовах у іншых саюзных рэспубліках, быў прыняты пазней за ўсіх (у студзені 1990 г., праз тры месяцы пасля ўкраінскага закону).

СЛОВАЦЭНТРЫЧНАСЦЬ СУПРАЦЬ МОЎНАЙ АБЫЯКАВАСЦІ

Гэтыя факты гавораць аб пэўнай абыякавасці беларусаў да моўных пытанняў, што тлумачыцца сялянскім недаверам да слоў. Менавіта сялянскім, бо ўвага да слова выхоўваецца ў грамадстве універсітэтамі. Разумеючы гэтую ролю вышэйшай адукацыі, царызм якраз універсітэты ды ліцэі на Беларусі і вынішчаў.

Адзін польскі аўтар пісаў, што палякі ўспрымаюць беларусаў як людзей не проста не гаваркіх, стрыманых, нешматслоўных, а занадта маўклівых. Канешне, раўнадушнасць да слова ідзе не на карысць паэзіі, філалагічнай культуры і нацыянальнай свядомасці грамадства. Але ёсць тут і станоўчы бок, карысны для жыцця: абыякавасць да любой ідэалогіі. Беларусы, дзякуй Богу, слаба вераць любым словам. Задоўга да Маякоўскага яны адчувалі: *Мало ли что в книжке можно намолоть*. Думаю, што ў Беларусі за ўсе савецкія гады ніколі не было фанатыкаў ідэі камунізму. Вядома, былі людзі, якія няблага ўладкаваліся пры саветах, але гэта зусім не ідэйныя барацьбіты за камунізм. Для беларусаў не характэрныя людзі, апантаныя наогул хоць якой ідэяй.

Адно з наступстваў: масавая беларуская свядомасць, у адрозненне ад рускай, не з'яўляецца літаратурацэнтрычнай. У рускіх ёсць прымаўка, і не адна, у якой адбілася ў чымсьці іх мастацкая, словацэнтрычная ментальнасць: *Ради красного словца не пожалеет и отца*. У беларусаў, наадварот, ёсць прымаўка, сэнс якой — у адштурхоўванні ад усялякай нецвярозасці, у тым ліку ад нецвярозасці *красного словца* ці багемы: *Шынкар любіць п'яніцу, аднак сваю дачку за яго не аддасць*.

Іншая справа, аднак, элітарная свядомасць. Насуперак нацыянальна-моўнай апатыі "сярэднестатыстычных" беларусаў, насуперак іх моўнаму канфармізму, беларуская эліта звышсловацэнтрычная (і гэта супярэчнасць ёсць адным агульным парадоксам стаўлення народа да мовы). Парадокс тут яшчэ ў тым, што словацэнтрычнасць беларускай эліты развілася пад уплывам рускай культуры, бо, як вядома, *Поэт в России больше чем поэт*. У той жа час беларуская элітарная свядомасць імкнецца што ёсць сілы адштурхнуцца ад асімілятараў і асабліва ад рускай мовы.

У ПОШУКАХ НОВЫХ АБРАЗОЎ

Элітарная нацыянальная свядомасць перабольшвае ролю мовы ў грамадстве, яе сэнсавыя і этнаахоўныя магчымасці. Мову атаясамліваюць з найважнейшымі феноменамі быцця і духу — з народам, з яго жыццём, душой, лёсам, гісторыяй, культурай, свабодай, шчасцем, будучыняй... (падкрэсліваю: не **звязваюць**, а **атаясамліваюць**). Неўжыванне мовы збліжаюць з фізічнай смерцю яе носьбітаў. Вось характэрны загаловак аднаго з артыкулаў Сяргея Навумчыка: "Нашчадкі не даруюць усім нам, калі на пачатку новага тысячагоддзя будзе знішчаны беларускі народ". Па-першае, з пункта гледжання логікі, якія ж там "нашчадкі", калі народ "знішчаны"? Па-другое, у артыкуле гаворыцца ўсё ж не пра генацыд, а пра дзяржаўную палітыку у дачыненні да беларускай мовы. Лёгка ўявіць, як чытач, мяркуючы па загалоўку, настроіўся быў на матэрыял аб новых чарнобылях ці немінучай эпідэміі, але, уцяміўшы, што гаворка ідзе пра мову, хмыкне: вечна яны перабольшваюць...

Часам бачна сакралізацыя або фетышызацыя мовы. Цытую Андрэя Каўчука: "Пачуцьцё мовы сёньня — гэта пачуцьцё Бога — пачуцьцё сябе — пачуцьцё сваёй мэты — пачуцьцё сэнсу стагодзьдзя і тысячагодзьдзя" ("Наша ніва", 1998, 10). Параўнайце таксама ў Павала Севярынца: *сьвяты мяккі знак беларускага напісаньня*.

Такой жа вялізнай бачыцца роля беларускай мовы ў асабістых лёсах яе абаронцаў. Зноў цытую Андрэя Каўчука: "Мы — носьбіты мовы, а ўсё астатняе — прыкладаецца, калі чалавек досыць разумны, каб стаць багатым. [...] Маршрут вядомы: трэба спачатку ў дасканаласьці вывучыць мову, каб пасьля таксама вывучыць сябе, а пасьля — сьвет. Бліскуча авалодаць ёю, а пасьля сабою, каб кіраваць сьветам. Тады спраўдзіцца старая беларуская масонская казка пра Івана ўдовінага сына".

АБАРАНЯЮЧЫ, НЕ ПАЗБАЎЛЯЦЬ НАДЗЕІ

Адна справа — рамантычныя вобразы і перабольшванні ў паэтаў, іншая — у палітыкаў і гісторыкаў. Ад палітыкаў чакаем цвярозасці, аналізу, разумення прыярытэтаў. Таму лічу, мякка кажучы, неасцярожнымі сцвярджэнні пэўных дзеячаў, што без адраджэння мовы немагчымыя ні нацыя, ні суверэнная дзяржава. Сцвярджаць: "выжывем толькі з роднай мовай", ці "без адраджэння мовы няма суверэннай дзяржавы", ці "без беларускай мовы няма Беларусі", — гэта значыць адбіраць у народа перспектывы на будучыню, на незалежнасць.

Памылкова атаясамліваць **толькі** мову з незалежнасцю, з адраджэннем суверэннай дзяржавы. Засяроджанасць нацыянальнага руху на мове ў першую чаргу і пераважна на мове толькі замінае руху, звужае яго да гурткоў і вечарын. Нагадаю, што Таварыства беларускай мовы было створана ў чэрвені 1989 г. не толькі з дазволу ЦК КПБ, але і ледзь не па ягонай ініцыятыве. Створана ў процівагу сапраўднай палітычнай барацьбе за незалежнасць Беларусі — каб адвесці пару і заняць усіх энтузіястаў працай абсалютна бяспечнай для ўладаў, нават карыснай (бо ў перспектыве ТБМ магло б пераўтварыцца ў аналаг прапагандысцкіх арганізацый накшталт "Знание". Да таго ж ва ўмовах БССР — гэты занятак абяцаў быць бясконцым, практычна з неабмежаванай колькасцю кіруючых, а значыць і паслухмяных супрацоўнікаў, — як будаваць камунізм або насіць ваду ў рэшаце.

І яшчэ адзін негатыўны матыў: папракаем бясконца беларусаў у бяспамяцтве. Ці ёсць сэнс культываваць у людзях комплекс віны перад мовай, нарэшце, комплекс непаўнавартасці, комплекс няўдзячнага сына, ці Івана, што не памятае радства?

МОЛАДА-ЗЕЛЕНА: ІНТЭЛЕКТУАЛЬНАЯ І АДУКАЦЫЙНАЯ НЕДАРОСЛАСЦЬ

Вядома, гэта следства вузасці, камернасці і рамантызму руху. Зразумела, што "недарослаcць" бачная не ва ўсіх запар тэкстах, але ж бачная.

Вось філолаг, кандыдат навук, у пошуках станоўчых узораў для беларускага адраджэння, звяртаецца да лёсу чэшскай мовы і піша (у ЛіМе), што засілле нямецкай мовы ў Чэхіі было такім моцным, што толькі ў нямногіх і глухіх вёсках старыя людзі яшчэ ўмелі гаварыць па-чэшску. Але ж такога не было: ніколі нямецкая мова не панавала ў чэшскіх сялян... Вось Вінцук Вячорка атаясамлівае арфаграфію і мову і, замест таго, каб вітаць і кансалідаваць усіх, хто звяртаецца да беларускай мовы, сее сварку... Вось Святлана Багданкевіч сцвярджае, што родная мова наследуецца **генетычна** (!): "Толькі мова гэтай зямлі, закладзеная ў генах, здольная сфарміраваць паўнавартасную асобу, сапраўднага грамадзяніна, а таксама дапамагчы раскрыцца ўсім здольнасцям і патэнцыям дзіцяці" (ЛіМ, 1998, 24 ліпеня). І гэта ж не вершы, не паэтычныя перабольшванні: такі ўзровень агульнагуманітарнай дасведчанасці аўтара... А ці дабавяць пашаны руху сцвярджэнні Сяргея Язерскага, што розныя ўнутраныя формы бел. *адукацыя* і рус. *образование* абумоўліваюць розныя "канцэпцыі адукацыі ў беларускім і расейскім менталітэтах": бел. *адукацыя* — "ад лацінскага кораня *duco* — весці за сабою", у той час як рус. *образование* — "з гнязда, дзе ёсць словы вырезать, обрезать (лішніцу, тое, што перавышае запланаваную норму)" (ЛіМ, 1994, 23 верасня).

Рамантычныя аўтары не хочуць глядзець праўдзе ў вочы і таму схільныя прымаць жаданае за сапраўднае. Працытую з эсэ Зміцера Бартосіка: "Як імкліва нас пакідае Расея!.. Для сёньняшніх тынэйджэраў гэта краіна не Высоцкага і Таркоўскага, а хутчэй — краіна без куміраў. Менавіта ад гэтае пустаты расейская мова стала ў нас моваю таннае папсы, а беларуская яшчэ не стала моваю рок-н-ролу й высокай моды. А часу застаецца ня так і шмат" ("Наша ніва", 1997, 25 жніўня).

МОЎНЫ ВЫКЛІК: АД БОЛЮ ДА БОЮ

Нацыянальна ангажаваная эліта не проста гаворыць па-беларуску: яна змагаецца за мову. Барацьба патрабуе мужнасці і ахвярнасці, але яна напаўняе жыццё сэнсам і творчасцю. Алесь Гібок-Гібкоўскі, параўноўваючы беларускасць з *крыжам і крыламі* (эсэ "Крыж і крылы", ЛіМ, 1998, 3 ліпеня), піша: "Стан перманентай барацьбы застаецца на сённяшні дзень нашым самым звыклым станам. Па шчырасці, іншага мы сабе і не ўяўляем".

Беларускае літаратурнае неафіцыйнае маўленне ў горадзе — гэта элітарнае маўленне. Пераход на мову за межамі сваёй групы ёсць у пэўнай ступені выклікам і дэманстрацыяй сваёй асобнасці (асабліва ў людзей да 30—40 гадоў). Гэты пераход звычайна патрабуе намаганняў, рашучасці. Лірычны герой Зм.Бартосіка прызнаецца, што *на мове* ён наважваецца гаварыць толькі ў асаблівым настроі і нават асаблівай вопратцы: "Асабіста я ня стану гаварыць на "бел", знаходзячыся ў "нябелым" настроі, ці нават маючы нейкую хібу ў адзеньні. Каб нішто не дапамагло асацыяваць маю мову зь якім-кольвек убоствам" ("Наша ніва", 1997, 25 жніўня).

Для часткі элітарных тэкстаў характэрна атмасфера дыскрымінаванага адзіноцтва, псіхалогія людзей, няўпэўненых у сабе: "Цяжка пазбыцца адчування жывога экспанату ў заапарку "Беларусь", экзатычнага калекцыйнага жука на шпільцы [Далей аўтар цытуе словы, якімі выпадковы суразмоўца рэагаваў на яго беларускае маўленне:] "Вы так красіва размаўляеце! Па рабоце ілі как?" — вось адна з рэплік, якую носьбітам мовы часта даводзіцца чуць" ("Наша ніва", 1998, 10).

Адваротны бок няўпэўненасці — агрэсіўнасць: *ць нясіце, як меч* (Зміцер Цехановіч). Але апантанасць пасуе толькі што паэтам і вынаходнікам, аднак супраць нацыянальнай абыякавасці і апатыі апантанасць — ненадзейныя лекі. Зноў узгадваюцца словы Сакрата Яновіча: *стомленыя ад сваёй беларускасці*.

МОЛАДА-ЗЕЛЕНА: СКАНДАЛІСТЫ СУПРАЦЬ ПАМЯРКОЎНЫХ

Псіхалагічная канфрантацыя з рускамоўнай большасцю нярэдка выклікае ў герояў эсэ імкненне да скандалу, бойкі, інакш кажучы, да некаторай фізічнай рэалізацыі свайго моўнага выкліку: "Патрэбен такі стыль, каб белых людзей пазнавалі адразу. Каб не пасьпявалі мы адкрыць рот, а яны ўжо ведалі, якою моваю зь імі будуць мовіць. А зь першымі нашымі словамі пасьпявалі закрыць свае раты. Маючы пэрспектыву атрымаць "дапамогу", якую практыкуе адзін мой знаёмы — дае поўху" (Наша ніва, 1997, 25 жніўня). Словы супраціву гучаць у шмат якіх тэкстах маладой эліты: "...Эх і запалім мы некалі нашага суседа з чатырох вуглоў! А фортку адчынім, каб кісларод паступаў!" ("Наша ніва", 1998, 15). Матыў палення стаў скразным у таленавітай лірычнай антыутопіі Павала Севярынца "Паленьне" (Наша ніва, 1998, 17).

У антыутопіі Севярынца можна бачыць яшчэ адну крыніцу агрэсіўных матываў элітарнай свядомасці: не толькі ад няўпэўненасці і інтравертнасці руху, не толькі як хваравітая рэакцыя на абыякавасць і моўны канфармізм большасці, але яшчэ і як ваяўнічае адштурхоўванне ад прыцягальнай рускай літаратуры, — адваротны бок таго рускага па паходжанні словацэнтрызму, аб якім ішла гаворка вышэй.

ПРЫЯРЫТЭТЫ ЖЫЦЦЯ

Калі Васіль Быкаў гаворыць: "Нацыя без мовы — гэта не нацыя" ("Наша ніва", 1998, 14), дык ён ідзе, на мой погляд, за рамантыкамі. Аднак нацыі без сваёй "адной" і "асобнай" мовы існуюць (толькі ў Еўропе — аўстрыйская, ірландская, швейцарская, бельгійская баснійская, чарнагорская ды іншыя). Нацыі не існуюць без незалежнасці — без хаця б мінімальнай аўтаноміі, без сваёй арганізацыі свайго жыцця (як курды). Беларусь мае суверэнітэт. Які б ён ні быў "папяровы", ён ёсць і, мяркуючы па ўсім, захаваецца — з прычын эканамічных і палітычных выгад быць асобнай дзяржавай; з прычын яшчэ больш важкіх жыццёвых выгад: вось ужо сем гадоў, як хлопцы з Беларусі не трапляюць у войска за межамі сваёй краіны, не гінуць у чарговых для Імперыі гарачых кропках ці яе пагранатрадах. І менавіта з незалежнасцю звязана будучыня нацыянальна-культурнай самастойнасці народа Беларусі, у тым ліку і беларускай мовы.

Ніна МЯЧКОЎСКАЯ,
доктар філалагічных навук,
прафесар кафедры
тэарэтычнага і славянскага
мовазнаўства БДУ.

ЯН ТАПАРОЎСКІ

СПРАВА АБ ЗАБОЙСТВЕ ІЕГУДЫ ПЭНА

Версія

(Працяг. Пачатак у "Культуры" ад 10.10.98 г., № 39.)

КАМЕНТАРЫЙ СПЕЦЫЯЛІСТА

Леанід Словін — маёр міліцыі ў адстаўцы, стаж службы ў міліцыі — больш за 26 гадоў, былы начальнік крымінальнага вышуку г.Кастрамы, былы намеснік начальніка аддзялення крымінальнага вышуку Маскоўскага Упраўлення транспартнай міліцыі:

"Абвінаваўчае заключэнне — гэта самы важны дакумент, які следства перадае ў суд. Гэты дакумент важны і для абвінавачанага. У гэтым дакуменце — усе доказы, якія сабраны супраць абвінавачанага.

З абвінаваўчым заключэннем звязаны пэўныя правілы: калі дакумент своечасова — да суда — не перададзены абвінавачанаму, то не можа быць і суда.

З дакумента можна зрабіць вывад аб версіі абвінавачання: вырашаўся лёс маёмасці састарэлага і адзінокага мастака, які не даваў спаць яго сваякам — сям'і Файнштэйн. Гэта не новая праблема, існуе яна ў Расіі і сёння: калі нейкая сям'я ў сваяцтве з адзінокім і пажылым чалавекам, дык зусім лагічна, што яны абмяркоўваюць або вырашаюць пытанне, як быць у гэтым выпадку з яго маёмасцю, з кватэрай, каб яна не дасталася дзяржаве. Але з дакумента відаць, што гэта праблема хвалявала не толькі сям'ю Файнштэйн, але самога Пэна. Калі паглядзець уважліва на абвінаваўчае заключэнне, то ёсць падставы лічыць, што Пэн быў згодны з тым, каб яго маёмасць была перададзена Файнштэйнам (напрыклад, праз жаніцьбу з Нехай), але менавіта Неха не згаджалася выйсці за яго замуж. Значыць, размова ішла аб атрыманні ў спадчыну маёмасці Пэна пасля яго смерці. (Тут да месца пытанне: навошта ж Несі трэба было забіваць Пэна, калі "завалодаць" яго маёмасцю і кватэрай можна было адным росчыркам пяра — аформіць паперу ў загсе?! — ***Я.Т.****) Размовы паміж сваякамі пра тое, каму дастанецца маёмасць, — абсалютна легальныя і законныя. Але далей версія следчых робіць нейкі дзіўны паварот. Калі раней размова ішла аб атрыманні маёмасці Пэна пасля яго смерці, то цяпер следчы піша, што сям'я Файнштэйн раптам пачынае цікавіцца, як завалодаць грашамі Пэна пры яго жыцці, гэта значыць, адняць іх яшчэ ДА яго смерці. Следства падае справу так, нібыта толькі забойства мастака дае магчымасць атрымаць гэтую маёмасць. Але мы ведаем (з таго ж абвінаваўчага заключэння), што быў і іншы спосаб — жаніцьба. І ад гэтага спосабу якраз адмаўляўся не Пэн, а Неха!*

У абвінаваўчым заключэнні няма ні слова пра асобу забітага. Мы нават не ведаем, які яго ўзрост, хто яшчэ знаходзіцца з ім у сваяцтве.

Варта ўлічваць, што раз грошы Пэна можна было атрымаць і па завяшчанні (раз Лея прапаноўвала яму ажаніцца з Нехай і ён быў не супраць), то Пэн мог усё Несі і завяшчаць — вынік для сям'і Файнштэйн быў бы адным і тым жа. Я не ведаю, чаму следчы гэты варыянт зусім не даследуе. Але, як я думаю, менавіта з гэтай прычыны ён не гаворыць нам ні пра асобу Пэна, ні пра яго нашчадкаў, якія маглі быць у мастака, а падае справу так, што завалодаць маёмасцю можна было, толькі забіўшы Пэна. (Узнікае новае пытанне: калі ў сям'і Файнштэйн ведалі, што Пэн завяшчаў усе свае карціны дзяржаве і што тыя ўжо перапісаныя, то яны выдатна разумелі, што, забіўшы мастака, усё адно маёмасцю не завалодаеш, значыць, матыў забойства, пра

Неха Файнштэйн.

які піша следчы, не вытрымлівае крытыкі! — ***Я.Т.****).*

Я згодны з тымі, хто лічыць, што калі справа фальсіфікуецца, то заўсёды выкарыстоўваецца нейкі факт, які на самой справе мае месца. Але ён атрымоўвае іншую інтэрпрэтацыю. У прыватнасці, я мяркую, што гаворка пра тое, як пасля смерці Пэна атрымаць яго маёмасць, магла ўзнікнуць у сям'і Файнштэйн, але гэтай гаворцы следчы ў абвінаваўчым заключэнні надаў крымінальны характар.

Пасля паведамлення аб гэтых размовах у сям'і складальнік абвінаваўчага заключэння паведамляе ўжо пра планы сям'і Файнштэйн наконт неадкладнага абрабавання Пэна. Але гэта юрыдычна непісьменна, бо (са слоў следчага) відаць, што размова ідзе не пра абрабаванне, а пра крадзяжы, гэта значыць тайныя раскраданні.

Цікава і тое, як узнікае першы раз у гэтым дакуменце слова "забойства". Слова "забойства" ідзе пасля слова "абрабаванне" — выпадкова і без усялякай сувязі з папярэднім. Калі ўважліва глядзець тэкст, то мы бачым, што "забойства" ўзнікае раптам,хаця да гэтага размова ішла толькі пра абрабаванне. Дарэчы, тое, што следчы называе "абрабаваннем", на самой справе ёсць разбойны напад, але следчы чамусьці не адрозніваe адно дзеянне ад другога. Уражвае убогі, дужа непаўнацэнны стыль абвінаваўчага заключэння, адна чвэрць якога — гэта кавалкі, цытаты з пратакола агляду, прычым перанесеныя ў тэкст заключэння зусім механічна.

І. Пэн. "Сляпы са скрыпкай".

Гэтыя кавалкі і ў пратаколе былі вельмі дрэнна напісаны, а цяпер, будучы ўстаўленымі ў абвінаваўчае заключэнне, яны абсалютна нічога не праясняюць і, самае галоўнае, — не праясняюць версіі следства. Яны толькі ствараюць нейкую бачнасць абгрунтаванасці абвінаваўчага заключэння, у якім — і гэта самае важнае — поўнасцю адсутнічаюць ДОКАЗЫ, якія мае следства. Доказамі ж тут з'яўляюцца ўласныя прызнанні абвінавачаных (ад якіх яны самі ж адмовіліся) і абгаворы аднаго абвінавачанага другім. І ніякіх іншых доказаў у гэтым дакуменце няма. Следства па гэтай справе можа служыць бліскучай ілюстрацыяй абсурднасці тэорыі Вышынскага "аб прызнанні як царыцы ўсіх доказаў".

Сёння артыкул 77 КПК РФ прама гаворыць: "Прызнанне абвінавачаным сваёй віны можа быць пакладзена ў аснову абвінавачання толькі калі яно пацверджана сукупнасцю сабраных доказаў".

Варта адзначыць і нелагічнасць думкі пра тое, што частку грошай Пэна Неха пакінула, не кранула, як быццам бы для таго, каб адвесці следства ў бок.

Падводзячы вынік, скажу: сёння нельга дакладна сказаць, ці здзейснілі Абрам і Неха інкрымінуемае ім злачынства, аднак можна дакладна сказаць, што, мяркуючы па абвінаваўчым заключэнні, следства гэтага не даказала".

ВЯРТАЮЧЫСЯ ДА НАДРУКАВАНАГА

У "Окнах" ад 14.06.98 (да пачатку публікацыі "Справы Пэна") быў надрукаваны ліст сп-ні Хаі Якавіцкай і мой каментарый да яго. Тады ўпершыню было названа прозвішча Міхаіла Аліфсона — аднаго з тых, хто праходзіў па "Справе Пэна". Вось радкі з гэтага ліста: "З той пары прайшло шмат гадоў, мне 82 гады, і, вядома, вельмі многія факты з гэтай справы ўжо не запомніліся, але вось памятаю, што ішлі размовы пра тое, што Міша, даючы паказанні, паведаміў, што "аднойчы, прыйшоўшы дамоў да Р. (маецца на ўвазе Неха Файнштэйн, да якой ён заляцаўся. — **Я.Т.**), не застаў яе дома, і калі яна прыйшла, то чамусьці была ў пальчатках. Было лета, і ён спытаўся, чаму яна ў пальчатках? Р. нічога не адказала, пайшла на кухню зняла пальчаткі, стала мыць рукі, якія былі ўсе ў крыві, што было потым, ужо не памятаю, але, як ні старалася Р., Мішу суд апраўдаў, і калі скончыўся суд, то Мішу публіка вынесла з залы суда".

Мяне вельмі зацікавіў гэты ліст. Я стаў капацца ў дакументах і выявіў, што памяць Хаі Якавіцкай захавала дакладныя дэталі справы. Праўда, крыху змясціўся час дзеяння: аўтар піша — "было лета" (магчыма, гэта водбліск сонечнага надвор'я ў час суда — у красавіку), але сустрэча Міхаіла Аліфсона і Нехі адбылася 28 лютага 1937 года, калі на вуліцы яшчэ была зіма, калі пальчаткі былі звычайным атрыбутам адзення. Іншая справа, што пальчаткі гэтыя фігуруюць у пратаколе судовага разбору. Але мы да іх яшчэ вернемся. А пакуль раскажу аб адной нечаканасці: на ліст і каментарый да яго адгукнулася дачка Міхаіла Аліфсона, якая жыве ў Ізраілі ўжо сорак гадоў. Назавем яе спадарыня S.

Мы сустрэліся, і яна шчыра падзялілася са мной інфармацыяй, што ў яе маецца.

Некалькі гадоў таму спадарыня S пачала збіраць звесткі пра лёс свайго бацькі. З Цэнтральнага архіва Міністэрства абароны Расійскай Федэрацыі яна атрымала наступны дакумент:

ДАВЕДКА

Паведамляем, што ў картатэцы ўліку палітсастава СА значыцца: " Ст.палітрук АЛІФСОН Мхаіл Яфімавіч 1916 г. нараджэння, ураджэнец г.Віцебска. Палітрук роты 1418 стралковага палка. Памёр ад ран 27.2.1942 г., выключаны загадам № 01264 ад 4.12.1942 г. ГУФ КА".

Маецца дадатковы запіс: "Ст.палітрук 418 стралковага палка. Названы полк уваходзіць у склад 133 стралковай дывізіі.

ПАДСТАВА: ЦАМО, картатэка ўліку палітсастава СА.

НАЧАЛЬНІК АРХІВАСХОВІШЧА А.ГЛАДУН

23 студзеня 1995 г.

вык. Анохіна

У другой даведцы значылася, што "старшы палітрук Аліфсон Міхаіл Яфімавіч <...> у Савецкай Арміі з 1938 г.".

ШТРЫХІ ДА ПАРТРЭТА

Аб "Справе Пэна", па якой праходзіў Міхаіл Аліфсон, яго дачка, спадарыня S, даведалася ад маці. Як распавядала яе маці (адна з размоваў вялася пры мне па тэлефоне), Міхаіл Аліфсон захоўваў сшытак з запісамі гэтага судовага працэсу, у ім была і яго прамова, якая запомнілася прысутным і якую ён пачаў радком з Астроўскага: "Самае дарагое ў чалавека — гэта жыццё, і я заўсёды хацеў пражыць сваё жыццё сумленна, таму і буду гаварыць толькі праўду". Да гэтага часу жонка Міхаіла Аліфсона шкадуе, што не паклала гэты сшытак у чамаданчык, які ёй сабраў у дарогу муж. Яна з дачкой ледзьве паспела паехаць з Кіева перад тым, як у яго ўвайшлі гітлераўцы. Праводзіў іх, жонку і дачку, афіцэр, журналіст, у будучым (а можа быць, ужо і ў той час), старшы палітрук стралковай роты Міхаіл Аліфсон. Потым ад яго за ўсю вайну не паступіла ніводнага ліста.

Будучы ў камандзіроўцы на Украіне, спадарыня S пабыла на вуліцы, дзе знаходзіўся дом журналістаў, у якім яны жылі да вайны. Чаму дом журналістаў?

Міхаіл Аліфсон у 1937 годзе, як паказана ў пратаколах суда, быў студэнтам Мінскага універсітэта (факультэт журналістыкі), а потым — пасля судовага працэсу — перавёўся ў Ленінградскі універсітэт, дзе і закончыў журналісцкі факультэт. У Ленінградзе ён і пазнаёміўся са сваёй будучай жонкай — таксама родам з Беларусі. А з 1938 года (як паведамляецца ў даведцы) Міхаіл Аліфсон быў прызваны ў армію і, як сведчыць дачка, працаваў у кіеўскай ваеннай газеце.

НЕЧАКАНАЕ АДСТУПЛЕННЕ

Далейшы тэкст успамінаў спадарыні S я даю без зменаў. Я не маю права яго рэдагаваць, бо пасля нашай добрай і адкрытай сустрэчы спадарыня S звярнулася да былога маскоўскага адваката і папрасіла пракансультаваць яе з нагоды ліста Хаі Якавіцкай і майго каментарыя да яго. Адвакат сазваніўся са мной і па-сяброўску нагадаў мне пра тое, што:

а) я павінен быць асцярожны са словам; б) я не маю права браць інтэрв'ю ў дзяцей ці сваякоў тых, хто мае адносіны да гэтай справы; в) юрыдычна ён больш вопытны і расцэньвае гэту справу як чыста крымінальную, а не палітычную.

Гэты званок быў для мяне поўнай нечаканасцю, бо мы, як мне здавалася, па добраму і зусім шчыра гутарылі са спадарыняй S.

Я адказаў спадару адвакату, што буду вельмі асцярожны са словам і ўсё апублікаванае, у тым ліку і пра спадара Аліфсона, будзе пацверджана дакументамі. У сваю чаргу, я пацікавіўся, ці знаёмы спадар адвакат з дакументамі "Справы Пэна" і на чым грунтуецца яго перакананне ў тым, што справа гэтая чыста крымінальная. Адвакат шчыра адказаў, што дакументаў справы не бачыў. (Яшчэ адно невялікае адступленне: як толькі ў мяне з'явіліся дакументы, менавіта да гэтага чалавека я звярнуўся з просьбай іх пракаментаваць, але ён адмовіўся, паколькі быў заняты працай над уласнай кнігай. Мне і сёння шкада, што ў сваіх пошуках я не мог апірацца на думку гэтага найвопытнейшага юрыста.)

Што ж тычыцца юрыдычнай парады: у каго я маю права браць інтэрв'ю, а ў каго — не, то ў сувязі з гэтым я рэкамендаваў паважанаму адвакату звярнуцца да юрыста выдавецкай групы "Едыот ахранот", які прадстаўляе і газету "Вести".

Цяпер пра ўзятыя мной інтэрв'ю ў спадарыні S: гэта той рэдкі выпадак, калі не я шукаю інтэрв'юера, а ён расшукаў мяне. Мала таго, спадарыня S дазволіла запісаць нашу гутарку на плёнку. Яна ўласнаручна перадала мне фатаграфіі бацькі і якія-кольвечы дакументы.

Тайны 37-га года

Спачатку я вырашыў толькі пераказаць тое, што казала мне спадарыня S, бо любая інфармацыя па "Справе Пэна" можа дапамагчы будучым біёграфам мастака. Але затым, улічваючы канфліктную сітуацыю, што ўзнікла вакол маёй персоны, я, не мяняючы ніводнага слова ў інтэрв'ю спадарыні S (нават для зручнасці чытачоў), публікую яго і ўстрымліваюся ад якіх-небудзь каментарыяў наконт расказанага ёю.

(Працяг будзе.)

Вялікая сінагога ў Віцебску.

Кажуць, каб зразумець лад жыцця вялікага горада, дастаткова яго пакінуць, а каб зразумець чалавека — трэба ўбачыць ягонае жытло.

У кватэры прэзідэнта (я не пабаюся гэта падкрэсліць) міжнароднага кінафоруму жыве белая кошка, расце рознакаляровая герань на падваконнях і вісяць фотаздымкі ў рамках. За пылам на кніжных паліцах, здароўем гаспадара і надвор'ем на вуліцы сочыць маленькая (у сэнсе росту) энергічная, з прыгожымі блакітна-амерыканізаванымі валасамі жанчына — Ніна Давідаўна Янкоўская. Усё проста: Ён — кароль ліцадзейства, Яна — "мастак-афарміцель" ягоных асноўных роляў: мужа, бацькі, дзеда, акцёра і, нарэшце, прэзідэнта. Генерал Белай арміі, удзельнік бітвы за Порт-Артур Сяргей Афінагенавіч Нянасцеў — дзед Расціслава Іванавіча, гадавалая ўнучка Ганна-Марыя, падлетак-унук Дзяніс, абодва сыны, фота бацькоў часоў платонаўскага "Катлавана" — маўклівыя сведкі нашай размовы ў рамках на сцяне.

ПРЭЗІДЭНТ І ЯГО ЖАНЧЫНА

ЖЫВЕ У "ЛІСТАПАД" У ЛІСТАПАДЗЕ!

Лішне казаць!

— Ніна Давідаўна, вам ніколі не карцела стаць вядомай артысткай? Улічваючы аўтарытэт Расціслава Іванавіча, на здымачную пляцоўку вам вельмі проста было б зайсці.

— Я ніколі не зайздросціла славе Славы. Мела любімую прафесію — педагога, цяпер яшчэ магу і смела дадаць: вучні мяне таксама любілі... І потым, я тыповая жонка-грузінка, мяне выхоўвалі на традыцыях грузінскай сям'і, у якой, калі раскладаць па ранжыры, дык на першым месцы — муж, на другім — ягоныя дзеці, і толькі ў трэцюю чаргу — жанчына. Памятаю выпадак амаль саракагадовай даўніны. Мы жылі з маленькім Ігарам у 14-ціметровым пакоі ленінабадскай камуналкі. І раптам да нас у госці прыязджае мой бацька. А 8-й гадзіне раніцы, адвёўшы сына ў садок, я пабегла на працу. А тата, як прачнуўся, убачыў майго мужа, яшчэ маладога акцёра Расціслава Янкоўскага, які з венікам у руках падмятаў падлогу. Адразу ж запытаў: дзе я? І з цвёрдымі ноткамі ў голасе дадаў: "Калі служба пачынаецца ў 8 гадзін, дык жанчыне трэба прачынацца ў 5 гадзін раніцы, каб паспець зрабіць сваю асноўную працу па доме". З тае пары я і мае сыны ўцямілі: будзе добра нашаму бацьку — будзе ўладкаваны побыт нашай сям'і. І нават калі дзеці ў сям'і выходзяць на першы план, дык жанчына ўсё роўна застаецца на другасных ролях...

— У шматлікіх інтэрв'ю Расціслаў Іванавіч неаднойчы называў вас "шчаслівай жанчынай, якую кахае адзіны мужчына — яе муж"...

— Я добра ведаю — што гэта за шчасце: быць жанчынай! Таму і нарадзіла двух сыноў. Хаця, упэўнена: жанчына павінна быць шчаслівай толькі таму, што яна ўжо жанчына.

— Вашая радзіма — цёплая краіна Грузія, ці не хацелася б...

— Ніколі. Для маці і жонкі радзіма там, дзе яе муж і дзеці.

— А з цягам часу роля бабулі дамініруе над астатнімі?

— Не зусім згодная з гэтым тэзісам, але ж не адмаўляю і гэтай сваёй функцыі. Разы тры на год я прыязджаю ў Маскву да старэйшага сына (Ігар Янкоўскі, акцёр, прэзідэнт Міжнароднага фестывалю рэкламнага фільма. — *Ж.В.*) менавіта як бабуля. Па справах сын з нявесткай, бывае, ад'язджаюць

ДЭСАНТ НАШЫХ КАРЭСПАНДЭНТАЎ НА ПРЭЗІДЭНЦКУЮ КУХНЮ

за межы Расіі, і я ахвотна нясу вахту на кухні. Толькі першае пытанне ў Ігара, калі ён тэлефануе ў Мінск, заўсёды аднолькавае: "Мама, як там тата? Ці зможа абысціся ён без цябе дзён дзесяць?" Пасля абавязкова раімся з Расціславам Іванавічам, і, урэшце, я еду ў Маскву. Праўда, перад ад'ездам пару гадзін "рэпеціруем" на тэму: прыгатаванне аўсянай кашы і варкі рыбы для кошкі...

— Неяк празаічна складваецца інтэрв'ю з жонкай прэзідэнта...

— А свята жаночае — быць патрэбнай родным кожны дзень, кожную хвіліну ў розныя часы прыгажосці жанчыны...

І трэба ж было мне адкрыць сакрэт дзяцінства на той момант, калі гаспадар утульнай кватэры загадам запрасіў на абед! Справа ў тым, што ваша пакорлівая служка паспытала пачуццё рэўнасці і зусім не абстрактнай любові ў даволі познім узросце. І калі шмат з нас праходзяць гэты першы ўрок у садку ці ў малодшых класах, дык мае універсітэты адбыліся пазней. Я літаральна ашалела ад рэўнасці да Аляксандры Клімавай, партнёршы Расціслава Іванавіча ў ролі Джэры падчас пастаноўкі "Двое на арэлях" паводле п'есы Гібсана. І гэта доўжылася да чатырнаццаці маіх гадоў на запар убачаных дзевяці спектаклях! Магчымасць расказаць артысту пра сваё захапленне была тысячу разоў: журналісцкае жыццё дарыла такія выпадкі неаднойчы. А тут — абед (у 14 гадзін!), утульная канапа з кошкай зрабілі мяне пяшчотнай жанчынай! Увогуле, атрымалася нетрадыцыйнае прызнанне... пры жонцы... Упершыню. Спадзяюся, Расціслаў Іванавіч ацаніў мой маналог, бо натхнёна працягнуў размову.

— Я мужчына, які цалкам залежыць ад жанчыны. Уся мая "нерухомасць" — дом і сцэна. І жадання прамяняць іх на штосьці іншае, незвычайнае і добраўладкаванае, у мяне не ўзнікала. Аднойчы я пачуў ад маскоўскага рэжысёра Каца, што сапраўднае каханне да жанчыны нараджаецца тады, калі разумееш, што ў старасці ты павінен жыць толькі з ёю. Хаця магу зразумець сяброў, якія не адзін раз будавалі свае сем'і.

Сённяшні час надта прыніжае нас, мужчын. Нашыя заробкі робяць стомленымі жанчын, а галоўны козыр мужчын — забяспечыць сям'ю. Дзякуй Богу, цяпер нам дапамагаюць сыны. Вядома, мы б як-небудзь пражылі і без іх дапамогі. Толькі вельмі крыўдна, калі твой прафесіяналізм, узведзены ў грашовы эквівалент, робіць цябе жабраком. Вось тады размова пра высокія матэрыі не мае сэнсу, бо адчуваеш сябе безабаронным і абабраным творцам.

— А прэзідэнцтва фестывалю "Лістапад"?

— Толькі дабрачынная акцыя. І, дарэчы, захапляльная праца!

Жанна ВАСАНСКАЯ
Фота Генадзя ЖЫНКОВА

КУЛЬТУРА

ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-АСВЕТНІЦКАЯ ГАЗЕТА
Выдаецца з кастрычніка 1991 года
Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь

Галоўны рэдактар — Людміла КРУШЫНСКАЯ

Рэдакцыйная калегія:
Валянцін АКУДОВІЧ,
Арсен ВАНІЦКІ,
Андрэй ВАШКЕВІЧ (намеснік галоўнага рэдактара — адказны сакратар),
Анатоль ВЯРЦІНСКІ (першы намеснік галоўнага рэдактара),
Валерый ГЕДРОЙЦ,
Уладзімір ГІЛЕП,
Ядвіга ГРЫГАРОВІЧ,
Аляксей ДУДАРАЎ,
Валянцін ЕЛІЗАР'ЕЎ,
Вольга ІПАТАВА, Міхаіл ПТАШУК,
Алесь РАЗАНАЎ,
Віктар СКАРАБАГАТАЎ,
Юрый ЦВЯТКОЎ, Леанід ШЧАМЯЛЁЎ.

Рэдакцыя:
Рэдактары аддзелаў —
Надзея БУНЦЭВІЧ,
Жанна ВАСАНСКАЯ,
Барыс КРЭПАК,
Алесь ФІЛІПОВІЧ,
Валерый ШЫХАНЦОЎ
Спецкарэспандэнты:
Ганна АЛАДАВА,
Таццяна КОМАНАВА,
Сяргей МІНСКЕВІЧ,
Ілля СВІРЫН
Загадчык аддзела фотаілюстрацый —
Генадзь ЖЫНКОЎ
Мастацкі рэдактар —
Наталля ОВАД
Карэктар — Мая КЛІМКОВІЧ

Адрас рэдакцыі:
220029, МІНСК (МЕНСК),
вул. ЧЫЧЭРЫНА, 1.
Тэлефон/факс: (017) 276-94-66

Рэгістрацыйнае пасведчанне № 418.

Рукапісы аб'ёмам больш за адзін аўтарскі аркуш не прымаюцца. Аўтарскія рукапісы не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў.

Фармат А3.
Індэкс 63875.
Агульны наклад 3337.

Падпісана ў свет 19.11.98. у 18.30.

Замова 6772

Друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку".
220013, г. Мінск,
пр. Ф. Скарыны, 79.

М. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.
Д. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.